

GIDS VOOR
BRUSSELSE GEMEENTEN

GENDER EN SPORT

CEM EA
ÉDUCATION ACTIVE
EN MOUVEMENT

BRUSSEL PLAATSELIJKE BESTUREN
GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

GIDS VOOR
BRUSSELSE GEMEENTEN

GENDER EN SPORT

BRUSSEL PLAATSELIJKE BESTUREN
GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD VAN ROCHDI KHABAZI, DIRECTEUR-GENERAAL VAN BRUSSEL PLAATSELIJKE BESTUREN	7
1. INLEIDING	8
1.1. Achtergrond: gender en sport	8
1.2. Doelstellingen en werking van de intergemeentelijke werkgroep	10
1.3. Inhoud en structuur van deze gids	11
2. VERDUIDELIJKING VAN BEGRIPPEN	12
2.1. Basisbegrippen van genderstudies	12
2.2. Perso-Genre: een hulpmiddel om vier dimensies van ieders identiteit te verduidelijken en te illustreren	16
3. ROLLEN EN FUNCTIES VAN SPORT	18
3.1. Context	18
3.2. Theoretische inzichten, analyses en praktijkervaringen	21
4. STEREOTYPEN EN GENDERTOEWIJZINGEN: MEISJESSPORTEN VERSUS JONGENSSPORTEN	26
4.1. Federatie Wallonië-Brussel	26
4.2. Vlaanderen	29
4.3. Theoretische inzichten, analyses en praktijkervaringen	34
5. GEMENGDHEID IN DE SPORT: UITDAGINGEN EN VRAGEN	42
5.1. Context	42
5.2. Theoretische inzichten, analyses en praktijkervaringen	47

6. DE PLAATS VAN VROUWEN IN DE SPORT: STRIJD IN HET VERLEDEN EN HET HEDEN	58
6.1. Context	58
6.2. Theoretische inzichten, analyses en praktijkervaringen	64
7. GENDERGERELATEERD GEWELD IN DE SPORT	78
7.1. Context	78
7.2. Theoretische inzichten, analyses en praktijkervaringen	83
8. AANBEVELINGEN VOOR INVESTERINGEN IN GEMEENTELIJKE SPORTINFRASTRUCTUUR	104
8.1. Zogenaemde 'klassieke' sportinfrastructuur	105
8.2. Buurtsportinfrastructuur	110
9. BIJLAGEN	112
DANKWOORD	118

VOORWOORD

Sinds enkele jaren zet Brussel Plaatselijke Besturen zich via zijn cel Gelijke Kansen in voor een inclusiever en meer egalitair lokaal beleid. Onze actie maakt deel uit van een *gendermainstreamingaanpak*, die bestaat uit het systematisch integreren van gelijkheid tussen vrouwen en mannen in al het lokale beleid, inclusief dat met betrekking tot sport.

Sport is een middel tot socialisatie, emancipatie en gezondheid. Er zijn echter nog steeds stereotypen en ongelijkheden die de deelname van bepaalde bevolkingsgroepen, met name meisjes en vrouwen, belemmeren. Het is dus van essentieel belang dat gemeenten ervoor zorgen dat hun sportinfrastructuur en -activiteiten toegankelijk, veilig en inclusief zijn voor iedereen.

Met dit in gedachten heeft ons bestuur in 2023 een intergemeentelijke werkgroep opgericht die zich bezighoudt met de link tussen gender en sport. Onder leiding van CEMÉA¹ bracht dit initiatief gemeentelijke verantwoordelijken uit de sportdiensten van verschillende Brusselse gemeenten samen. Samen vergeleken ze hun praktijken, identificeerden ze obstakels, deelden ze ideeën voor actie en bespraken ze manieren om een niet-discriminerend en meer egalitair gemeentelijk sportbeleid te ontwikkelen.

Deze gids is het directe resultaat van deze collectieve inspanning. Brussel Plaatselijke Besturen hoopt hiermee dat het kader van de oorspronkelijke groep wordt overstegen en dat de gids een praktisch instrument wordt voor alle Brusselse gemeenten. Er worden geen kant-en-klare oplossingen voorgesteld die eenvoudig kunnen worden toegepast. De gids is vooral bedoeld als een bron van reflectie en inspiratie. Het doel is om elke gemeente ertoe aan te zetten om gender automatisch in haar sportbeleid te integreren, rekening houdend met haar eigen context, lokale realiteit en partnerschappen.

Ik wil mijn waardering uitspreken voor de inzet van de gemeenteambtenaren die actief aan dit project hebben meegewerkt, evenals voor de expertise van CEMÉA, die dit initiatief heeft begeleid en gestructureerd.

Gelijke kansen tot een prioriteit maken in het lokale sportbeleid betekent iedereen in staat stellen om te sporten en zich ten volle te ontplooien. We hopen dat de schepenen voor sport en de gemeenteambtenaren die verantwoordelijk zijn voor sport deze gids zullen gebruiken en er inspiratie uit zullen putten om hun gemeentelijk sportbeleid en hun relaties met lokale clubs te verrijken.

Rochdi Khabazi
Directeur-generaal
Brussel Plaatselijke Besturen

¹ Centres d'Entraînement aux Méthodes d'Éducation Active ASBL. Meer weten: www.cemea.be

1 INLEIDING

1.1. ACHTERGROND: GENDER EN SPORT

“Als we de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in de sport kunnen aanpakken, helpen we de problemen van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in de wereld in het algemeen op te lossen.”

*- Ali Bowes, Brits
sportsocioloog*

In België is de openbare ruimte juridisch gemengd en wordt gendergelijkheid gewaarborgd door een wettelijk antidiscriminatiekader, met name de wet “Ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte”¹ van 2014. Het moet echter gezegd worden dat de contacten tussen meisjes en jongens, mannen en vrouwen, in onze samenleving nog niet vanzelfsprekend zijn: de vragen en spanningen rond de plaats en de rol van elk van hen, de toegankelijkheid van ruimtes en activiteiten, de vaardigheden die aan hen worden toegeschreven ... zijn nog steeds actueel en leiden tot ongelijkheid, discriminatie en gendergerelateerd geweld.

Hoewel sport dus waarden overbrengt (respect voor de tegenstander, fair play, zichzelf overtreffen ...) en praktijken biedt die noodzakelijk zijn voor het fysieke en mentale welzijn van meisjes en jongens, mannen en vrouwen, blijft het dominante culturele referentiepunt voor sport dat van het mannelijke (“*Mannen weten waarom*”) en worden bepaalde sporten nog steeds bewust of onbewust bestempeld als “voor meisjes” of “voor jongens”, in het licht van de genderspecifieke stereotypen die in de maatschappij worden uitgedragen, door de media, reclame, genderspecifieke marketing enz. Het is waar dat we al een lange weg hebben afgelegd. De deelname van vrouwen aan sport heeft een lange geschiedenis die gekenmerkt wordt door verboden, onzichtbaarheid en achterstelling. Zelfs vandaag de dag moeten sportvrouwen, of het nu professionals of amateurs zijn, op en naast het veld vaak vechten voor dezelfde materiële, financiële of medische steun, dezelfde rechten en dezelfde erkenning als hun mannelijke tegenhangers.

¹ Voor meer informatie: <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/themas/seksisme/wetgeving>

Hoewel we ons kunnen verheugen over het feit dat vrouwensport de laatste jaren steeds meer media-aandacht krijgt, zoals we hebben gezien op het WK voetbal in 2023 of bij de Olympische Spelen in Parijs in 2024, blijkt uit de praktijk dat, hoewel steeds meer sporten worden gepresenteerd als toegankelijk voor beide geslachten in verenigingen, federaties of sportclubs, meisjes en jongens, mannen en vrouwen zich niet met elkaar zullen mengen en zullen blijven hangen in de sporten die traditioneel met hun geslacht worden geassocieerd, als er in deze structuren geen bewustwording is ten aanzien van vooroordelen en stereotypen. Om een echte egalitaire mix in de activiteiten te bereiken en iedereen in staat te stellen de sport te kiezen die echt aansluit bij zijn of haar wensen, behoeften en capaciteiten, moet iedereen worden uitgenodigd om de sporten van zijn of haar keuze uit te proberen en eraan deel te nemen door ze toegankelijk en aantrekkelijk te maken. Tegelijkertijd moeten professionals, op alle terreinen en niveaus, bewust worden gemaakt van het belang van kwalitatief onthaal en een kwaliteitsvolle begeleiding van iedereen.

Een andere zeer actuele kwestie is het debat over de organisatie van niet-gemengde sporten, al dan niet professioneel, gebaseerd op het principe van de tweedeling naar geslacht, dat bestaat uit het indelen van mensen in twee verschillende groepen, "mannelijk" versus "vrouwelijk". Hoe zit het dan met het onthaal in sportinfrastructuren, -activiteiten of -clubs van personen die zichzelf als non-binair omschrijven en zich niet herkennen in de categorieën "mannen" of "vrouwen"?

Mensen die in de praktijk werkzaam zijn (sportleraren op school, sportbegeleiders in jeugdcentra, wijkcentra of sportcentra, coaches, verantwoordelijken van sportfaciliteiten, clubs of federaties...) spelen dus een essentiële rol in het streven naar minder seksisme en genderongelijkheid in de sport. Hetzelfde geldt voor de overheid, met name de plaatselijke besturen, die in direct contact staan met de burgers: bij het in kaart brengen van de behoeften van de bevolking, met name van meisjes en vrouwen, aan kwalitatief hoogwaardige sportfaciliteiten op gemeentelijk niveau; bij het analyseren, vanuit een genderperspectief, van de materiële, menselijke en financiële steun die wordt verleend aan projecten, structuren en praktijken op het terrein; bij het nadenken over de inrichting van toegankelijke en veilige sportfaciliteiten voor iedereen ...

1.2. DOELSTELLINGEN EN WERKING VAN DE INTERGEMEENTELIJKE WERKGROEP

In 2023 werd op initiatief van de Brusselse gemeenten een werkgroep “Gender en sport” opgericht onder leiding van CEMÉA¹ voor gemeenteambtenaren die verantwoordelijk zijn voor het sportbeleid in de Brusselse gemeenten.

De oorspronkelijke doelstellingen van deze werkgroep waren het verduidelijken van concepten, het creëren van een gemeenschappelijke taal en gedeelde referenties met betrekking tot gendergelijkheid in de sport; het delen van ervaringen, “goede praktijken”, maar ook van moeilijkheden, belemmeringen en obstakels; het opzetten van individuele en/of collectieve projecten, op de schaal van een grondgebied of op een meer open manier, voor de invoering van een gemeentelijk en gewestelijk sportbeleid dat geen ongelijkheden tussen mannen en vrouwen, meisjes en jongens creëert of versterkt. Om deze doelstellingen te bereiken, werden in 2023 verschillende vergaderingen georganiseerd met ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor sport in hun gemeente.

In september 2023 organiseerde Brussel Plaatselijke Besturen ook een bredere conferentie met als titel “Van genderbewuste budgetten tot de strijd tegen genderongelijkheid in de sport: welke rol is weggelegd voor de gemeenten?”. Hier kwamen schepenen, diensthoofden, bestuurders van sportcentra en -clubs en projectverantwoordelijken samen ... van de diensten Sport, Gelijke Kansen of Jeugd van veertien Brusselse gemeenten bij elkaar om te praten over kwesties met betrekking tot gendergelijkheid in het algemeen en in de sport in het bijzonder, op hun respectieve grondgebied.

Tijdens de eerste twee ontmoetingen van de werkgroep kwamen vragen en zorgen uit de praktijk naar voren met betrekking tot het thema “Gender en sport”. Vervolgens werd een rode draad uitgewerkt met een verdeling van de verschillende aspecten die in de loop van het jaar aan bod zouden komen. Elke vergadering had dan ook tot doel conceptuele elementen, meer theoretische inzichten en analytische kaders voor een specifieke dimensie aan te reiken, waarbij een verband werd gelegd met de concrete realiteit van de deelnemers. Marie-France Zicot, CEMÉA-opleidster en verantwoordelijk voor het leiden van de vergaderingen, werkte nauw samen met Mélina Vanden Borre van Brussel Plaatselijke besturen om voor elke bijeenkomst een verslag op te stellen met daarin het verloop, de behandelde onderwerpen, de voorgestelde activiteiten, maar ook de overwegingen, goede praktijken en documentatiebronnen van de groep. In de loop van de vergaderingen werd geleidelijk een document opgesteld met de titel **“Rode draad van de vergaderingen van de werkgroep”**.

Op verzoek van de deelnemers werd het programma verlengd tot 2024 en konden tussen januari en juni vijf vergaderingen worden georganiseerd, waarbij de nadruk meer lag op de analyse van situaties op het terrein, met behulp van specifieke instrumenten om de realiteit van de deelnemers te verduidelijken. Tijdens een afsluitende sessie in september 2024 werd het systeem geëvalueerd en werd de tevredenheid of ontevredenheid van de deelnemers geformaliseerd, maar werden zij ook geïnformeerd over de ontwikkeling van dit instrument en de opvolging die aan het project zou worden gegeven.

¹ Les Centres d’Entraînement aux Méthodes d’Éducation Active ASBL : www.cemea.be

1.3. INHOUD EN STRUCTUUR VAN DIT INSTRUMENT

Tijdens de bijeenkomsten die sinds 2023 werden georganiseerd, werd de "Rode draad van de vergaderingen van de werkgroep" verrijkt met talrijke bronnen en reflecties uit de praktijk, waarvan al snel duidelijk werd dat ze ook interessant konden zijn voor andere professionals die zich bezighouden met sportbeoefening op gemeentelijk niveau. Brussel Plaatselijke Besturen was van mening dat het zinvol zou zijn om deze informatie ook buiten de werkgroep te verspreiden en besloot er een gids van te maken.

Deze gids is dan ook een direct resultaat van de bijeenkomsten van de werkgroep.

Hij bevat de theoretische en conceptuele inzichten die telkens als basis dienden voor de discussies van de groep, maar ook de reflecties van de deelnemers, concrete situaties uit verschillende gemeentelijke terreinen, aandachtspunten en aanbevelingen. Elk van de hoofdstukken komt overeen met een van de dimensies die tijdens de bijeenkomsten aan bod kwamen, volgens de rode draad die ontwikkeld werd uit de behoeften die de deelnemers aan het begin van het project kenbaar maakten.

Elk hoofdstuk bestaat uit drie delen:

1

Context: om de uitdagingen te formuleren, aan te zetten tot nadenken (individueel en/of collectief), een probleem onder de aandacht te brengen ... op basis van activiteiten die de deelnemers aan de werkgroep hebben meegemaakt en/of statistische of sociologische gegevens.

2

Theoretische inzichten, analyses en praktijkervaringen: om leesroosters en analyse-instrumenten aan te reiken, om werkwijzen, organisatie- en communicatiemethoden op het terrein onder de loep te nemen, om advies en actieplannen te delen ...

3

Bronnen – Voor meer informatie: om documentatie te hebben waarmee elk thema kan worden toegelicht en onderbouwd, om over hulpmiddelen te beschikken (statistische studies, jeugdalbums, pedagogische gidsen en dossiers, videofragmenten en films, enz.) als men de reflectie wil delen met het team, met collega's, met groepen, enz.

Om de verwerking te vergemakkelijken, worden de terreinanalyses die het resultaat zijn van de uitwisseling van praktijken tussen de deelnemers, evenals de wegen voor reflectie en actie, in elk hoofdstuk gemarkeerd: aarzel niet om ze te benutten, ze aan uw realiteit aan te passen en ze als team te delen!

2

VERDUIDELIJKING VAN BEGRIPPEN

Als het gaat om het nadenken over de genderdimensie, het analyseren van of debatteren over kwesties die ermee te maken hebben, is het belangrijk om een gemeenschappelijke woordenschat te hebben, om de uitwisseling van standpunten, constructieve kritiek en de collectieve opbouw van kennis aan te moedigen. De volgende definities zijn bedoeld om een basis te leggen voor het opbouwen van een gedeelde taal waarop we verder kunnen reflecteren en debatteren.

2.1. BASISBEGRIPPEN VAN GENDERSTUDIES

GENDER

Terwijl het begrip sekse verwijst naar biologische kenmerken (waarmee we geboren worden), verwijst het begrip gender naar de sociale constructie die aan mannen en vrouwen, jongens en meisjes, wordt toegekend op basis van hun biologische sekse. Gender of “sociale sekserelaties” is de analyse van wat een bepaalde samenleving op een bepaald moment denkt en verwacht van jongens en meisjes, vrouwen en mannen, op basis van hun biologische eigenschappen: hiërarchisering van rollen, toewijzing van taken en vaardigheden, naturalisering van kwaliteiten en gebreken, enzovoort. Het gaat er dus niet om biologische factoren te ontkennen of er geen onderscheid tussen te maken, maar om de culturele en sociale constructie die eromheen is opgebouwd te analyseren.

GENDERSTUDIES

Genderstudies maken deel uit van de humane en sociale wetenschappen, d.w.z. de disciplines die aspecten van de menselijke werkelijkheid bestuderen, zowel op individueel als collectief niveau. Genderstudies zijn een benadering die identificeert en analyseert wat mannelijk en vrouwelijk definieert op verschillende plaatsen en in verschillende tijden. Ze vormen dus een multidisciplinair onderzoeksgebied dat de sociale relaties tussen de seksen bestudeert. Omdat gender gezien wordt als een sociale constructie, wordt het geanalyseerd in alle gebieden van de humane en sociale wetenschappen: geschiedenis, sociologie, antropologie, psychologie en psychoanalyse, economie, recht, politieke wetenschappen, architectuur, enz.

GELIJKHEID

Gelijkheid is een fundamenteel mensenrecht, ongeacht biologische sekse, genderidentiteit, seksuele geaardheid, afkomst, cultuur, geloof, sociaaleconomische status enz.

Gendergelijkheid is gericht op het waarborgen van toegang voor meisjes en jongens, vrouwen en mannen, evenals mensen die zichzelf als non-binair definiëren, tot dezelfde leeromgevingen, informatie, kansen, rechten, keuzes, behandeling, materiële omstandigheden, delen van middelen en deelname aan de oefening van macht (politiek, economisch, cultureel, enz.). Het begrip gelijkheid is niet hetzelfde als identiteit en is daarom niet in tegenspraak met het begrip verschillen: het gaat er niet om mensen uniform te maken zodat ze er allemaal hetzelfde uitzien, maar om ervoor te zorgen dat hun persoonlijke kenmerken niet leiden tot een discriminerende behandeling.

In België is gendergelijkheid formeel vastgelegd en gewaarborgd in de wet, maar in de praktijk is het nog lang niet gerealiseerd: de jure-gelijkheid (= gelijkheid van rechten) impliceert niet automatisch de facto-gelijkheid (in werkelijkheid). Vandaar de noodzaak om verder te gaan dan een wettelijk kader dat de verwachte interacties tussen vrouwen en mannen in de samenleving afbakt, en om stappen te ondernemen om individuen bewust te maken van de stereotypen en gendertoewijzingen die ze bewust of onbewust meedragen.

GEMENGDHEID EN PARITEIT

Gemengdheid: een geheel dat bestaat uit meerdere of twee verschillende elementen; omvat mensen van beide geslachten. De verdeling is niet noodzakelijk gelijk, bijvoorbeeld in gemengde scholen. Er kunnen 99 vrouwen en 1 man in een vergadering zitten en we zouden zeggen dat de samenstelling van de vergadering gemengd is.

Pariteit: gelijke verdeling tussen twee groepen: pariteit tussen mannen en vrouwen 50%. Deze term wordt meer gebruikt in de politieke sfeer met de pariteitswet. (...) Er moet worden opgemerkt dat het woord ten onrechte wordt gebruikt als vervanging voor gelijkheid.¹

Geen van deze twee concepten is daarom synoniem met gelijkheid, want het is niet genoeg om mannen en vrouwen, meisjes en jongens, samen in dezelfde tijd-ruimte te plaatsen om een egalitaire mix te hebben (in de zin van een evenwicht van machtsverhoudingen), zelfs niet met een evenwichtige kwantitatieve vertegenwoordiging.

¹ Definities overgenomen uit «Le P'tit abécédaire de l'égalité des femmes et des hommes», Thierry Benoit en Gilles Verdure, La Boucle (Frankrijk), 2009.

SEKSISME

Seksisme omvat alle handelingen (fysiek, verbaal, non-verbaal; individueel, collectief, institutioneel; in de privé- en publieke sfeer ...) die voortkomen uit vooroordelen, overtuigingen en stereotypen over vrouwen en mannen, jongens en meisjes. Seksisme is gebaseerd op het tweeledige principe dat alle mannen hetzelfde zijn en alle vrouwen hetzelfde zijn, waarbij ze twee fundamenteel en intrinsiek verschillende groepen vormen met vaste maar hiërarchiserende rollen in de samenleving.

“Seksisme is het gebruik van fysieke en biologische verschillen tussen de seksen als voorwendsel om verschillen in status, positie, rechten, enz. tussen meisjes en jongens, vrouwen en mannen vast te stellen. Dit gebruik van verschillen neemt de vorm aan van woorden, gebaren, gedrag of handelingen die de ene sekse uitsluiten, marginaliseren of inferieur maken aan de andere. Deze term verwijst bijna altijd naar de al dan niet bewuste overheersing van mannen over vrouwen¹.”

STEREOTYPE

Een kenmerk dat op een groep of individu wordt geprojecteerd op basis van een of meer criteria, zoals religie, geslacht, beroep, seksuele geaardheid, nationaliteit, huidskleur, enz. om hen te definiëren en in een hokje te plaatsen, waarbij de vele facetten waaruit hun identiteit bestaat, worden ontkend.

Genderstereotypen hebben een beschrijvende en prescriptieve dimensie: ze kennen jongens en meisjes, vrouwen en mannen rollen, houdingen, gedragingen, vaardigheden, enz. toe die in onze samenleving al dan niet gepast, normaal of niet normaal worden geacht. Ze liggen dus aan de basis van toewijzingen.

“Vrouwen zijn zachtvaardig, mannen zijn sterk.”

“Jongens zijn vechtjassen, meisjes studeren goed.”

“Een moeder is tederheid, een vader is autoriteit.”

¹ Brochure «Discrimination toi-même», Ministerie van de Federatie Wallonië- Brussel, Directie Gelijke Kansen, 2010.

TOEWIJZING

Een instructie die voortkomt uit het genderstereotype, waarbij vrouwen en mannen, jongens en meisjes, bewust of onbewust worden verleid om zich te onderwerpen aan wat er van hen wordt verwacht in een bepaalde samenleving. Toewijzingen leiden tot een relatie met de norm en hebben betrekking op zowel het vrouwelijke als het mannelijke:

"Wees mooi/ wees sterk",

"Zorg voor je kinderen/ werk om je gezin te voeden".

DISCRIMINATIE

Manifestatie, op maatschappelijk niveau, van de effecten van stereotypen en toewijzing op individuen. Hoewel vrouwen en mannen evenveel gebukt gaan onder toewijzingen, heeft discriminatie verschillende gevolgen, afhankelijk van de hiërarchisering en de waarde die aan toegewezen rollen en gedragingen wordt gehecht. In onze samenleving wordt betaald werk in de publieke sfeer veel hoger gewaardeerd dan huishoudelijk werk in de privésfeer; hetzelfde geldt voor autoriteit, agressiviteit en concurrentie ten opzichte van empathie, luisteren en zorgzaamheid. Toch zijn al deze ruimtes (publiek-privé) en gedragingen nog steeds extreem gendergebonden.

In onze samenleving worden vrouwen het meest gediscrimineerd, omdat we in een waardesysteem leven dat niet alleen verdeeld is, maar ook hiërarchisch: het patriërchaat. Vrouwen krijgen het meest te maken met deeltijds werken en loopbaanonderbrekingen, vooral wanneer het gaat om de zorg voor kinderen. Er zijn nog steeds loonverschillen tussen mannen en vrouwen in België. Leidinggevende functies en verantwoordelijke posities worden voornamelijk bekleed door mannen, enz.

Discriminatie heeft ook een precieze definitie in de Belgische wetgeving:

- iemand wordt ongunstiger behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie wordt, werd of zou worden behandeld;
- het is niet mogelijk om een redelijke rechtvaardiging te geven voor dit verschil in behandeling;
- het verschil in behandeling is gebaseerd op bepaalde kenmerken, gedefinieerd door de wet en bekend als "beschermde criteria".¹

Voor informatie over dit Belgische wettelijke antidiscriminatiekader kun je contact opnemen met het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen² of met Unia³.

Contact

02 233 44 00 (info)
0800 12 800 (discriminatie-toets 1)
<https://igvm-iefh.belgium.be/>

Ensemble pour l'égalité

Contact

02 212 30 00 (info)
0800 12 800 (discriminatie-toets 2)
<https://www.unia.be/>

¹ Brochure «Discrimination toi-même», 2010: http://www.egalite.cfwb.be/index.php?eID=tx_nawsecured1&u=0&g=0&hash=ecc16bde6676a4ff367d36ac9115a-d96a0f3dd1c&file=uploads/tx_cfwbitemsdec/Broch_discrimination_final_BDef.pdf

² Voor discriminatie in verband met de volgende beschermde criteria: geslacht, genderidentiteit, genderexpressie, medische of sociale overgang, seksuele kenmerken, zwangerschap, gezinsverantwoordelijkheden, medisch begeleide voortplanting.

³ Voor discriminatie in verband met andere beschermde criteria.

2.2. PERSO-GENRE: EEN HULPMIDDEL OM VIER DIMENSIES VAN IEDERS IDENTITEIT TE VERDUIDELIJKEN EN TE ILLUSTREREN

Het thema "Gender en sport" vereist dat we op een bepaald moment concepten als biologische sekse, genderidentiteit, seksuele geaardheid en genderexpressie bespreken en verduidelijken, die allemaal een weerspiegeling zijn van het identiteitsvraagstuk in onze maatschappij. Dit is des te noodzakelijker omdat professionele sport (maar niet alleen) historisch en institutioneel georganiseerd is op basis van criteria die gekoppeld zijn aan de niet-gemengdheid van de geslachten. Deze criteria worden regelmatig in vraag gesteld door en voor sportvrouwen en sportmannen die niet voldoen aan de normen die opgelegd worden door nationale of internationale sportorganisaties.

Een voorbeeld is de Zuid-Afrikaanse atlete Caster Semenya, tweevoudig Olympisch kampioene en drievoudig wereldkampioene op de 800 meter, wier hyperandrogenisme (een afwijking in de menselijke ontwikkeling die zich uit in hoge niveaus van mannelijke hormonen, waaronder testosteron) voor controverser zorgde vanaf haar eerste wedstrijden in 2009: de IAAF, de Internationale Associatie van Atletiekfederaties, oordeelde in 2019 dat ze "biologisch mannelijk" was, ondanks het feit dat ze een interseksevrouw is. Of de Franse bokser Maho Bah-Villemagne die na zijn transitie en officiële verandering van burgerlijke staat in 2023 professioneel wilde uitkomen in de mannencategorie: na een aanvraag bij de Franse boksbond kreeg hij in mei 2024 een licentie in de categorie "elite amateur mannen", waarmee hij de eerste transbokser werd die het in Frankrijk tegen mannen mocht opnemen. Tot slot is er de Algerijnse bokser Imane Khelif, wier overwinningen tijdens de Olympische Spelen van 2024 in Parijs tot controverser hebben geleid, waardoor niet alleen haar titel van Olympisch kampioen in de klasse tot 66 kg in twijfel werd getrokken, maar ook het feit dat ze "een echte vrouw" is.

Om nog maar te zwijgen over de verwarring die regelmatig wordt gemaakt tussen het uiterlijk van bepaalde sporters (zij die er "te mannelijk" uitzien en zij die er "verwijfd" uitzien) en hun seksuele geaardheid!

Het is dus belangrijk om te weten waar we het over hebben wanneer we termen als interseksueel, transgender, homoseksueel enz. gebruiken. Het is echter vooral noodzakelijk om onderscheid te kunnen maken tussen de verschillende dimensies waarnaar deze termen verwijzen. Dit is des te noodzakelijker voor degenen die in de praktijk werken, en in het bijzonder voor sociale of sportanimatoren die met kinderen en jongeren werken, omdat de jongere generatie, door de toegang tot sociale netwerken en andere digitale informatiebronnen, deze concepten relatief goed lijkt te begrijpen, of er in ieder geval met gemak mee omgaat. Termen als "non-binair, biseksueel, LGBTQIA+, transgender, queer ..." maken steeds meer deel uit van de dagelijkse woordenschat van tieners. Het is belangrijk dat de volwassenen die hen begeleiden een minimum aan kennis hebben over wat deze begrippen inhouden en wat ze wel en niet betekenen, zodat ze de jongeren kunnen helpen om deze begrippen verstandig te hanteren.

Daarom heeft CEMÉA in het kader van verschillende projecten en partnerschappen (met de jongerencentra en de jeugddienst van de Federatie Wallonië-Brussel voor de publicatie "Mix'outils - Vivre et faire vivre la mixité entre filles et garçons en Centres de Jeunes"¹ of met de MIVB, Maatschappij voor Intercommunaal Vervoer te Brussel) een instrument ontwikkeld dat "Perso-Genre" heet en bestaat uit een schema, een woordenlijst en een korte animatievideo.²

¹ Om de uitgebreide en bijgewerkte versie te downloaden: <https://www.cemea.be/Mix-Outils-edition-2024>

² Om de woordenlijst en de animatievideo te ontdekken: <https://www.cemea.be/Le-PERSO-GENRE>

Dit hulpmiddel pretendeert niet het enige beschikbare te zijn, noch pretendeert het uitputtend te zijn, maar het maakt het wel mogelijk om complexe concepten op een structurerende manier te bekijken, om verwarring weg te nemen en bepaalde vertekeningen te vermijden. Het bevordert het gebruik van een complexe en relatief recente woordenschat, die de afgelopen jaren is verfijnd om zoveel mogelijk mensen in staat te stellen zichzelf te identificeren en te definiëren.

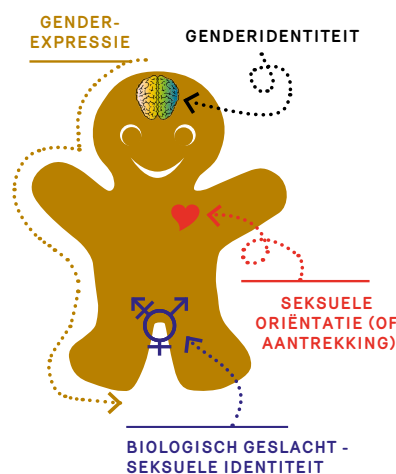
Hoewel de gebruikte woordenschat recent is, zijn de ermee verbonden dimensies en de "inhoud" van het Perso-genre geenszins origineel: in alle tijden en op alle continenten zijn er homoseksuelen geweest, mensen van wie het biologische geslacht niet duidelijk gedefinieerd kon worden volgens de geldende criteria, of mensen die hun identiteit in twijfel trokken en zich niet identificeerden met het geslacht dat hen bij de geboorte was toegewezen. Er is dus niets nieuws onder de zon.

Aandachtspunten: Je kunt niets afleiden uit wat je ziet (genderexpressie) over hoe iemand zichzelf definieert of voelt, of tot wie iemand zich seksueel en/of romantisch aangetrokken voelt. Het hebben van een mannelijke of vrouwelijke genderexpressie (voetballen, kort haar, vrachtwagen rijden, met poppen spelen, make-up dragen, naaien enz.) heeft en zal nooit enige invloed hebben op seksuele geaardheid.

DE "GENDERGIDS"

een handige tool om de dingen te verduidelijken

VIER DEFINITIES VAN VIER DIMENSIES WAARUIT DE IDENTITEIT VAN EEN INDIVIDU BESTAAT

De genderidentiteit van een persoon verwijst naar het gender waarmee deze zich identificeert: hoe de persoon zichzelf ziet, voelt en voorstelt in het hoofd (interne dimensie). Een persoon kan zich identificeren met zijn geboortegeslacht (cisgender), met een ander gender (transgender) of geen gender in het bijzonder (agender).

Genderexpressie verwijst naar de manier waarop personen hun genderidentiteit uitdrukken (kledij, kapsel, taalgebruik, gedrag, maar ook activiteiten, hobby's, rollen en taken...) en naar de manier waarop deze door de andere wordt gezien (externe dimensie). De genderexpressie komt niet per se overeen met het geboortegeslacht en omvat ook de occasionele of tijdelijke expressievormen van het gender (travestiet, dragking/queen, enz.).

Verwijst naar de wetenschappelijke manier om geslachtsorganen en chromosomen onder te delen en het hormoonniveau te meten. Een vrouw heeft bijvoorbeeld een vagina, eierstokken en XX als chromosomen. Een man heeft een penis, testikels en XY als chromosomen. Intersekse personen hebben een combinatie van de twee of beide. Op dit ogenblik wordt de sociale identiteit van een individu gedefinieerd op basis van het geboortegeslacht (bijvoorbeeld op de identiteitskaart): het is dus belangrijk om te spreken over "seksuele identiteit" om goed te verduidelijken dat dit enkel slaat op de biologische dimensie van een individu.

De seksuele oriëntatie verwijst naar het kunnen voelen van een sterke emotionele, affectieve, fysieke en/of seksuele aantrekking tot individuen van het andere en/of hetzelfde geslacht.

*Opmerking: Definities uit het lexicon: «Et toi, t'es casé-e?» <http://ettoitescase.be/lexique.php>

3

ROLLEN EN FUNCTIES VAN SPORT

3.1. CONTEXT

Voordat we sport door een genderfilter bekijken, is het de moeite waard om zich af te vragen wat mensen motiveert om aan sport te doen en waarom, of dat nu in een sportfaciliteit is (club, sportcentrum, sportschool, etc.) of in een speciale buitenruimte is (fitnessparcours, agora space, atletiekbaan, petanquebaan in een park ...), op een georganiseerde manier (lessen, training, individueel of collectief) of vrij (uitstapje naar het zwembad, joggen, tennissen met vrienden enz.).

Laten we eerst een onderscheid maken tussen "fysieke activiteit" en "sportactiviteit". Hoewel een sportactiviteit altijd een fysieke activiteit is, is het omgekeerde niet waar. Fysieke activiteit verwijst naar elke beweging die in de loop van een dag kan worden uitgevoerd en waarbij energie wordt verbruikt: traplopen, de armen heffen om op te ruimen, stappen om naar het werk te gaan, boodschappentassen dragen, het huishouden doen, enz. Sport verwijst naar een discipline, een fysieke activiteit die wordt gecodificeerd door vaste bewegingen, regels en conventies, soms vertegenwoordigd door instellingen (bijvoorbeeld federaties). Op die manier kan men elke dag een fysieke activiteit uitoefenen zonder aan sport te doen.

In een brainstormsessie werd de deelnemers van de werkgroep gevraagd om op twee borden te schrijven:

- **Waarom beoefen je volgens jou een sportactiviteit? (= motivaties)**
- **Wat zijn volgens jou de voordelen van sport? (= weldaden, voordelen ...)**

WAAROM SPORTEN?

Een moment voor jezelf

Gewoon, omdat het leuk is.

Voor de gezondheid

- Gewicht verliezen
- Bij herstel, revalidatie

Om energie kwijt te raken

Met betrekking tot het zelfbeeld, ten opzichte van de normen en standaarden die in de samenleving worden uitgedragen

Socialiseren, uit je schulp kruipen, jezelf ontwikkelen

Om mensen te ontmoeten (vrienden, een lief), om te socialiseren

Om deel uit te maken van een collectief (een groep, een club, een team), om uit de eenzaamheid en het isolement te komen.

Om zich te identificeren met een team, een club, een collectief te vormen

Voor de populariteit (van de persoon, de club, de sport, de federatie...)

Uit passie voor een sport, een sportdiscipline

Uit sociale verplichting, in verband met een sociale status (kringen, clubs ... waarvan het goed staat om lid te zijn)

Door schoolverplichting (tot het 6e middelbaar)

Uit competitiedrang, voor de prestaties, om jezelf te overtreffen, jezelf "pijn te doen"

Voor financieel gewin, "ervoor betaald worden" (professionele én amateursport)

WAT IS HET NUT VAN SPORT?

Voor het fysiek en mentaal welzijn

- Fysiek = algemene fysieke conditie, gewichtsverlies, uithoudingsvermogen, ademhaling, spieropbouw, aandacht voor het lichaam (in het algemeen, d.w.z. ook aandacht voor voeding, slaapkwaliteit, enz.)
- Mentaal = zelfvertrouwen, zelfrespect, stress wegwerken, isolement en depressie bestrijden ...

Voor het doorgeven van waarden = algemene opvoeding, gezond bezig zijn, respect voor zichzelf en anderen ...

Leren samenwerken, teamwork, het algemeen belang

Respect aanleren (voor anderen, voor jezelf, voor de regels), de notie van fair play begrijpen, anderen of het team boven zichzelf plaatsen.

Om te leren omgaan met stress en emoties: leren jezelf te beheersen, omgaan met emoties (nervositeit, overwinning en verlies), jezelf kalmeren, opgebouwde spanningen loslaten ...

Om de sociale en zelfs professionele integratie te bevorderen

Eenzaamheid en isolement doorbreken, een sociaal weefsel en netwerk creëren

De betekenis van regels en voorschriften begrijpen, instructies en

En jij, wat zou jij op deze borden willen schrijven? Waarom vind je het belangrijk om te sporten? Wat zijn de voordelen of waarom doe je het?

Wat denk je dat je publiek motiveert om te sporten in de specifieke voorzieningen en ruimtes van je gemeente? En wat zijn de voordelen voor dat publiek?

Om af te stappen van voorstellingen (die vertekend, bevooroordeeld of onvolledig kunnen zijn), is het interessant om de bevolking te raadplegen en de motivaties te verzamelen van het publiek dat gebruikmaakt van jouw infrastructuur en/of jouw ruimtes bezet. Door middel van enquêtes, vragenlijsten of het organiseren van burgerbijeenkomsten kunnen we behoeften of wensen aan het licht brengen die mogelijk interessant zijn om rekening mee te houden om het gebruik van een ruimte, een activiteit of een project te behouden of te vergroten.

3.2. THEORETISCHE INZICHTEN, ANALYSES EN PRAKTIJKERVARINGEN

1. MOTIVATIES VOOR SPORTBEOEFENING

De twee tabellen die de deelnemers hebben ingevuld, laten zien dat welzijn, plezier en gezondheid *eerder* werden genoemd dan competitie en professionele beoefening. De verschillende studies van ADEPS en de Federatie Wallonië-Brussel (zie verder) bevestigen dat de belangrijkste motivaties om aan sport te doen, zowel voor vrouwen als voor mannen, plezier en gezondheid/fitheid zijn, ruim vóór prestaties, die zelden als prioritaire motivatie worden vermeld.

2. VERSCHILLEN VOLGENS GENDER

Studies tonen ook aan dat mannen over het algemeen meer aan sport doen dan vrouwen (voornamelijk omdat vrouwen minder vrije tijd hebben) en dat er een verdeling is tussen mannen en vrouwen wat betreft de motivaties om aan sport te doen. Mannen sporten meer voor de competitie (om uit te blinken, zich te meten met vrienden en collega's ...) en vrouwen voor het sociale aspect (het huis uit, andere mensen ontmoeten ...) en voor hun gezondheid. De motivatie "fit zijn" is aanwezig bij zowel meisjes/vrouwen als jongens/mannen, maar heeft niet dezelfde betekenis en niet dezelfde doelen. Dus voor meisjes wordt fit zijn opgevat als "mooi en slank zijn", terwijl het voor jongens meer lijkt op "sterk en gespierd zijn". Jongens gaan ook vaker sporten omdat ze fan zijn van een mannelijke sporter.

3. BELEMMERINGEN VOOR SPORTBEOEFENING

De kosten en het gebrek aan tijd waren de twee meest genoemde obstakels in de onderzoeken, vooral voor vrouwen. Dit geldt vooral voor alleenstaande moeders, die de meerderheid van de eenoudergezinnen vormen. Uit cijfers van de¹ federale overheid voor 1 januari 2024 blijkt dat 10% van de Belgische huishoudens bestaat uit een alleenstaande ouder met één of meer kinderen, terwijl uit de barometer 2024 van de Ligue des familles² blijkt dat 68% van deze eenoudergezinnen bestaat uit vrouwen die samenwonen met hun kind(eren). Rekening houden met deze alleenstaande moeders bij sport- en vrijetijdsactiviteiten is dus een maatschappelijke uitdaging. Een andere belemmering die vooral bij tienermeisjes en oudere vrouwen wordt vastgesteld, is gemengde sportbeoefening; dit kan worden verklaard door de moeilijkheid om het veranderende lichaam te accepteren (zowel tijdens de puberteit als tijdens de menopauze), maar vooral door de angst voor de blikken van anderen, die niet altijd welwillend zijn en die kunnen leiden tot een verlangen om zich in de eigen bubbel te stoppen. Dit roept vragen op over het kader dat is opgezet om een vriendelijke en aangename sfeer voor iedereen te garanderen (waarden, regels voor het samenleven, sancties voor ongewenst gedrag, enz.) Voor vrouwen van alle leeftijden heeft mobiliteit ook een invloed op sportdeelname: toegankelijkheid van infrastructuur, vooral via het openbaar vervoer, gevoel van onveiligheid bij het reizen, reiskosten, enz.

¹ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/structuur-van-de-bevolking/huishoudens>

² [https://liguedesfamilles.be/storage/31758/Barom%C3%A8tre-2024-\(final\).pdf](https://liguedesfamilles.be/storage/31758/Barom%C3%A8tre-2024-(final).pdf)

OP HET TERREIN

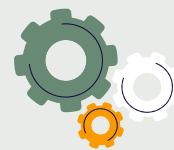

Het belang om rekening te houden met de motivaties en behoeften van het publiek op het gemeentelijk grondgebied

De motivatie om aan sport te doen kan worden beïnvloed door gender, leeftijd, maar ook door de geografische ligging of de sociaaleconomische situatie. Met deze elementen moet dus rekening worden gehouden bij het nadenken over het aanbod aan sportactiviteiten in een gemeente.

Denk- en actiepunten

- Een verscheidenheid aan activiteiten aanbieden die voldoen aan de behoeften van gezondheid, welzijn, plezier en sociale cohesie ... in plaats van competitie en prestatie.
- Aandacht besteden aan de geografische spreiding en concentraties van infrastructuur ten koste van achtergestelde gebieden vermijden.
- Nadenken over mobiliteit (bereikbaarheid met het openbaar vervoer, carpooling, financiële bijdrage in de verplaatsingskosten ...), over beschikbaarheid (flexibele uren zodat zoveel mogelijk mensen kunnen sporten, opvang of animatie voor kinderen van alleenstaande ouders ...) en over de financiële kosten (verdeling van "sportcheques", degressieve prijzen voor gezinnen, deelname aan de aankoop van uitrusting, organisatie van tweedehandsbeurzen, enz.).

Bruggen bouwen tussen scholen en sportfaciliteiten om sport onder kinderen en jongeren te promoten

Het uitvoeren van fysieke en sportieve activiteiten is verplicht in het basisonderwijs en tot het einde van het secundair onderwijs, met een minimum van twee uur per week. Er is echter weinig samenwerking tussen onderwijsinstellingen (zelfs gemeentelijke) en lokale sportclubs, aangezien de lessen lichamelijke opvoeding meestal op school (of in nabijgelegen parken) worden gegeven. Leerlingen die in het kader van hun lessen een sportinfrastructuur bezoeken, voelen zich niet noodzakelijkerwijs aangetrokken tot de clubs die daar gevestigd zijn.

Denk- en actiepunten

- Open dagen of kennismakingsdagen organiseren in sportclubs, in samenwerking met scholen uit de omgeving.
- Leerkrachten (met name leerkrachten lichamelijke opvoeding) bewust maken van mogelijke samenwerkingsverbanden met bepaalde clubs en sportcentra om uiteenlopende activiteiten te beoefenen en andere sporten onder de aandacht te brengen, waarbij sport voor iedereen wordt gepromoot.
- Netwerken creëren op gemeentelijk niveau tussen scholen en sportstructuren door meer te communiceren met leerkrachten en gezinnen (gemeentelijke nieuwsbrief, flyers, aanwezigheid op evenementen zoals een fancy fair of een sportdag, enz.).

! Aandachtspunt

Rekening houden met de beschikbare plaats, want het zou contraproductief zijn om een club, een sportcentrum of een sport te promoten als het vervolgens niet mogelijk is om de kinderen en jongeren die interesse hebben getoond, te ontvangen.

Twee verschillende visies en doelstellingen, wat tot spanningen kan leiden

Enerzijds streeft de gemeente met haar aanbod aan sportactiviteiten over het algemeen doelstellingen na op het gebied van gezondheidsbevordering, integratie en sociale cohesie voor haar bevolking. Aan de andere kant geven sportclubs de voorkeur aan een competitief model, vooral wanneer de financiële, materiële en/of mediaondersteuning van de club afhankelijk is van de competitieresultaten. Deze twee visies kunnen met elkaar concurreren op het gebied van inzet, investeringen en beslag op tijd en ruimte. Zo komt het soms voor dat er in bepaalde gemeenten twee soorten teams naast elkaar bestaan binnen dezelfde sportclub:

een "prof"-team dat aan wedstrijden deelneemt en vooral de club buiten de gemeente vertegenwoordigt, en een "fun"-team met vrijwilligers en amateurs die de samenhang en het gemeenschapsleven bevorderen (organisatie van evenementen, feestelijke bijeenkomsten, fondsenwerving enz.). "Sport voor iedereen" staat dus tegenover het groeiende fenomeen van commercialisering en sponsoring van sport, dat afhankelijk is van competities. Voor gemeenten betekent dit dat ze moeten jongeren met tegenstrijdige instructies op het gebied van materiële steun en subsidies, om zo tot afwegingen te komen. Aangezien de slagkracht van gemeentelijke ambtenaren beperkt is wat betreft de interne organisatie en werking van sportclubs, vooral als deze door vrijwilligers worden beheerd.

⚙️ Mogelijke hefboomen

ADEPS en de sportfederaties spelen een essentiële rol bij het bepalen van de prioriteiten, de thema's die gepromoot moeten worden, enz. voor hun clubs. Ook zouden de subsidies (gemeentelijk of gewestelijk) kunnen worden verhoogd naargelang de inspanningen die worden geleverd om sport voor iedereen te promoten, met name voor meisjes en vrouwen.

VOOR MEER INFORMATIE

ARTIKELLEN

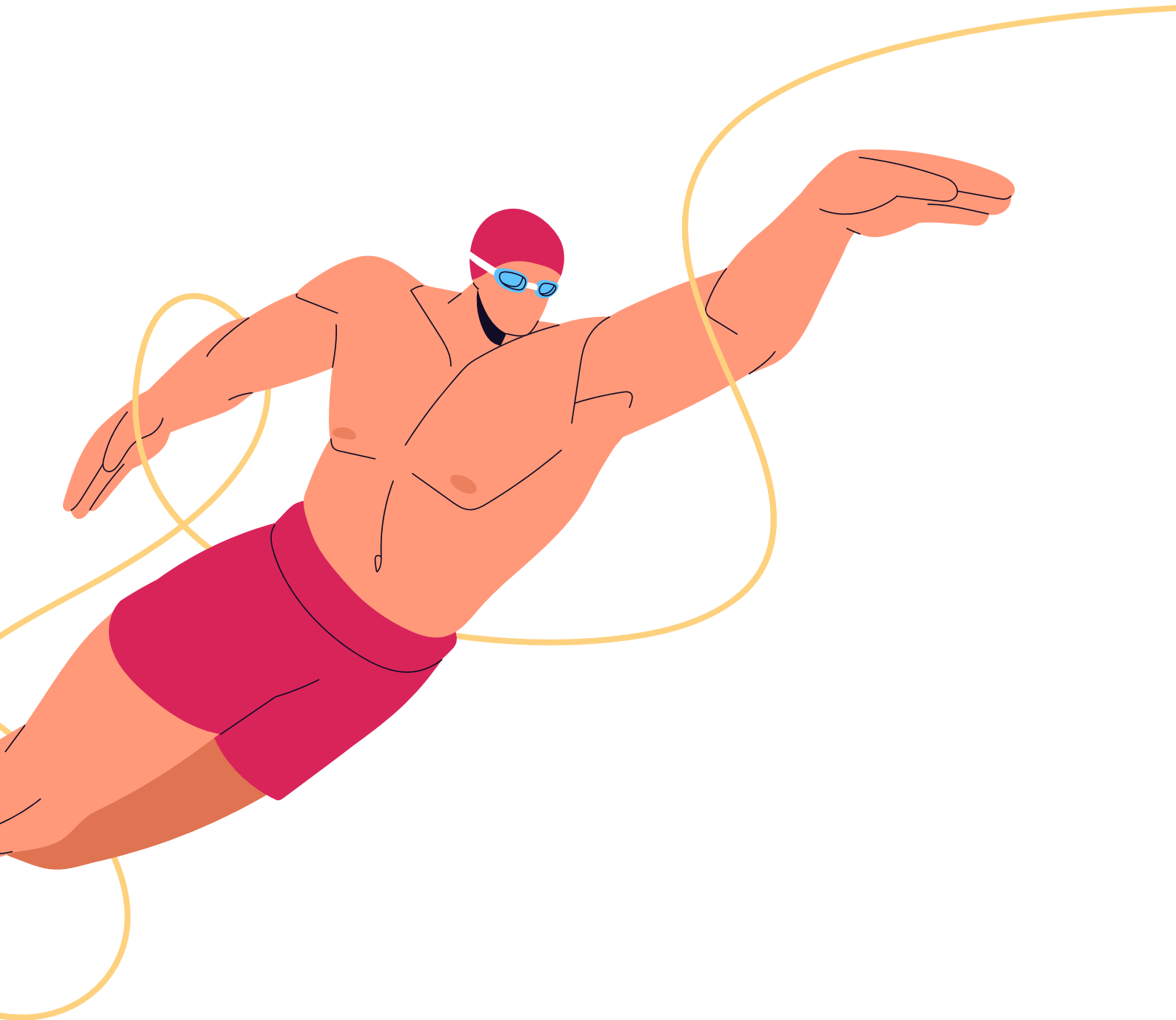
- Damont, Nicolas en Falcoz, Marc, "Questionner la frontière floue entre sport amateur et professionnel", *Marché et organisations*, nr. 27, 2016, blz. 123-140.
- Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), "Le sport est bon pour la santé, c'est prouvé !", *Le journal du CNRS*, 2019.
- Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), " Du sport performance au sport santé ", *Le journal du CNRS*, 2016. <https://lejournal.cnrs.fr/billets/du-sport-performance-au-sport-sante>
- Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), *Lignes directrices sur l'activité physique et la sédentarité : en un coup d'œil*, Genève, 2020. <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/0d78b118-342e-4a6e-afd0-158229118e4c/content>
- World Health Organization (WHO), *WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour: at a glance*, Geneva, WHO, 2020. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240014886>

PUBLICATIES EN TOOLS

- Collectif, *Exclusif garçons. Photos et commentaires de filles sur leur place dans l'espace public à Bruxelles*, Brussel, Le Chant des Rues – Biliki, 2007.
- Le Monde selon les femmes, *Genre et santé*, collectie "Les essentiels du genre", Brussel, 2023.
- McGregor Alyson, *Le sexe de la santé*, Toulouse, érès, 2021.
- Federatie Wallonië-Brussel, *Sport et société : pratiques et impacts*. [Sport & société: pratiques et impacts - Portaal van de Federatie Wallonië-Brussel](#)
- Sport Vlaanderen, *Meer vrouwen in de sport*. <https://www.sport.vlaanderen/meer-vrouwen-in-de-sport/laat-je-inspireren/>
- Administration De l'Éducation Physique, du Sport et de la vie en Plein Air (ADEPS), *Des tendances sociétales à une nouvelle vision*, mei 2022.

FILMS EN VIDEOFRAGMENTEN

- #Consumag, *Pourquoi pratiquer un sport régulièrement ?*, 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=ESQaeHfldHI>
- Épicurieux Jamy, *Pourquoi faire du sport ?*, 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=YAaxfJrz0is>
- ADEPS, *Quelles sont les principales évolutions constatées dans l'étude de 2019 vis-à-vis de la pratique sportive des 6-18 ans ?*. https://www.youtube.com/watch?v=YSIkdd_mVdI
- ADEPS, *Quelles sont les principales raisons qui motivent à la pratique d'une activité physique régulière tout au long de la vie ?*. <https://www.youtube.com/watch?v=kgUohK4p2As>
- ADEPS, *Quels sont les freins limitant l'accès à une pratique sportive régulière en Fédération Wallonie-Bruxelles ?*. <https://www.youtube.com/watch?v=q0pVgGMIOpc>

4

STEREOTYPEN EN GENDERTOEWIJZINGEN: MEISJESSPORTEN VERSUS JONGENSSPORTEN

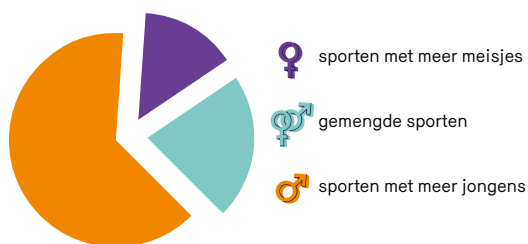
4.1. FEDERATIE WALLONIË-BRUSSEL

In september 2016 publiceerde de Directie Gelijke Kansen van de Federatie Wallonië-Brussel een uitgebreid rapport over twee jaar onderzoek naar “de gemengdheid van meisjes en jongens in de sport, tijdens de vrije tijd en op school” in de Federatie Wallonië-Brussel. Dit rapport volgde op een eerder onderzoek uit 2015 over “Gemengdheid in de lessen lichamelijke opvoeding: een stand van zaken”.

Enkele cijfers uit deze onderzoeken

- 51,8% van de jongens in het 5^e en 6^e leerjaar gaf aan meer dan drie keer per week aan sport te doen, tegenover 28,1% van de meisjes. In het secundair onderwijs beoefende 38,2% van de jongens intensief sport, tegenover 18,3% van de meisjes.
- Zowel in de ADEPS-centra als in de door de FWB gefinancierde sportfederaties waren jongens in de meerderheid: zo waren 70% van de jongeren die bij een sportfederatie waren aangesloten, jongens.
- Van de 69 disciplines die in de ADEPS-centra worden georganiseerd, waren er slechts 15 gemengd. 44 disciplines werden voornamelijk beoefend door jongens en slechts 10 door meisjes.

ADEPS-centra - Aantal disciplines beoefend voornamelijk door jongens, meisjes en beide geslachten (Federation Wallonie-Bruxelles)

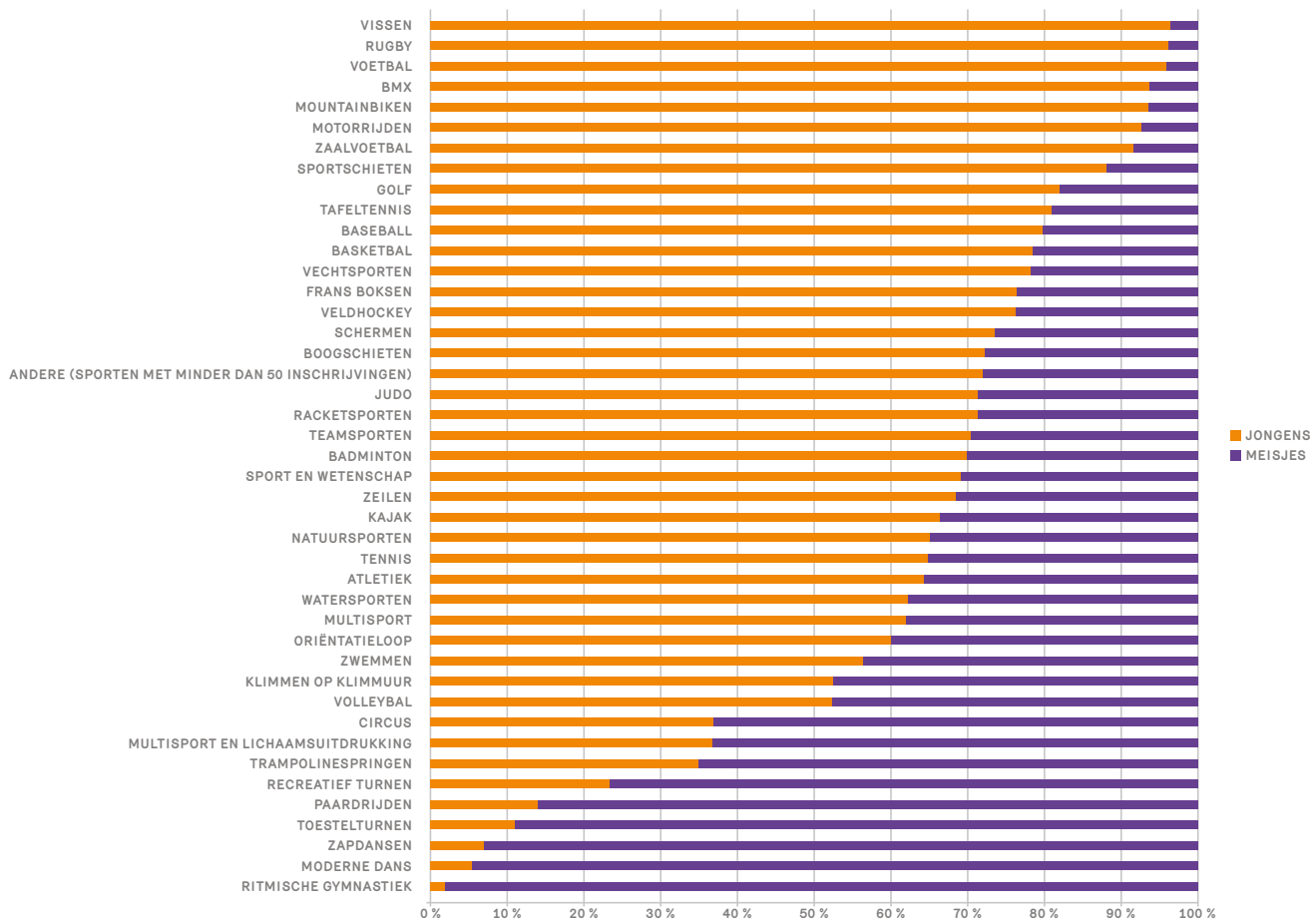

Deze studies bevestigen wat in de praktijk al lang bekend is, zowel bij stages, het bezoek aan clubs en sportcentra als bij het lidmaatschap van federaties: over het algemeen beoefenen jongens en mannen meer sport dan meisjes en vrouwen, en er is een genderverdeling in de beoefende sporten.

Zo blijkt uit de tabel met de inschrijvingen van kinderen van 9 tot 12 jaar voor ADEPS-stages in 2017¹ dat:

- vissen (96%), rugby (96%), voetbal (96%) en BMX/mountainbiken (94%) sporten zijn die vooral door jongens worden beoefend;
- dat ritmische gymnastiek (98%), moderne dans (95%), Zap-dans (93%) en artistieke gymnastiek (89%) voornamelijk door meisjes worden beoefend;
- dat er maar weinig sporten zijn waarin jongens en meisjes evenredig vertegenwoordigd zijn, namelijk klimmen, volleybal en, in mindere mate, zwemmen;
- dat meisjes beperkt blijven tot een kleiner scala aan activiteiten (slechts 9 verschillende sportactiviteiten), terwijl jongens zich meer over het hele aanbod verspreiden en in 33 verschillende activiteiten in de meerderheid zijn.

Inschrijvingen van kinderen van 9 tot 12 jaar voor ADEPS-kampen in 2017, per geslacht en per sport

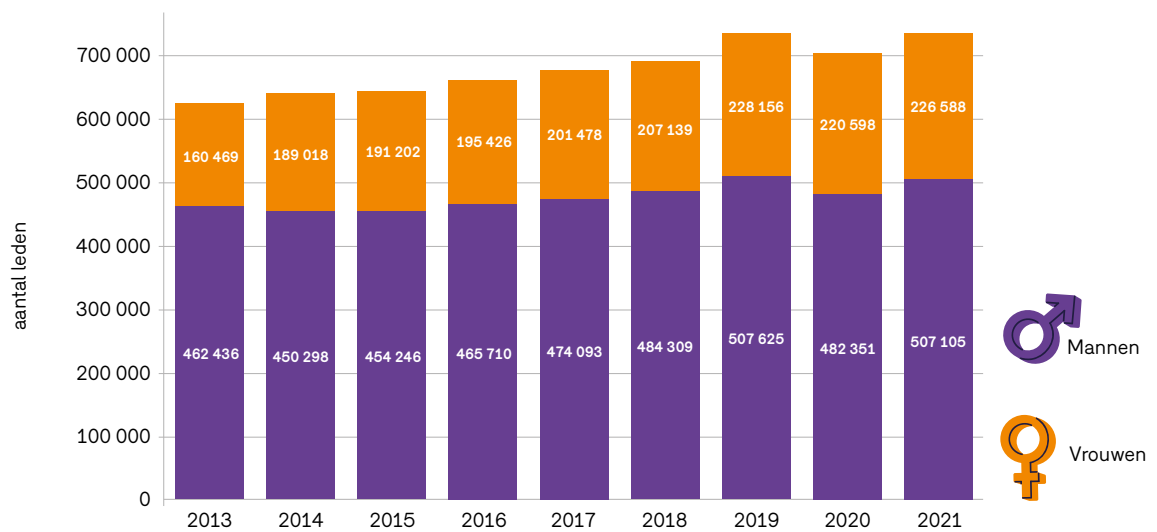
Bron: Administration générale du Sport (Fédération Wallonie-Bruxelles) - databank inschrijvingen ADEPS-kampen

¹ <https://www.iweeps.be/indicateur-statistique/stages-adeeps/>

Op de website van de Federatie Wallonië-Brussel¹ zijn diverse recente statistieken beschikbaar, met name het aantal leden dat bij een erkende sportfederatie is aangesloten, uitgesplitst naar geslacht. We kunnen vaststellen:

- dat mannen gemiddeld 2/3 van de leden uitmaken;
- dat tussen 2013 en 2021 het totale aantal leden is gestegen, zowel bij mannen als bij vrouwen, maar dat de ongelijkheid tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke leden zich jaar na jaar lijkt te herhalen;
- dat we nog ver verwijderd zijn van een 50/50-verdeling.

Evolutie van het aantal leden in sportfederaties per geslacht op 31/12 (Fédération Wallonie-Bruxelles)

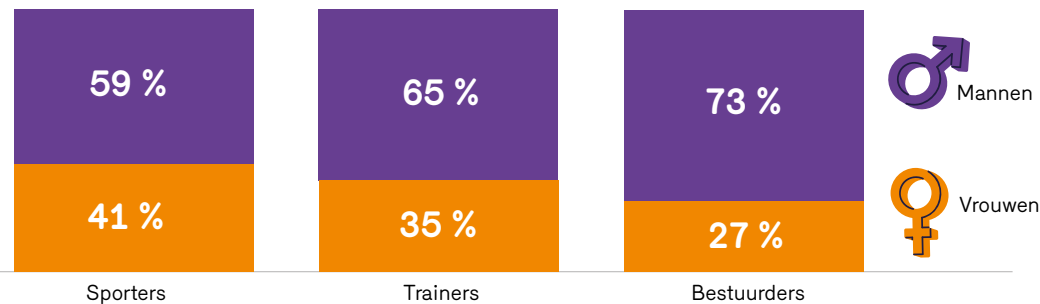

¹ <https://statistiques.cfwb.be/sport/federations-sportives/nombre-daffilies-dans-les-federations-sportives-reconnues-par-la-fw-b/>

4.2. VLAANDEREN

In Vlaanderen heeft Sport.Vlaanderen een aantal statistieken gepubliceerd over meisjes en vrouwen in sportclubs in Vlaanderen voor 2024.

Verdeling vrouw/man van sporters en trainers en bestuurders aangesloten bij Vlaamse sportclubs (2024)

Bron: SPORT.VLAANDEREN, Meisjes en vrouwen in de sportclubs in Vlaanderen-Cijfers 2024
<https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>

Voor alle Vlaamse sportclubs samen beschouwd vertegenwoordigden in 2024 vrouwen en meisjes 41% van de leden, 35% van de trainersstaff en 27% van de bestuurders.

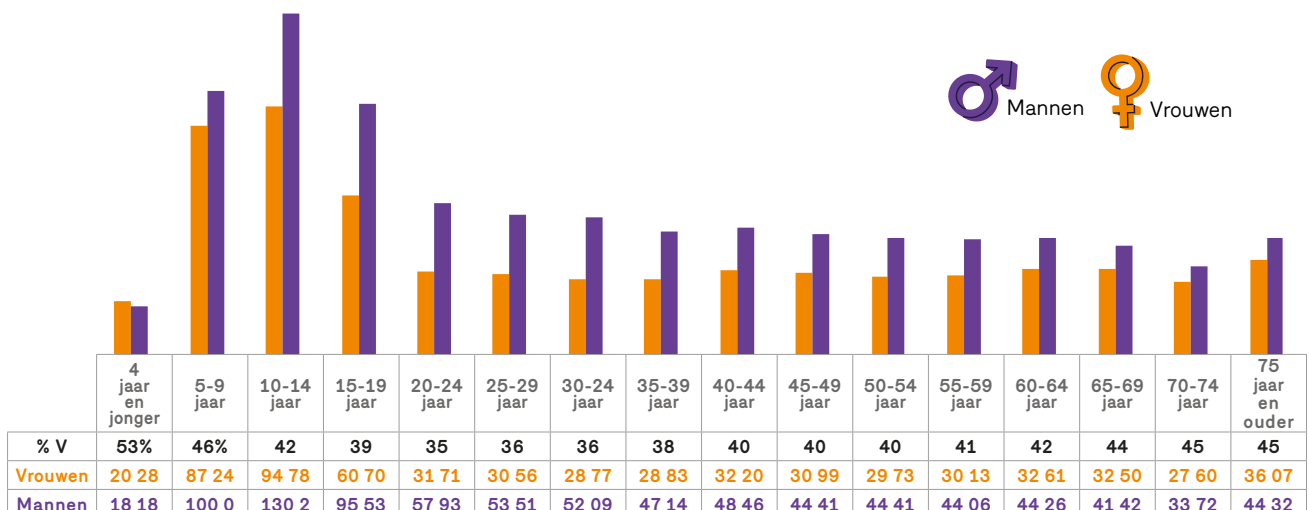
Als we deze cijfers per leeftijd bekijken, zien we dat er, behalve bij de groep onder de 4 jaar, altijd een lager percentage vrouwen en meisjes dan jongens en mannen lid is van een sportclub. We zien dat vanaf de leeftijd van 5 jaar de kloof tussen de deelname van meisjes en jongens aan clubsporten groter wordt, in het nadeel van meisjes, en dat

die kloof groter wordt tot de leeftijd van 25 jaar. In de leeftijdsgroep 20-24 jaar is het percentage vrouwen/meisjes immers het laagst (35%). Daarna stijgt het geleidelijk tot een maximum van 45% vrouwen in de leeftijdscategorie 70/74 jaar.

De algemene vaststelling dat mannen en jongens meer sporten, geldt dus zowel in het noorden als in het zuiden van het land.

De tabel op de volgende pagina toont de genderspecifieke aard van sportactiviteiten.

Aantal sportende leden per leeftijdscategorie, opgedeeld in aantal vrouwen en mannen en percentage vrouwen (2024)

Aantal sportende leden per leeftijdscategorie, opgedeeld in aantal vrouwen en mannen en percentage vrouwen (2024)
<https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>

Percentage en aantal vrouwen als sporter, per gesubsidieerde sportfederatie (2024)

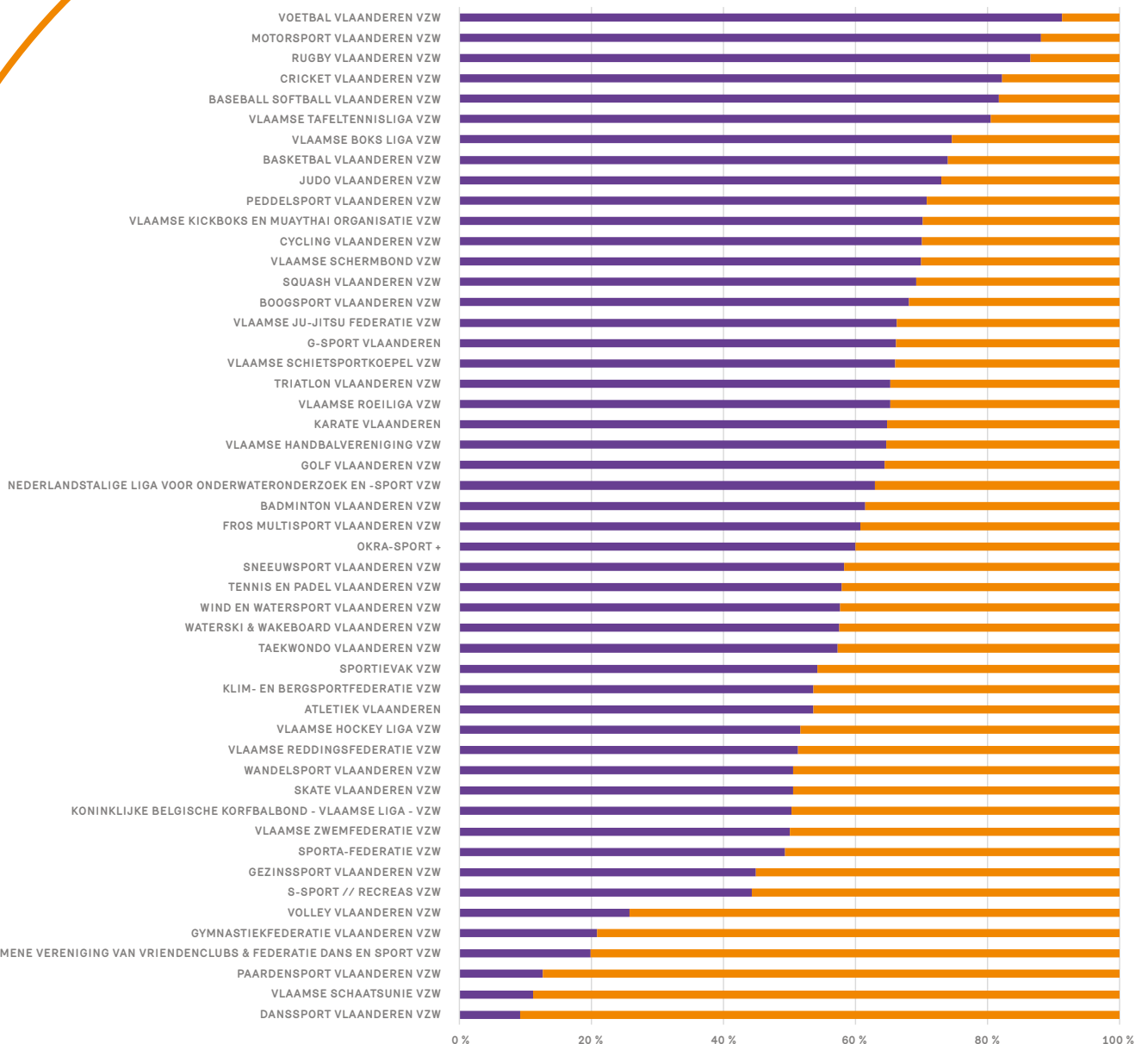
Sportfederatie	Sporters	
	# V	# V
Danssport Vlaanderen	85,8%	47.692
Vlaamse Schaatsunie	85,5%	2.741
Paardensport Vlaanderen	81,5%	32.131
GymnastiekFederatie Vlaanderen	77,3%	90.725
Volley Vlaanderen	68,4%	27.884
OKRA-SPORT +	58,1%	24.550
Gezinssport Vlaanderen	56,9%	14.368
Wandelsport Vlaanderen	53,9%	32.791
Skate Vlaanderen	52,4%	2.542
Vlaamse Zwemfederatie	50,7%	24.253
S-Sport // Recreas	49,4%	7.824
Koninklijke Belgische Korfbalbond - Vlaamse Liga	48,9%	3.101
Sportievak	48,9%	34.380
Vlaamse Hockey Liga	48,7%	14.228
Atletiek Vlaanderen	47,1%	14.239
KAVVV & FEDES	44,2%	11.184
Sporta-federatie	43,2%	26.413
Taekwondo Vlaanderen	42,6%	1.802
Tennis en Padel Vlaanderen	42,0%	83.280
Vlaamse Roeiliga	40,8%	711
Vlaamse Reddingsfederatie	40,6%	1.279
Waterski & Wakeboard Vlaanderen	39,5%	1.297
Sneeuwsport Vlaanderen	38,6%	1.123
Badminton Vlaanderen	38,5%	8.613
Oriëntering Vlaanderen	37,1%	578
Vlaamse Handbalvereniging	36,1%	2.536
Wind en Watersport Vlaanderen	35,1%	8.338
Klim- en Bergsportfederatie	34,5%	4.979
G-sport Vlaanderen	34,4%	1.363
Golf Vlaanderen	34,4%	16.741
Vlaamse Gewichtheffers en Powerlifting Federatie	34,1%	703
Cycling Vlaanderen	33,8%	18.525
Karate Vlaanderen	33,7%	2.891
Boogsport Vlaanderen	31,6%	541
Peddelsport Vlaanderen	31,4%	1.042
Vlaamse Ju-Jitsu Federatie	29,6%	1.239
Triatlon Vlaanderen	29,0%	1.953
Vlaamse Schermbond	28,2%	350
Nederlandstalige Liga voor Onderwateronderzoek en -Sport	27,9%	2.409
Fros Multisport Vlaanderen	26,6%	15.744
Judo Vlaanderen	26,5%	4.701
Baseball Softball Vlaanderen	25,6%	586
Rugby Vlaanderen	24,4%	1.169
Vlaamse Kickboks en Muaythai Organisatie	24,4%	2.410
Basketbal Vlaanderen	24,0%	10.041
Vlaamse Boks Liga	22,0%	1.010
Squash Vlaanderen	20,3%	363
Vlaamse Tafeltennisliga	15,9%	1.412
Vlaamse Schietsportkoepel	12,0%	1.597
Motorsport Vlaanderen	11,6%	247
Cricket Vlaanderen	10,4%	162
Voetbal Vlaanderen	10,3%	31.076

Bron: SPORT.VLAANDEREN,
<https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>

De Vlaamse gesubsidieerde sportfederaties met het hoogste percentage vrouwen zijn dans, schaatsen en paardrijden. Ze zijn het minst aanwezig in voetbal en cricket. We merken op dat in 42 van de 52 federaties mannelijke leden in de meerderheid zijn.

Als we inzoomen op de leeftijd van de kindertijd tot de vroege adolescentie, kunnen we zien dat die trend daar al aanwezig is.

5 - 14 jaar

Figuur 3: Percentage jongens en meisjes van 5 tot 14 jaar oud als sporter, per gesubsidieerde sportfederatie (2024)
Bron: SPORT.VLAANDEREN, <https://www.sport.vlaanderen/kennisplatform/open-data/>

JONGENS
MEISJES

Tabel 2: Percentage jongens en meisjes van 5 tot 14 jaar oud als sporter, per gesubsidieerde sportfederatie (2024)

Sportfederatie (Naam)	Jongens	Meisjes
Voetbal Vlaanderen vzw	91,24%	8,76%
Motorsport Vlaanderen vzw	88,06%	11,94%
Rugby Vlaanderen vzw	86,47%	13,53%
Cricket Vlaanderen vzw	82,25%	17,75%
Baseball Softball Vlaanderen vzw	81,72%	18,28%
Vlaamse Tafeltennisliga vzw	80,47%	19,53%
Vlaamse Boks Liga vzw	74,54%	25,46%
Basketbal Vlaanderen vzw	73,92%	26,08%
Judo Vlaanderen vzw	73,03%	26,97%
Peddelsport Vlaanderen vzw	70,85%	29,15%
Vlaamse Kickboks en Muaythai Organisatie vzw	70,20%	29,80%
Cycling Vlaanderen vzw	70,03%	29,97%
Vlaamse Schermbond vzw	69,90%	30,10%
Squash Vlaanderen vzw	69,18%	30,82%
Boogsport Vlaanderen vzw	68,10%	31,90%
Vlaamse Ju-Jitsu Federatie vzw	66,25%	33,75%
G-sport Vlaanderen	66,13%	33,87%
Vlaamse Schietsportkoepel vzw	66,04%	33,96%
Triatlon Vlaanderen vzw	65,28%	34,72%
Vlaamse Roeiliga vzw	65,28%	34,72%
Karate Vlaanderen	64,82%	35,18%
Vlaamse Handbalvereniging vzw	64,63%	35,37%
Golf Vlaanderen vzw	64,36%	35,64%
Nederlandstalige Liga Voor Onderwateronderzoek En -Sport vzw	63,00%	37,00%
Badminton Vlaanderen vzw	61,45%	38,55%
Fros Multisport Vlaanderen vzw	60,70%	39,30%
OKRA-SPORT +	59,97%	40,03%
Sneeuwsport Vlaanderen vzw	58,26%	41,74%
Tennis en Padel Vlaanderen vzw	57,86%	42,14%
Wind en Watersport Vlaanderen vzw	57,71%	42,29%
Waterski & Wakeboard Vlaanderen vzw	57,57%	42,43%
Taekwondo Vlaanderen vzw	57,36%	42,64%
Sportievak vzw	54,21%	45,79 %
Klim- en Bergsportfederatie vzw	53,63%	46,37 %
Atletiek Vlaanderen	53,58%	46,42%
Vlaamse Hockey Liga vzw	51,68%	48,32%
Vlaamse Reddingsfederatie vzw	51,25%	48,75%
Wandelsport Vlaanderen vzw	50,56%	49,44%
Skate Vlaanderen vzw	50,55%	49,45%
Koninklijke Belgische Korfbalbond - Vlaamse Liga - vzw	50,33%	49,67%
Vlaamse Zwemfederatie vzw	50,01%	49,99%
Sporta-federatie vzw	49,32%	50,68%
Gezinssport Vlaanderen vzw	44,94%	55,06%
S-Sport // Recreas vzw	44,25%	55,75%
Volley Vlaanderen vzw	25,76%	74,24%
Gymnastiekfederatie Vlaanderen vzw	20,89%	79,11%
Koninklijke Algemene Vereniging van Vriendenclubs & Federatie Dans en Sport vzw	19,96%	80,04%
Paardensport Vlaanderen vzw	12,66%	87,34 %
Vlaamse Schaatsunie vzw	11,18 %	88,82%
Danssport Vlaanderen vzw	9,23%	90,77%

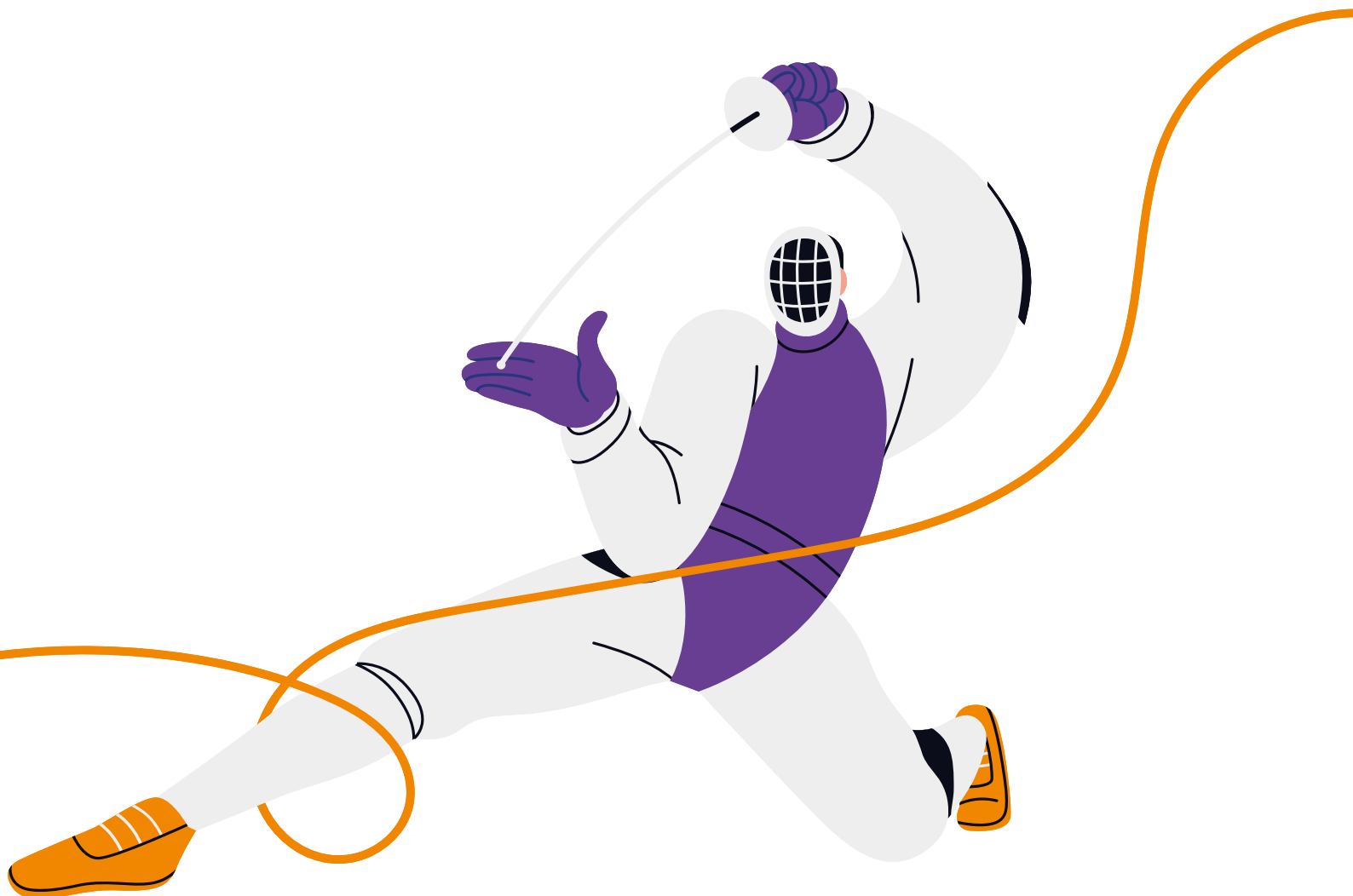
Bron: SPORT.VLAANDEREN,
<https://www.sport.vlaanderen/kennisplatform/open-data/>

In deze leeftijdsgroep zijn jongens 91,24% van de leden van de clubs die behoren tot de Vlaamse voetbalfederatie, 88,06% voor motorsporten en 86,47% voor rugby.

Omgekeerd vormen meisjes de overgrote meerderheid van de leden van clubs die behoren tot de Vlaamse dansfederatie (90,77%), schaatsen (88,82%) en paardrijden (87,34%).

Opnieuw merken we dat meisjes, net als in de FWB, geconcentreerd zijn in een beperkter palet aan sportactiviteiten. In slechts 9 van de 50 federaties vormen ze een meerderheid van de leden. Het moet gezegd dat bij Sporta-federatie vzw (grote recreatieve multisportfederatie) het evenwicht bijna perfect is, aangezien meisjes 50,68% vertegenwoordigen.

Onder de sportfederaties die redelijk dicht bij de 50/50-verdeling zitten, vinden we immers recreatieve multisportfederaties die zich richten op familiesport en de promotie van beweging en gezondheid voor iedereen, in plaats van op één specifieke sport. Bij de federaties met één sport die dicht bij de 50/50 zitten, horen zwemmen (50,01% jongens, 49,99% meisjes), korfbal (50,33% jongens en 49,67% meisjes), skate vzw die zich bezighoudt met skateboarden, maar ook met inline-skaten, rolhockey, kunstschaatsen en andere rolsporten (50,55% jongens en 49,45% meisjes) en wandelen (50,56% jongens en 49,44% meisjes).

4.3. THEORETISCHE INZICHTEN, ANALYSES EN PRAKTIJKERVARINGEN

→ Gewoon seksisme is alledaags seksisme.

Het seksisme dat we niet zien, dat niet “zo erg” is, maar dat door middel van genderstereotypen bijdraagt aan het natuurlijk of normaal maken van de ongelijke behandeling van meisjes en jongens, mannen en vrouwen. Genderstereotypen zijn zeer dwingend en leiden tot een relatie met de norm: wat acceptabel, toegestaan en verwacht wordt van een meisje of jongen, man of vrouw in onze samenleving. Als we ons niet bewust zijn van hun aanwezigheid en hun effecten, ontkomt niemand eraan, zelfs onderwijsprofessionals niet. Van de kinderopvang tot de school, via vakantiecentra en sportactiviteiten, worden kinderen vanaf jonge leeftijd voortdurend onderworpen aan de instructies van volwassenen om zich “normaal” te gedragen. Zo worden meisjes en jongens zowel tijdens de lessen lichamelijke opvoeding op school als tijdens sportactiviteiten in hun vrije tijd niet verwacht of gestuurd in dezelfde sportdisciplines.

→ Genderspecifieke socialisering.

Van jongs af aan worden meisjes en jongens verschillend opgevoed, in overeenstemming met de genderstereotypen die in de samenleving worden uitgedragen (door de media, reclame, gendergerichte marketing, enz.). Meisjes wordt gevraagd om rustig binnen te spelen, zonder vies te worden of te veel lawaai te maken. De jongens worden aangemoedigd om zich uit te leven, te rennen, buiten te spelen en hun kracht en behendigheid te testen. We zullen ons meer zorgen maken over een meisje dat in een boom klimt en over haar kleren die vies worden als ze in het gras speelt. Een jongen die tijdens de pauze liever in een boek bladert dan met zijn vrienden te voetballen, valt op en we maken ons misschien zelfs zorgen, vooral

als hij liever met meisjes omgaat. Beetje bij beetje zullen kinderen zich al deze aanmaningen eigen maken, om zo op te nemen wat er van hen verwacht wordt, met het risico dat ze hun eigen behoeften en verlangens onderdrukken en vervangen door de verwachtingen van volwassenen. Dat is op zich al erg gewelddadig ... Maar gendergerelateerde socialisering heeft nog veel meer gevolgen.

→ Gevolgen voor het gebruik van de openbare ruimte.

De socialisering van jongens moedigt hen meer aan om zich in de openbare ruimte te begeven dan meisjes, die worden aangemoedigd om in de privésfeer te blijven, vaak onder het voorwendsel van hun eigen veiligheid (“Buiten is het vies en gevaarlijk”). Zo kan men zowel in landelijke als stedelijke gebieden vaststellen dat de openbare ruimte en de voorzieningen daarin (straten, parken, agora’s, speelplaatsen, sportterreinen, fitnessparcoursen enz.) voornamelijk door jongens en mannen worden gebruikt. Hoe de maatschappij aankijkt tegen de plaats van meisjes en vrouwen in de openbare ruimte heeft een enorme invloed op hun deelname aan sport- en vrijetijdsactiviteiten. Ook het gevoel van onveiligheid in de openbare ruimte, dat meisjes al op jonge leeftijd wordt bijgebracht en hun hele leven lang wordt gevoed (door familie en vrienden, door de media, door de populaire cultuur ...), vormt een reële belemmering voor hun deelname aan buitenactiviteiten, waarvoor ze soms met het openbaar vervoer en op late uren moeten reizen.

→ **Gevolgen voor de psychomotorische ontwikkeling.**

Er zijn twee soorten motorische vaardigheden: grove motoriek en fijne motoriek. Zoals de naam al zegt, gaat het bij grove motoriek om het hele lichaam: onze spieren, onze ruggengraat, onze benen en armen, enzovoort. Het betreft het evenwichtsvermogen, de algemene coördinatie van bewegingen, lateraliteit en tonus. Als kinderen hun grove motoriek verbeteren, werken ze automatisch aan hun evenwicht en coördinatie: het gaat er niet om hoe goed ze springen of hoe snel ze rennen, maar hoe ze zich organiseren, welke spieren en gewrichten ze gebruiken om de beweging uit te voeren, enzovoort. Dus als een kind leert lopen, rennen, springen, klimmen ... gebruikt het vaardigheden die het, als het die eenmaal onder de knie heeft, in staat stelt om andere vaardigheden te ontwikkelen die specifiek zijn en nodig zijn voor sportactiviteiten. De fijne motoriek heeft betrekking op het uitvoeren van precieze en nauwkeurige bewegingen (grijpen, loslaten, voorwerpen verplaatsen, enz.). Deze speelt uiteraard een rol in de algemene motorische ontwikkeling, maar de fijne motoriek maakt gebruik van specifieke spieren in de handen, vingers en polsen, in samenhang met het begrip behendigheid. Fijne motoriek wordt gebruikt bij activiteiten zoals kralen rijgen, naaien, knopen of veters strikken en losmaken, een potlood correct vasthouden, tekenen, binnen de lijntjes kleuren ... en natuurlijk oefenen met het vormen van letters om te schrijven (duim-wijsvingergreep). Door jongens meer aan te moedigen om buiten te spelen, te rennen, te gooien, tegen een bal te trappen, in bomen te klimmen of te fietsen, dragen volwassenen onbewust bij aan de ontwikkeling van hun grove motoriek. Meisjes worden daarentegen eerder aangemoedigd om zich op "binnenactiviteiten" te richten en hun fijne motoriek te ontwikkelen (wat kan verklaren waarom ze vaak mooier schrijven, maar moeite hebben met lateraliteit en ruimtelijke oriëntatie).

Een onderzoek uit 2020 onder kinderen van 6 tot 9 maanden laat zien dat ouders al heel vroeg gendergerelateerd gedrag vertonen door jongens meer aan te moedigen tot grove motorische bewegingen, terwijl meisjes worden aangemoedigd tot fijnmotorische bewegingen. Vroegtijdige ondersteuning door volwassenen van stereotiep gedrag heeft dus een niet te verwaarlozen invloed op de versterking van motorische vaardigheden die overeenkomen met de verwachtingen die aan het geslacht van het kind worden gesteld.

→ **Sport is genderspecifiek.**

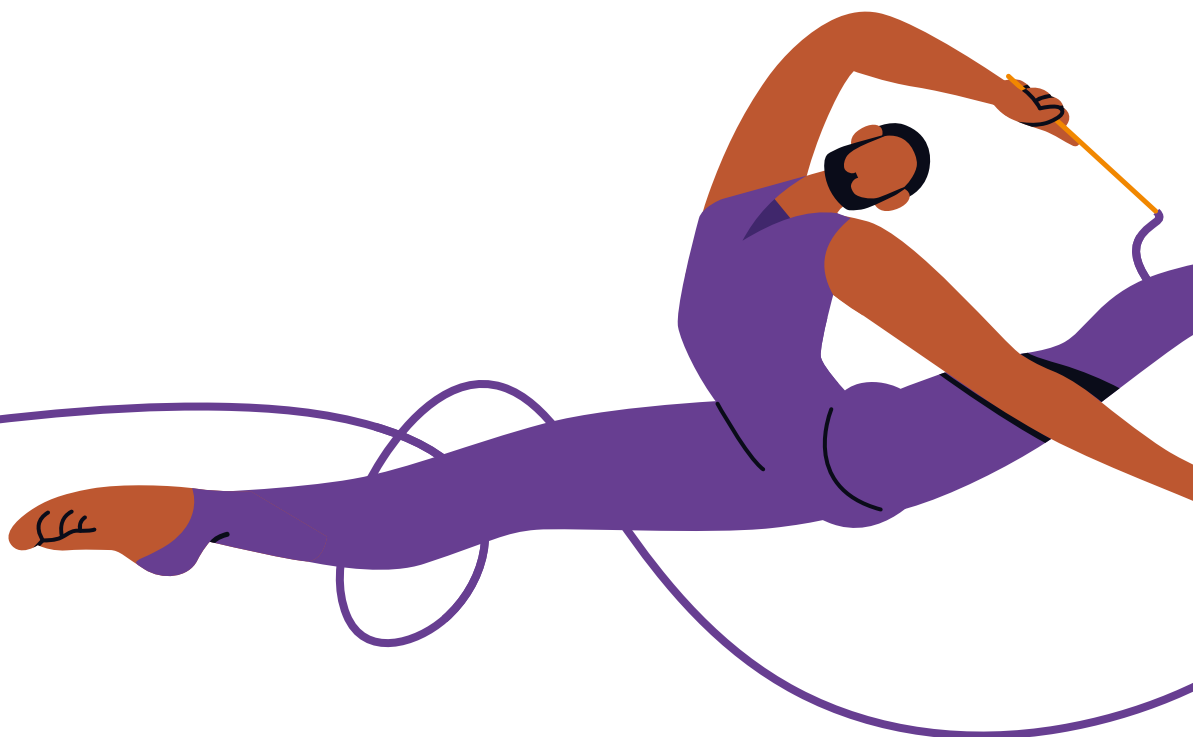
Er bestaat een soort maatschappelijke consensus over welke sporten door meisjes mogen worden beoefend en welke door jongens. Team- of contactsporten (voetbal, rugby, boksen, vechtsporten, enz.) worden als mannelijker gezien omdat ze nauw lichamelijk contact, snelheid en/of kracht, of zelfs agressie vereisen. Sporten die verband houden met artistieke en esthetische begrippen (dans, turnen, synchroonzwemmen ...) worden als vrouwelijk beschouwd, omdat ze gratie en flexibiliteit vereisen, gevoel voor ritme, precisie in beweging ... Individuele sporten of sporten zonder direct fysiek contact met de tegenstander worden als "neutraal" beschouwd (tennis, atletiek, enz.), hoewel ze niet noodzakelijk door beide geslachten worden beoefend. Elk kind, elke jongere of volwassene wordt zo naar de sport geleid die hem of haar bewust of onbewust in de maatschappij wordt toegewezen op basis van zijn gender, zonder dat er noodzakelijkerwijs rekening wordt gehouden met zijn of haar smaak of verlangens, behoeften of fysieke en motorische mogelijkheden.

→ **Sport heeft een intrinsieke relatie met het lichaam.**

Sporten betekent bewegen, zijn lichaam gebruiken en laten zien. Het lijkt misschien onbelangrijk, maar het leidt tot een intieme relatie met zichzelf: het kennen van de eigen grenzen, het accepteren van het beeld dat men heeft van het eigen lichaam in beweging, wat van invloed is op het zelfbeeld. Als men zich niet op zijn gemak voelt in zijn eigen lichaam, kan sporten als moeilijker, delicateser en zelfs riskanter worden ervaren. Dit geldt des te meer voor meisjes en vrouwen, gezien de instructies, normen en dictaten die in de samenleving circuleren over het vrouwelijk lichaam (rondom gewicht, taille, rondingen, lichaamsbehaaring, borstomvang, enz.). Het is geen toeval dat de adolescentie vaak een breekpunt is voor meisjes die aan sport doen: uit de statistieken blijkt dat zowel in sportclubs als tijdens ADEPS-stages het aantal deelnemende tienermeisjes aanzienlijk daalt op een leeftijd waarop hun lichaam door de puberteit verandert (borsten die zich ontwikkelen, het verschijnen van lichaamsbehaaring, de eerste menstruatie ...).

→ **Seksualisering van lichamelijk contact.**

Veel sporten gaan gepaard met lichamelijk contact (de meeste teamsporten, vechtsporten, boksen, worstelen, enz.) Tackles, houdgrepen, blokken, schijnbewegingen, klemmen of zelfs slagen zijn onmisbare technische en strategische handelingen, maar kunnen bij kinderen en jongeren angst inboezemen tijdens het sporten. Niet omdat ze gevaarlijk zouden zijn, maar omdat veel volwassenen, zowel ouders als professionals, deze fysieke toenadering ten onrechte seksualiseren en er een mogelijke verleidingsstrategie in zien. Dit heeft tot gevolg dat er voor jongeren vanaf de puberteit talrijke niet-gemengde sporten worden georganiseerd, zowel in het secundair onderwijs als tijdens stages en in sportclubs. Deze seksualisering van fysiek contact tussen mannelijke en vrouwelijke sporters, en de daaruit voortvloeiende scheiding tussen mannen en vrouwen, weerspiegelen de heteronormatieve visie van de samenleving, namelijk het idee dat heteroseksualiteit de enige aanvaardbare praktijk is, dat dit vanzelfsprekend is en dat dit voor iedereen zou moeten gelden.

Een jongen en een meisje die elkaar aanraken, vastgrijpen en op de grond werpen tijdens het beoefenen van hun sport, dat is onvermijdelijk verdacht, zelfs ongezond. Deze impliciete instructie om heteroseksueel te zijn, is ook zeer schadelijk voor homoseksuelen sporters, die vaak gedwongen worden hun seksuele geaardheid te verbergen, op straffe van uitsluiting of geweld. Homofobie eist nog steeds veel slachtoffers in de sportwereld.

OP HET TERREIN

Motorische opvoeding voor iedereen bevorderen

Alles begint al in de kindertijd en het is belangrijk om zowel bij jongens als bij meisjes aandacht te besteden aan een complete motorische en lichamelijke opvoeding, omdat de ontwikkeling van de grove en fijne motoriek het later leren van specifieke sportbewegingen vergemakkelijkt.

Denk- en actiepuntes

Er moet bijvoorbeeld speciale aandacht worden besteed aan werp- en vangactiviteiten voor kleine meisjes, terwijl jongens moeten worden aangemoedigd om deel te nemen aan activiteiten die behendigheid vereisen. Ongeacht hun geslacht moeten kinderen worden uitgedaagd, aangemoedigd en ondersteund in alle activiteiten, vooral meisjes, die de neiging hebben om hun motorische vaardigheden te onderschatten.

Aandachtspunten

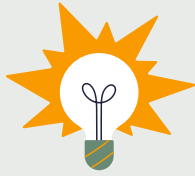
Voor opvoedingsprofessionals (in kinderdagverblijven, op school, bij psychomotorische activiteiten, bij sportactiviteiten, enz.) is het belangrijk om geen vergelijkingen te maken tussen meisjes en jongens, hen niet met elkaar te laten concurreren, het ene geslacht niet meer te waarderen dan het andere, stereotiepe opmerkingen te vermijden en gevarieerde activiteiten binnen en buiten aan te bieden die de grove en fijne motoriek van elk kind ontwikkelen.

Een stand van zaken maken van de sportbeoefening op basis van gender in een bepaald gebied

Net als bij de studies van ADEPS of FWB, maar dan op kleinere schaal, is het interessant om systemen voor gegevensverzameling in te voeren, die kunnen leiden tot een regelmatige stand van zaken op gemeentelijk niveau, om zo verder te gaan dan de indrukken en voorstellingen van individuen; om de deelname van meisjes en jongens, mannen en vrouwen aan het volledige gemeentelijke sportaanbod en/of aan een bepaalde sport te kwantificeren; om verschillen in deelname, eventuele problemen of discriminerende behandelingen zichtbaar te maken; om een beleid op te zetten ter bevordering van sportbeoefening voor iedereen.

Aandachtspunten

Cijfers moeten echter altijd worden gecombineerd met een kwalitatieve analyse, omdat kwantitatieve gegevens alleen een ongelijke realiteit kunnen verhullen. Zo kan het totale bezoekersaantal van een infrastructuur een min of meer gelijke aanwezigheid van mannen en vrouwen laten zien en dus doen vermoeden dat de activiteiten en de ruimte-tijd volledig gemengd worden benut. Maar een kwalitatieve analyse van de sporten die door mannen en vrouwen op dezelfde locatie worden beoefend, kan aantonen dat mannen en vrouwen zich beperken tot verschillende disciplines en vrijwel nooit tegelijkertijd aanwezig zijn, wat uiteraard vraagtekens plaatst bij de voorstelling van een gemengd gebruik van de infrastructuur.

Sport voor iedereen promoten – Iedereen in staat stellen om de sport te kiezen die hij of zij leuk vindt, waar hij of zij zin in heeft en die aan zijn of haar behoeften voldoet.

Of het nu gaat om de inschrijving voor een stage die op het grondgebied van de gemeente wordt georganiseerd, om het lidmaatschap van een club of een sportcentrum, of zelfs om de incidentele huur van een sportveld of een sporthal, het is belangrijk dat iedereen zich welkom en erkend voelt en zich op zijn of haar plaats voelt in de beoefende sport.

Denk- en actiepunten

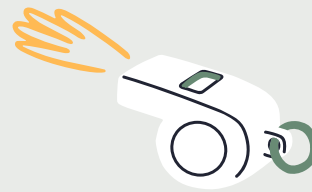
Daarom moet er vooraf voor gezorgd worden voor een zo inclusief mogelijke communicatie: in de tekst (*“Voetbalkamp voor kinderen, jongens en meisjes, van 10 tot 12 jaar”, “Yogales voor iedereen” of “Verhuur van sportterreinen voor alle sportieve inwoners van de gemeente”*), als in de afbeeldingen op posters en reclameflyers (jongens en meisjes die samen spelen op een poster, mannen en vrouwen die dezelfde sport beoefenen, enz.). Bij de inschrijving of het aanvragen van informatie moet je ervoor zorgen dat je geen verbazing, twijfel of weerstand toont als de beoogde sport niet aan de stereotiepe normen voldoet: *“Weet u zeker dat u uw dochter wil inschrijven voor die voetbalstage / uw zoon voor die danslessen? “Zou u geen Zumba willen doen in plaats van judo, mevrouw?”* Door zo te reageren, zelfs als je geen kwade bedoelingen hebt, geef je de boodschap dat de persoon niet op zijn plaats is en dat het daarom misschien niet goed zal gaan. Evenzo moet je geen mogelijke praktische problemen aanhalen (*“We hebben maar één kleedkamer”, “De douches zijn gemeenschappelijk”, “We hebben geen outfit voor hem/haar”*): deze zaken zijn de verantwoordelijkheid van het team en de infrastructuur die de activiteit of stage organiseren, niet van de gebruiker. Het is niet fair om de persoon in kwestie de schuld te geven van een onvoldoende voorbereiding of anticipatie, wanneer elke activiteit potentieel gemengd is.

Aandachtspunten

Tijdens de training, de les of de sportactiviteit is het belangrijk om iedereen eerlijk te behandelen, rekening houdend met zijn of haar vaardigheden, ervaring en behoeften: bescherm de persoon (man of vrouw) die “afwijkt” van de groep niet te veel en stigmatiseer hem

of haar niet, ook al is dat met goede bedoelingen (door hem of haar een andere rol te geven, te verhinderen hetzelfde te doen als de anderen of overdreven aan te moedigen): laat hem of haar oefenen, experimenteren en zijn of haar plaats vinden. Het is belangrijk om (individueel en/of collectief) te reageren in het geval van spot, opmerkingen of seksistische grappen: doe niet alsof je niets ziet of hoort, maar moedig integendeel het debat aan, laat mensen hun ongemak uiten, hun vragen ... om er iets nuttigs van te maken voor iedereen en een veilige omgeving te creëren voor iedereen. Sta niet toe dat er een klimaat ontstaat dat gendergerelateerd geweld in de hand werkt (spot, afwijzing, pesterijen, ontgroening, enz.).

Aandacht besteden aan het gebruik van tijd en ruimte

Wanneer vrouwenvoetbalclubs worden verbannen naar de minst gunstige tijdstippen, wanneer de veldbezettingen worden gedomineerd door mannelijke teams, hoe kunnen we dan meisjes en vrouwen stimuleren om vaker gebruik te maken van de infrastructuur, zodat ze zich op hun gemak voelen, eerlijk worden behandeld en worden aangemoedigd? Het gebrek aan beschikbare terreinen of zalen gaat meestal ten koste van vrouwelijke sporters en vrouwenteams. Het is soms erg moeilijk voor een gemeente om deze trend te keren, vooral wanneer het de mannenploegen zijn die overwinningen behalen en bekendheid genereren.

Denk- en actiepunten

Opnieuw zien we dat de aandacht voor prestatiesport van invloed is op de eerlijke verdeling van tijd en ruimte op lokaal niveau. Als de toekenning van subsidies, materiële en menselijke ondersteuning (coaching, kinesitherapie ...) of zelfs media-aandacht (in verband met sponsoring) afhankelijk zijn van overwinningen in wedstrijden, is het duidelijk dat de sterkste teams bevoordeeld zullen worden, dat ze meer dan de anderen zullen mogen trainen en op de beste terreinen. Omdat vrouwensport in veel structuren van recentere datum is (tenminste voor de meest mediagenieke sporten, zoals balsporten ...), hebben vrouwenteams niet altijd de ervaring, het succes of de bekendheid van hun mannelijke tegenhangers.

Mogelijke hefboomen

Als we prestatiesport willen blijven promoten (of als we niet per se in staat zijn om anders te doen), moeten we ervoor zorgen dat vrouwenteams kunnen winnen ... en dat vereist logistieke ondersteuning, de juiste infrastructuur, voldoende uitrusting en coachingsvaardigheden. Twee oplossingen: investeren in vrouwenteams, hun financiële en logistieke steun op hetzelfde niveau brengen als die voor mannenteams, het aantal velden uitbreiden ... OF als het niet mogelijk is om het totale budget te verhogen of meer velden beschikbaar te stellen, de "privileges" van de mannenploegen verminderen om een evenwicht te creëren (bijvoorbeeld door iedereen evenveel tijd op de velden te geven, op voor iedereen geschikte uren).

Samenwerking bevorderen in plaats van competitie, sport voor het plezier in plaats van sport om te presteren

De statistieken laten een hoger percentage vrouwen zien in vrijetijdssporten en in niet-competitieve multisportfederaties. Gemeenten, clubs en federaties moeten zich bewust worden van deze realiteit en overwegen hun voornamelijk op prestaties en competitie gerichte modellen te herzien, die niet voldoen aan de sportbehoeften van de hele bevolking. Ontwikkelen van minder competitieve, meer inclusieve en innovatieve sportactiviteiten (Kinball, enz.). Dit helpt stereotypen te bestrijden en ontmoetingen te bevorderen, ook tussen verschillende generaties. Daarbij wordt ook de nadruk gelegd op de rol van sport op het gebied van sociale integratie, opvoeding, welzijn en volksgezondheid.

Denk- en actiepunten

Recreatieve sporten meer promoten; meer ruimte geven aan demonstraties, ontdekkingsdagen, sportbeoefening zonder andere doelstellingen dan welzijn, samenleven en ontmoetingen; deze sporten voor het plezier meer zichtbaarheid geven in de lokale media en gemeentelijke publicaties (niet alleen aandacht besteden aan clubs die overwinningen behalen of bekende atleten); innovatieve sportactiviteiten aanbieden die de traditionele scheiding tussen "mannensport" en "vrouwensport" doorbreken.

VOOR MEER INFORMATIE

ARTIKELLEN

- DINKEL, Danae en SNYDER, Kailey, "Exploring gender differences in infant motor development related to parent's promotion of play", 2020. [Exploring gender differences in infant motor development related to parent's promotion of play - ScienceDirect](#)
- 123KID, "La motricité fine et globale chez les enfants : comment les aider à grandir et à se développer", 2023. <https://www.123kid.org/articles/la-motricite-fine-et-globale-chez-les-enfants>
- JIDOVTSSEFF, Boris en DELVAUX, Anne, "Quelle est l'origine des différences sportives entre femmes et hommes?", Département des Sciences de la Motricité, Université de Luik, 2022. [Jidovtseff_Comprenre les différences sportives Hommes Femmes_EPS2022.préprint.pdf](#)
- DAFFLON NOVELLE, Anne, "Socialisation différentielle des sexes : quelles influences pour l'avenir des filles et des garçons?", FICEMÉA, 2006. <http://ficemea.org/archives/www.ficemea.org/aquojouestu/fr/pdf/textesref/SocialDifferentielSexes.pdf>
- CENTRUM ETHIEK IN DE SPORT & SPORT VLAANDEREN, "Genderongelijkheid en heteronormativiteit in sport – Een verkennende analyse van de Vlaamse context", 2019. https://www.ethischsporten.be/wp-content/uploads/2021/03/ICES_2019_Genderongelijkheid_en_heteronormativiteit_in_de_sport.pdf
- ANCIAUX, Stéphanie, "Sport en mixité ou sport au féminin ? De l'intérêt d'éduquer dès le plus jeune âge à l'égalité et au dépassement de la bicatégorisation par sexe", Université catholique de Louvain, thesis, 2017-2018. <https://thesis.dial.uclouvain.be/entities/masterthesis/7d185d80-1763-481b-a1b1-d362c946d88b>
- SPORT.VLAANDEREN, Meisjes en vrouwen in de sportclubs in Vlaanderen-Cijfers 2024 <https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>
- SPORT.VLAANDEREN, <https://www.sport.vlaanderen/kennisplatform/open-data/>

PUBLICATIES EN TOOLS

- LOUVEAU, Catherine en DROUET, Yann, *Sociologie du sport : débats et critiques*, Paris, L'Harmattan, 2006.
- PLAN INTERNATIONAL, "Inégalités entre filles et garçons dans le sport : causes et conséquences", 2020. <https://www.plan-international.fr/news/2019-06-07-inegalites-entre-filles-et-garcons-dans-le-sport-causes-et-consequences>
- DIRECTION ÉGALITÉ DES CHANCES (FWB), *Colloque "Filles & Garçons : dans une même équipe ? La mixité à l'école, dans les sports et loisirs des jeunes"*, Luik, 2016.
- DIRECTION ÉGALITÉ DES CHANCES (FWB), *La mixité filles/garçons dans le sport, les loisirs et à l'école - État des lieux*, 2016.
- INSTITUT POUR L'ÉGALITÉ DES FEMMES ET DES HOMMES (IEFH), *Recommandations concernant les femmes et le sport*, avis n° 2020-R/005, Bruxelles, 2020. https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/advisories/recommandation_les_femmes_et_le_sport.pdf
- INSTITUUT VOOR DE GELIJKHEID VAN VROUWEN EN MANNEN (IGVM), *Aanbeveling over vrouwen en sport*, advies nr. 2020-R/005, Brussel, 2020. https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/advisories/aanbeveling_vrouwen_en_sport.pdf
- FEDERATIE WALLONIË-BRUSSEL, *Égalité filles-garçons - Éducation physique : comprendre et agir*. <https://egalitefillesgarcons.cfwb.be/disciplines/education-physique-et-sportive/education-physique-et-sportive-comprendre/>
- FONTAINE, Aurélie en HOCQUET, Cécile, *Ce que peuvent les garçons - Sirènes, pom-pom boy ou sage-femme, les garçons aussi !* (album jeunesse), Rennes, Éditions Goater, 2023.
- GRAVEL, Élise, *Tu peux* (album jeunesse), en ligne, téléchargeable gratuitement. <https://elisegravel.com/livres/pdf/>
- SERVICE ACCUEIL EXTRASCOLAIRE SCHAERBEEK (SAES), *Martin fait de la danse* (outil pédagogique). <https://extrascolaire-schaerbeek.be/spip.php?rubrique33>

FILMS EN VIDEOFRAGMENTEN

- LE BLOB MÉDIA, L'école du genre, *Masculin ou féminin, à chacun son sport ?*, 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=PlquOgA2oUU&list=PLmUCF8zaE6GtjshvmfEInPoEQZ0cFeWy&index=7>
- GIRONDE, *Égalité filles-garçons : les stéréotypes dans le sport*, 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=8vp1slxeOGY>
- SIMONE MÉDIA, *Le sport, c'est ça !*, 2024. <https://www.dailymotion.com/video/x8ubm8c>
- CANADIAN WOMEN & SPORT, *Pourquoi l'équité des genres est-elle importante dans le sport ?*, 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=tQSTXfnJVxw>

5

GEMENGDHEID IN DE SPORT: UITDAGINGEN EN VRAGEN

5.1. CONTEXT

Wat roept het begrip "gemengdheid" op bij de actoren op het terrein, met betrekking tot de beoefening van sport op gemeentelijk niveau?

De deelnemers aan de werkgroep werd gevraagd een kleine oefening te doen: het eerste idee dat in hen opkwam rond het concept "gemengdheid" opschrijven (in ruime zin, zonder verdere precisering) en vervolgens rond het idee van "gemengdheid (van geslachten) in de sportbeoefening op mijn gemeentelijk terrein".

«GEMENGDHEID»

- *Samen een activiteit beoefenen*
- *Jongens en meisjes samen*
- *Natuurlijk, vanzelfsprekend, overal*
- *Samen*
- *Een mix van verschillen*
- *Gelijkheid*
- *Mannen en vrouwen: gemengd*

«GEMENGDHEID (VAN GESLACHTEN) IN SPORT-BEOEFENING OP MIJN TERREIN»

- *Geremd*
- *Veel wil, maar niet genoeg infrastructuur*
- *Minderheid, uitzondering*
- *Doelstelling / Utopie?*
- *Onverschilligheid, omdat er geen verschillen zijn*
- *Niet waar voor alle sporten*
- *Toernooi, competitie*

Waar denk je eerst aan als je het begrip "gemengdheid" hoort? Heeft dit begrip voor jou een positieve of negatieve connotatie?

Wat zijn volgens jou de uitdagingen, voordelen en belangen, of juist de belemmeringen, obstakels en nadelen van gemengde sportbeoefening? Vooral op jouw professionele terrein of in jouw gemeente?

Het is altijd interessant om je voorstellingen en gevoelens naar voren te brengen, voordat je begint met een analyse van het terrein en/of de uitvoering van een beleid. Vraag jezelf af: "Wat voel ik echt bij dit project?" Dit verhoogt het bewustzijn van de subjectieve elementen en emoties die bepaalde beslissingen of acties kunnen beïnvloeden.

Het concept "gemengdheid" kan dus worden geassocieerd met vrij positieve begrippen als ontmoeting, delen, samenleven ... maar het kan ook worden gezien als een potentiële bron van moeilijkheden, angsten, problemen en zelfs spanningen. Gemengdheid is niet vanzelfsprekend. Hoewel de mens van nature een zeer sociaal wezen is, zal hij toch spontaan zijn leefruimtes, ontmoetingen, relaties enz. classificeren en selecteren, zodat hij onbewust zoveel mogelijk in de (werkelijke of ingebeelde) veiligheid van zijn eigen kring kan leven. Stel je voor dat je op een feestje of bijeenkomst bent waar je niemand kent: natuurlijk zul je de neiging hebben om de mensen te zien die "het meest op je lijken" en je bij hen willen aansluiten. Anderen ontmoeten, verschillen respecteren en diversiteit verwelkomen zijn niet inherent aan de geschiedenis of het gedrag van de mens. Omgaan met anders-zijn vraagt van velen van ons een inspanning.

Zoals blijkt uit de eerste fase van bovenstaande oefening, is het begrip "gemengdheid" in het dagelijks taalgebruik en in voorstellingen nauw verbonden met een onderscheid tussen mensen *op basis van hun biologische geslacht*, wat door verschillende woordenboekdefinities wordt bevestigd.

Etymologisch gezien komt het woord "mixité" van het Latijnse "mixtus" dat *gemengd of vermengd betekent*. Gemengdheid verwijst meer in het algemeen naar elke situatie waarin twee of meer elementen voorkomen die als verschillend worden beschouwd, wat leidt tot heterogeniteit (in tegenstelling tot homogeniteit, waarbij alles identiek is, altijd volgens de gekozen vergelijkingscriteria).

"Karakter van een groep, een team, een school bestaande uit mensen van beide seksen."

vrij vertaald uit het Larousse online woordenboek, geraadpleegd in december 2024.

"Gemengdheid: Een geheel dat bestaat uit meerdere of twee verschillende elementen; omvat mensen van beide geslachten. De verdeling is niet noodzakelijk gelijk, bijvoorbeeld in gemengde scholen. Er kunnen 99 vrouwen en 1 man in een vergadering zitten en we zouden zeggen dat de samenstelling van de vergadering gemengd is."

Le P'tit abécédaire de l'égalité des femmes et des hommes, La Boucle (Frankrijk), 2009.

Gemengdheid verwijst in het algemeen naar de aanwezigheid of context van personen van beide seksen in een bepaalde groep of een bepaald concept.

Wikipédia, geraadpleegd in december 2024.

Een "gemengde groep" kan daarom worden opgevat als "heterogeen" in termen van verschillende criteria.

- **Gemengtheid van geslachten:** door jongens/meisjes – vrouwen/mannen – mannelijk/vrouwelijk te mengen, op basis van de geldende normen voor het identificeren van het biologische geslacht.¹
- **Gemengtheid van gender:** door diversiteit te creëren op basis van genderidentiteit, genderexpressie en seksuele geaardheid.
- **Gemengtheid van leeftijden:** or kinderen, jongeren en volwassenen, senioren en junioren samen te brengen, maar ook door ervaring en onervarenheid met elkaar te laten kruisen.
- **Gemengtheid van cultuur:** door diversiteit te creëren op basis van nationaliteit, afkomst, filosofische of religieuze overtuigingen.

- **Gemengtheid van grondgebied:** door diversiteit te creëren op basis van de woonomgeving van mensen: stedelijk/landelijk, volks/burgerlijk, historisch/modern, dichtbevolkt of niet.
- **Maatschappelijke gemengtheid:** "Samenleven, in een bepaald geografisch gebied of een bepaalde collectiviteit, van personen met verschillende etnische, sociale en culturele achtergronden" (vrij vertaald uit het Larousse online woordenboek, geraadpleegd in november 2024).
- **Gemengtheid tussen valide en andersvalide personen:** door mensen met een handicap en valide mensen samen te brengen in het kader van culturele, sociale en sportieve activiteiten.

Het begrip gemengtheid omvat dus meerdere dimensies en heeft betrekking op het samenkomen van verschillen tussen menselijke wezens.

*"Het thema diversiteit raakt aan diepgaande vragen over hoe onze samenleving in elkaar zit. Dit activeren ervan betekent ook het realiseren van een belangrijke bijdrage van een handicap: een "gemengde" samenleving die openstaat voor verschillen is rijker, meer ondersteunend en menselijker. Als we handicap een plaats geven en ons ervoor openstellen, is het een baken van menselijkheid"*²

Le Comité national Coordination Action Handicap, Frankrijk.

Wordt er volgens jou bij de organisatie van sportactiviteiten op jouw terrein gestreefd naar gemengtheid? En zo ja, welke vorm(en) van gemengtheid?

Zijn er activiteiten, faciliteiten of sportdisciplines die in jouw buurt worden georganiseerd om verschillende groepen mensen op een inclusieve manier samen te brengen en sociale banden te smeden? Of worden de activiteiten vooral georganiseerd om een doelgroep te bereiken en aan hun specifieke behoeften te voldoen: senioren, mensen met een handicap, jongeren uit de buurt ... of vrouwen?

¹ Aarzel niet om het Perso-Gender aan het begin van deze publicatie nog eens te bekijken en de woordenlijst in de bijlagen te raadplegen.

² <https://www.ccah.fr/CCAHLa-citoyennete-c-est-pour-tous/Actionner-les-leviers-de-citoyennete/Favoriser-le-vivre-ensemble-et-la-visibilite>

In het verlengde van de overwegingen van de werkgroep hebben we, hoewel het interessant zou zijn geweest om ook andere vormen van gemengdheid te onderzoeken, de uitwisseling van praktijken en de analyses op het terrein toegespitst op gemengdheid en niet-gemengdheid van geslachten, als organiserend principe van de sportbeoefening in het algemeen, zoals we verderop zullen zien, en in verband met ons werkonderwerp "Gender en sportbeoefening".

De deelnemers werd voorgesteld om een soort stand van zaken van hun gemeente op te maken, waarbij ze hun voorstellingen en de informatie waarover ze beschikten met elkaar vergeleken. Daartoe werd hen een vragenlijst voorgelegd met als titel "**Stand van zaken inzake gemengdheid van geslachten in onze gemeente/in onze structuren met betrekking tot de beoefening van sport**". Iedereen nam de tijd om het in te vullen, voordat ze hun antwoorden kruislings vergeleken met die van hun collega's en/of ze deelden met de werkgroep.

Deze vragenlijst voor de stand van zaken is volledig beschikbaar in de rubriek "Bijlagen" aan het einde van deze publicatie: aarzel niet om deze te gebruiken en aan te passen aan jouw terrein, infrastructuur of gemeentelijke realiteit, individueel of in teamverband.

Alvorens na te denken over de implementatie van gemengdheid in een ruimte en in de praktijk, is het interessant om binnen een team, een federatie of een gemeenteraad bijvoorbeeld ieders voorstellingen naar voren te brengen en deze met elkaar te vergelijken. Wat zijn mijn ideeën over hoe dit momenteel in de praktijk verloopt? Hebben mijn collega's en leidinggevenden dezelfde opvattingen? En zo niet, hoe verklaar je dan deze verschillende gevoelens?

In een tweede fase is het belangrijk om het gevoelsniveau achterwege te laten en de (individuele en collectieve) voorstellingen te vergelijken met cijfers en feitelijke elementen. Door de realiteit te analyseren op basis van getuigenissen (evaluaties en feedback van teams in het veld, publieksenquêtes, tevredenheidsvragenlijsten, enz.) en kwantitatieve gegevens (statistieken, bezoekersaantallen, tevredenheidscijfers, aantal leden, enz.) kunnen zaken objectief worden bekeken en kunnen potentiële moeilijkheden, disfuncties en zelfs discriminerende behandelingen zichtbaar en tastbaar worden gemaakt.

Uit de antwoorden op de vragenlijst kwamen verschillende visies op de organisatie van gemengde sportactiviteiten naar voren. Zo kwamen bij de **eerste vraag "Wat is volgens jou het percentage meisjes/vrouwen en jongens/mannen dat regelmatig gebruikmaakt van je faciliteiten/activiteiten/sportclubs?"**, verschillende realiteiten met elkaar in aanraking: gaat het om het kwantificeren van het gebruik (van een infrastructuur, een club ...) of om de daadwerkelijke gemengde deelname? Een sportclub kan bijvoorbeeld een relatief gelijkwaardige deelname van meisjes/vrouwen en jongens/mannen hebben, zonder dat er gemengde activiteiten worden aangeboden of dat de ruimte-tijd wordt gedeeld. De vragenlijst voor de stand van zaken brengt dus zowel *kwantitatieve* gegevens (cijfers, bezoekersaantallen, enz.) als *kwantitatieve* gegevens samen over de manier waarop de zaken zijn georganiseerd, over de gevolgen van de organisatievormen, over de relaties, enz. Dit is de meest uitgebreide manier om een situatie te analyseren.

De derde vraag “Zijn er ruimtes, clubs of sportfaciliteiten in jouw gemeente die je duidelijk als gemengd of niet-gemengd beschouwt?” en de vierde vraag “Zijn er sportactiviteiten/acties voor het publiek die je duidelijk als gemengd en niet-gemengd beschouwt?” zetten de deelnemers ertoe aan het gemeentelijke sportaanbod te identificeren en te kwantificeren.

Om dit te doen, kregen ze een ander instrument aangeboden, een puur kwantitatief instrument:

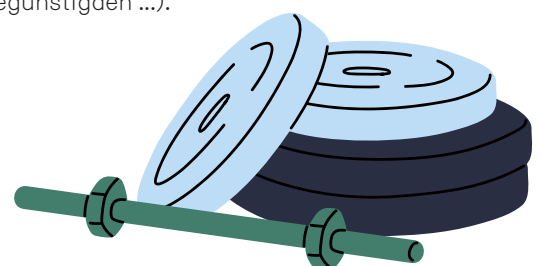
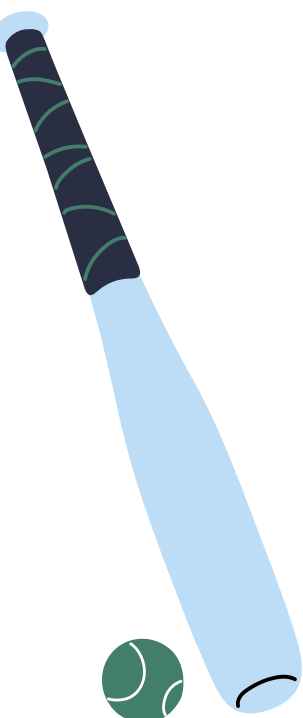
GEMEENTE : .....
Beoefende sport
.....
Individueel
.....
In teamverband
.....
Door jongens/mannen
.....
Door meisjes/vrouwen
.....
Gemengd
.....
Organisatiemethoden (vrije beoefening, privé- of lokale clubs, ADEPS, federaties, etc.)
.....

Op basis van de aanwezigen konden we een gemiddelde van vijftien verschillende sporten per gemeente vaststellen, waarbij sommige gemeenten tot wel vijftiwintig sportdisciplines aanboden. Hieronder volgt een niet-uitputtende lijst van de geïdentificeerde activiteiten: american football, atletiek, badminton, basketbal, boksen, boogschieten, dans, fitness, frisbee, hardlopen, handbal, hockey, honkbal/softbal, judo, Krav Maga, minigolf, minivoetbal, multisporten, padel, parcours, petanque, qi gong, roeien, rugby, schaken, schermen, skateboarden, tafeltennis, taekwondo, tennis, turnen, ritmische gymnastiek, vechtsporten, voetbal, volleybal, wandelen, waterpolo, yoga, zwemmen ... en zelfs lichtzwaard!

Zoals uit deze opsomming blijkt, zijn ook de organisatievormen zeer divers: buiten of binnen, tussen particuliere sportclubs of gemeentelijke sportclubs, activiteiten die worden aangeboden en begeleid door ADEPS of federaties, vrij sporten met of zonder huur/reservering van een terrein of zaal, agora spaces, skateparken en fitnessparcours ... Het is niet altijd gemakkelijk om er wijs uit te geraken!

Wat betreft het al dan niet gemengd sporten op gemeentelijk niveau, kwamen de uitdagingen van de competitiesport al snel ter sprake in de discussies en overwegingen van de groep, waarbij werd geconstateerd dat gemengd sporten vaker voorkomt in de recreatieve sport dan in competities die door clubs of federaties worden georganiseerd. Zou het gemakkelijker zijn om gemengde sportbeoefening te overwegen als het niet om resultaten, overwinningen en medailles gaat? Met andere woorden, wordt gemengdheid door sommigen (bij coaches, in clubs, federaties, bij ADEPS, maar ook bij internationale instanties ...) gezien als een belemmering voor prestaties? Dit geldt niet alleen voor amateursport, maar vooral voor professionele sport, waar de financiële, media- en zelfs politieke belangen kolossaal kunnen zijn.

Over het algemeen zijn de moeilijkheden die door de actoren en actrices op het terrein worden aangekaart om meer diversiteit te bereiken, van verschillende aard: historisch (een “gewoonte” van mannelijke praktijken, moeilijk te onderhandelen erfenissen van werkwijzen en privileges ...), economisch (gebrek aan middelen, infrastructuur en terreinen ... ten nadele van vrouwenteams, die vaak afhankelijk zijn van afzeggingen van mannenteams), organisatorisch (oneerlijke toewijzing van tijdroosters, gebrek aan kleedkamers en douches om gemengde sportbeoefening mogelijk te maken ...) en cultureel (scheiding van mannen en vrouwen om tegemoet te komen aan de wensen van een deel van het publiek of de begunstigden ...).

5.2. THEORETISCHE INZICHTEN, ANALYSES EN PRAKTIJKERVARINGEN

→ Gemengdheid is niet hetzelfde als gelijkheid

We leven in een gemengde samenleving, in die zin dat meisjes en jongens, mannen en vrouwen dezelfde openbare ruimtes bezoeken (de straat, parken, het openbaar vervoer, winkels, cafés en restaurants, enz.), in de meeste gevallen in dezelfde werkruimtes aanwezig zijn en voor het grootste deel dezelfde privéruimte delen, namelijk thuis. Maar het zou een illusie zijn te denken dat deze feitelijke gemengdheid in onze samenleving optimaal verloopt en leidt tot gelijke behandeling en ontplooiing. Vooral voor meisjes en vrouwen. De openbare ruimte blijft dus een overwegend mannelijke ruimte: de straat, de wijk, de bankjes, de metro ... behoren toe aan mannen en sommigen nemen regelmatig het recht op zich om meisjes en vrouwen die hun territorium durven te betreden, tot de orde te roepen. Zoals bevestigd door een enquête in december 2023: 95% van de ondervraagde vrouwen voelt zich regelmatig onveilig in de straten van België, 80% is getuige geweest van pesterijen in de openbare ruimte en 97% van de vrouwen onder de 34 jaar is wel eens lastiggevallen.

De professionele wereld blijft een plek van verdeeldheid en discriminatie: richtingen die bewust of onbewust worden gecategoriseerd als "voor meisjes" of "voor jongens", vooral in het beroepsonderwijs; de ongelijke verdeling van leidinggevende functies, waardoor vrouwen in België slechts 14% van de leden van directiecomités van grote ondernemingen uitmaken; seksisme op de werkplek, dat een aanzienlijke impact heeft op het leven van de slachtoffers. In een onderzoek van de vzw JUMP uit 2016

gaf 94% van de ondervraagde vrouwen aan seksisme op het werk te ervaren en 80% van hen werd geconfronteerd met "manterrupting" en "mansplaining": hun mannelijke collega's onderbreken hen voortdurend tijdens vergaderingen en leggen hen op neerbuigende wijze uit wat ze al weten (soms zelfs beter dan zichzelf). 83% van de ondervraagde vrouwen heeft te maken gehad met seksistische grappen op het werk en 72% met opdringerige blikken of ongepaste gebaren. Wat loondiscriminatie betreft, wijzen de recente cijfers van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, die jaarlijks worden gepubliceerd op basis van gegevens van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, op een loonverschil van 7% met correctie voor de arbeidsduur en van 19,9% zonder deze correctie.

Wat de privésfeer betreft, blijft de verdeling van huishoudelijke taken zeer ongelijk. In 2020 toonde het rapport van het Europees Instituut voor Gendergelijkheid aan dat 80% van de vrouwen minstens één uur per dag kookte of schoonmaakte, tegenover 36% van de mannen. In 2023 zijn de cijfers veranderd: 68% van de vrouwen doet dagelijks het huishouden en kookt, tegenover 43% van de mannen. Hoewel de werkgelegenheidsgraad van vrouwen en mannen de laatste jaren steeds meer op elkaar is gaan lijken, verloopt de verandering in de taakverdeling thuis dus erg traag.

In onze samenleving zijn de rollen en taken van mannen en vrouwen nog steeds verschillend, zowel in het beroepsleven als in de privésfeer. Het opzetten van gemengde activiteiten of ruimtes leidt niet automatisch tot gelijkheid tussen meisjes en jongens, mannen en vrouwen. Gelijkheid vloeit niet voort uit het invoeren van gemengdheid, maar vereist een reflectie over het vastgestelde kader, de leefregels, het functioneren in groep, de verdeling van rollen, taken en functies, de toegankelijkheid van informatie, materiaal en uitrusting, de verdeling van ruimte en tijd, de ruimte voor discussie en besluitvorming, enz.

“ Discriminatie op basis van geslacht veroorzaakt vrouwen vaak tot onzekere, slecht betaalde banen en stelt slechts een kleine minderheid in staat om hoge functies te bereiken. Discriminatie beperkt ook de toegang van vrouwen tot economische activa zoals grond en leningen. Ze beperkt hun deelname aan de uitwerking van het economisch en sociaal beleid. En tot slot, omdat vrouwen het grootste deel van het huishouden doen, hebben ze vaak weinig tijd over om nieuwe economische kansen te benutten. ”

UN Women: <https://www.unwomen.org/en>

→ **Verschillende manieren om gemengde activiteiten voor mannen en vrouwen te organiseren met zeer verschillende doelen en implicaties**

Wanneer we het hebben over praktijken in gemengdheid in een groep, een werkteam of een sportclub, is het belangrijk om de concrete modaliteiten van de uitvoering ervan te analyseren. Er kunnen drie modellen worden onderscheiden, waarvan sommige meer emancipatorisch zijn dan andere, waardoor het gemakkelijker wordt om zich te ontdoen van gendertoewijzingen.

• **Gemengdheid in co-existentie (of juxtapositie)**

Dit betekent dat mannen en vrouwen, jongens en meisjes op dezelfde plek aanwezig zijn, maar bezig zijn met verschillende activiteiten, taken en functies die aan elk geslacht zijn toegewezen. De meisjes gaan dansen, de jongens gaan voetballen; de animatrice gaat haar kookworkshop voorbereiden, de animator zijn schrijnwerkworkshop. Ze zullen elkaar op bepaalde momenten op die plek tegenkomen, maar de interacties zullen beperkt zijn en er zal weinig worden gedeeld. Het gaat hier in feite om een feitelijke niet-gemengdheid. In de praktijk is dit een typische situatie waarin de deelname vrij

evenwichtig is (bijvoorbeeld 45 % meisjes – 55 % jongens), wat erop wijst dat beide geslachten in de structuur vertegenwoordigd zijn, maar een meer gedetailleerde analyse van de organisatorische modaliteiten kan aantonen dat meisjes en jongens, vrouwen en mannen, elkaar in werkelijkheid niet ontmoeten: de uren, de activiteiten, de lokalen en zelfs de feestelijke/informele momenten zijn gescheiden. Dit soort gemengdheid in co-existentie, bestaande uit kruisbestuivingen, komt het meest voor in veel jeugdcentra, infrastructuren of sportclubs.

• **Geregelde gemengdheid (op basis van de veronderstelde aangeboren kwaliteiten en vaardigheden van het ene of het andere geslacht)**

Meisjes en jongens, mannen en vrouwen, zijn op hetzelfde moment op dezelfde plaats aanwezig, voeren dezelfde activiteit uit of bekleden dezelfde positie, maar krijgen niet dezelfde taken en verantwoordelijkheden, vaak onder het mom van vermeende complementariteit. Voor het maken van een theatervoorstelling bouwen de jongens de houten structuur die de meisjes gaan versieren; voor het maken van een film zijn de meisjes verantwoordelijk voor het schrijven van het scenario en de jongens voor het technische gedeelte; bij het functioneren van het team wordt er op de opvoedster gerekend om te

luisteren, te troosten, te verzorgen of de jongeren gerust te stellen, en op de opvoeder om te corrigeren, grenzen te stellen, streng op te treden of te straffen; de sportbegeleidster zal de referentiepersoon zijn voor de groep jonge kinderen, de sportbegeleider zal zich bezighouden met de groep tieners. Geregelde gemengdheid brengt dus meisjes en jongens, mannen en vrouwen, samen om aan hetzelfde project te werken, maar met een verschillende behandeling van de een en de ander, afhankelijk van de vaardigheden en verwachtingen die op de een en de ander worden geprojecteerd. In de praktijk is de dynamiek van geregelde gemengdheid moeilijk te herkennen, omdat men in de naaste omgeving de indruk kan krijgen dat meisjes en jongens, mannen en vrouwen, echt samen zijn en dezelfde dingen doen. In het kader van de sportbeoefening zal de kwestie van geregelde gemengdheid een rol spelen bij de verdeling van de posities binnen een team, maar ook bij de verdeling van taken tussen bijvoorbeeld mannelijke en vrouwelijke coaches.

- **Gemengdheid van samenwerking (of egalitaire gemengdheid)**

Het gaat over een echte relatie en een evenwichtige verdeling van rollen en taken tussen mannen en vrouwen, meisjes en jongens, binnen een plaats, een structuur, een team of een instelling. Het gaat erom dat iedereen echte keuzes kan maken: niet op basis van wat ze verondersteld worden leuk te vinden om te doen of goed te doen, noch op basis van de stereotypen die de maatschappij uitdraagt, maar op basis van wat ze echt willen beoefenen en ervaren. Op het terrein houdt egalitaire gemengdheid in dat vaardigheden worden verworven en gedeeld binnen een omkaderingsteam, zodat taken op een niet-gender- en flexibele manier kunnen worden verdeeld. Een sportactiviteit of -discipline kan dus zowel door een mannelijke als een vrouwelijke coach

worden begeleid; de begeleidster kan activiteiten die als "mannelijk" worden beschouwd aanbieden aan tieners (meisjes en jongens) en de begeleider kan de groep jonge kinderen onder zijn hoede nemen, waardoor kinderen en jongeren verschillende interessante rolmodellen te zien krijgen.

→ **Gemengdheid leidt niet tot gelijkheid als er niet goed over nagedacht wordt.**

Niet-gemengdheid ook niet. De behoefte aan niet-gemengde ruimtes in een samenleving (of in een instelling) weerspiegelt vaak het onvermogen van die samenleving om een bevredigende en veilige manier van samenleven voor iedereen te garanderen. Zoals we hierboven hebben gezien, moet bij egalitaire gemengdheid worden nagedacht over de voorwaarden voor de implementatie ervan, want het loutere naast elkaar bestaan van personen van verschillend geslacht leidt nog niet tot gelijkheid. Het kan dan verleidelijk zijn om te denken dat het eenvoudiger is om mannen en vrouwen, jongens en meisjes te scheiden, maar ook dat een niet-gemengde ruimte hen automatisch een veiliger en vriendelijkere omgeving biedt. Als er echter geen werkingskader wordt vastgesteld, is niet-gemengdheid absoluut geen garantie voor meer gemoedelijkheid, empathie of een luisterend oor. Zonder gemeenschappelijke regels en zonder regelgevende instanties zal een groep automatisch zijn eigen normen ontwikkelen en is het risico groot dat er andere machtsverhoudingen ontstaan dan die tussen de genders. Het feit dat men "onder elkaar" is, volstaat niet om het respect en de plaats van iedereen in de groep te garanderen: spot of stigmatisering kan betrekking hebben op huidskleur, religie, taalproblemen, sociaaleconomische verschillen, overgewicht, een fysiek "gebrek", enz.

→ **De gemengdheid en niet-gemengdheid van geslachten worden georganiseerd op basis van een binaire en heteronormatieve visie op de samenleving.**

Wanneer we het hebben over gemengdheid of niet-gemengdheid op school, op het werk of in de sport bij het organiseren van activiteiten, toernooien of grote wedstrijden, wordt bijna uitsluitend verwezen naar criteria op basis van het biologische geslacht. Om te bepalen wat "mannelijk" of "vrouwelijk" is, is de sport georganiseerd rond het principe van *de tweedeling naar geslacht*, dat bestaat uit het indelen van mensen in twee verschillende groepen, die als "natuurlijk", universeel en ahistorisch worden beschouwd. Deze classificatie wordt verondersteld een binaire biologische realiteit weer te geven, maar sinds de jaren 1980 wordt deze in twijfel getrokken door een grote hoeveelheid multidisciplinair wetenschappelijk onderzoek (biologie, neurowetenschappen, genetica, antropologie, seksuologie, enzovoort), waaruit blijkt dat zelfs de "natuur" niet zo binair is als men ons wil doen geloven. Geslachtskenmerken zijn bijvoorbeeld niet "mannelijk" of "vrouwelijk": het Y-chromosoom is geen "mannelijk" chromosoom, omdat niet alle mannen een Y-chromosoom hebben en sommige vrouwen er ook een hebben. Oestrogeen is ook geen "vrouwelijk" hormoon, want het komt ook voor bij mannen. Er zijn veel variaties tussen mensen en binnen groepen mannen en vrouwen: aangeboren variaties in voortplantingsorganen en geslachtskenmerken komen voor bij ongeveer 1 op de 60 mensen, hoewel sommige veel vaker voorkomen dan andere. Hypospadias (de opening van de urinebuis zit niet aan het uiteinde van de penis) komt voor bij ongeveer 1 op de 300 jongens of mannen; 1 op de 750 mannen heeft een extra X-chromosoom; 1 op de 2500 vrouwen heeft een enkel X-chromosoom; ongeveer 1 op de 4500 meisjes wordt geboren zonder baarmoeder.

Al in de jaren 30 waren vrouwelijke atleten het doelwit van zeer heftige lastercampagnes vanwege hun lichaamsbouw, die als te mannelijk werd beschouwd, met "te veel spieren, brede of te vierkante schouders, te weinig borsten", enz. Deze vrouwelijke atleten benaderden mannen niet alleen qua fysiek, maar ook qua prestaties, waarbij hun records de kloof tussen mannelijke en vrouwelijke atleten steeds kleiner maakten. In plaats van het bestaan van "natuurlijke" biologische verschillen tussen de geslachten en de tweedeling naar geslacht in twijfel te trekken, hebben de sportinstanties ervoor gekozen om twijfels te uiten over het biologische geslacht van deze sportsters en hen aan verschillende, veelal zeer vernederende medische controles te onderwerpen. Later, in 1966, werd een "vrouwelijkheidstest" geformaliseerd en opgelegd door het comité van de Internationale Atletiekfederatie (IAAF) om het geslacht van de deelnemers te controleren en ervoor te zorgen dat "zij geen fysieke voordelen genieten die vrouwen niet zouden mogen hebben". Bepaalde vrouwelijkheidstests worden vandaag de dag nog steeds gebruikt, maar zorgen regelmatig voor controverse en zijn het onderwerp van veel kritiek, ook vanuit de medische wereld, vanwege hun opdringerige en gewelddadige karakter ten opzichte van sportvrouwen, hun gebrek aan betrouwbaarheid en hun subjectiviteit.

De tweedeling naar geslacht in de sportbeoefening kan dus een bron van discriminatie en leed zijn voor *intersexe personen*, die niet voldoen aan de geldende medische normen om te bepalen wat een "echte man" en een "echte vrouw" is, maar het tast ook de plaats van *transgenders* in de sport aan. Het debat, dat al sinds het midden van de 20e eeuw onderwerp van controverse is, concentreert zich vooral op de deelname van transvrouwen aan competities. Zelfs als de verschillende wetenschappelijke studies geen uitsluitsel geven of concluderen dat er geen voordelen zijn voor transvrouwen in de sport, sluiten veel nationale en internationale sportfederaties hen uit met als argument dat er een verhoogd risico op blessures is voor hun tegenstanders. In 2023 onderzocht een meta-analyse, in opdracht van het "Canadian Centre for Ethics in

Sport”, alle wetenschappelijke literatuur die tussen 2011 en 2021 was gepubliceerd over transvrouwen en hun deelname aan topsport. Het onderzoek heeft aangetoond dat transvrouwen geen significante voordelen hebben in topsportcompetities en benadrukt dat, in tegenstelling tot sociale factoren (zoals voeding, rust, kwaliteit en trainingsomstandigheden, enz.), biomedische factoren niet noodzakelijkerwijs een voordeel opleveren. Wanneer transatleten worden toegelaten, worden ze echter aan tal van beperkingen onderworpen, die kunnen verschillen tussen landen en tussen nationale en internationale federaties: gecontroleerd testosterongehalte, inname van vrouwelijke hormonen sinds de puberteit, geslachtsveranderende operatie, voldoende kleine lichaamsbouw, enz. Transmannen moeten soms een juridische verklaring over het risico op letsel, een certificaat van geschiktheid of een medische

verklaring voor hun testosterongebruik overleggen, zodat dit niet als doping wordt beschouwd.

Ten slotte leidt, zoals eerder uitgelegd, de noodzaak van nauw lichamelijk contact bij het beoefenen van veel sporten (tackles, houdgrepen, blokken, klemmen of zelfs slagen ...) bij veel mensen tot een gefantaseerde voorstelling waarin deze technische handelingen worden *geseksualiseerd*, wat een weerspiegeling is van een heteronormatieve visie op de samenleving. Deze impliciete instructie om heteroseksueel te zijn, is zeer schadelijk voor homoseksuele sporters, die vaak gedwongen worden hun seksuele geaardheid te verbergen, op straffe van uitsluiting of geweld. De sportwereld moet nog veel doen om de homofobie te bestrijden die haar kleedkamers teistert, zoals we in een van de volgende hoofdstukken zullen zien.

“ Op de sportvelden zouden we wel eens te maken kunnen hebben met een onmogelijke gelijkheid. Niet zozeer vanwege het historische verschil tussen de mannelijke toe-eigening van bepaalde praktijken en de vrouwelijke toe-eigening van diezelfde praktijken, maar vanwege het feit dat sport niet alleen draait om het aanleren van technieken, kennis en vaardigheden, maar in de eerste en laatste plaats ook om identiteiten. Van mannen en vrouwen. ”

Catherine Louveau

OP HET TERREIN

Waarom is gemengdheid van seksen in de sport belangrijk? Waarom meer gemengdheid op het terrein bevorderen?

Het is van fundamenteel belang om deze vragen te stellen, zowel individueel, in teamverband als institutioneel, alvorens enige stap te ondernemen, anders bestaat het risico dat er onvoldoende wordt nagedacht over de concrete implicaties en dat er niet wordt geanticipeerd op de gevolgen van een structurele verandering (historisch, organisatorisch, cultureel) van deze omvang.

Denk- en actiepiestes

Wordt er meer gemengdheid ingevoerd om aan de vraag van het publiek te voldoen? Of aan een instructie van de subsidieverstrekende instanties en de politiek? Om te voldoen aan budgettaire of organisatorische beperkingen (delen van terreinen, uitrusting, enz.)? Om een tekort aan deelnemers in het herenteam te compenseren, waardoor de voortzetting van de activiteiten van dit team of zijn deelname aan wedstrijden in het gedrang komt? Om sport voor iedereen aan te moedigen, plezier in sport te bevorderen? Om waarden als inclusie, respect en gelijkheid te bevorderen? Al deze motieven kunnen begrijpelijk zijn, maar zijn niet gebaseerd op dezelfde uitdagingen en hebben niet dezelfde doelstellingen. Als de motivatie oppervlakkig en

zinloos is, als deze alleen gebaseerd is op externe instructies of organisatorische overwegingen, is het risico groot dat bij de eerste hindernis of de eerste kritiek wordt teruggekeerd naar het oude systeem, met het argument dat gemengdheid “niet werkt”.

Welke vorm van gemengdheid willen we invoeren?

Naast de vraag waarom er meer gemengdheid moet komen, is het ook belangrijk om duidelijk te maken over welke gemengdheid we het hebben en welk model we willen bevorderen. Zoals we hierboven hebben gezien, zijn niet alle praktijken op het gebied van gemengdheid gebaseerd op dezelfde waarden en leiden ze niet allemaal tot dezelfde dynamiek tussen meisjes en jongens, mannen en vrouwen. Sommige modellen zijn emanciperender dan andere, die juist gendertoewijzingen versterken.

Denk- en actiepiestes

Is het streven naar meer gemengdheid in een discipline of structuur alleen maar een kwestie van het verhogen van de participatiegraad van meisjes en vrouwen? Of willen we dat mannen en vrouwen, jongens en meisjes, samen van dezelfde activiteiten kunnen genieten? Betekent het bevorderen van gemengdheid dat er meer waarde wordt gehecht aan sporten die door meisjes en vrouwen worden beoefend (gymnastiek, yoga, dans ...) dan aan sporten die door jongens en mannen worden beoefend (voetbal, boksen, vechtsporten ...) in een gemeente? Bijvoorbeeld

door vrouwenteams en “vrouwensporten” dezelfde media-aandacht en dezelfde financiële en logistieke steun te geven ... zonder daarbij het stereotype karakter van de door mannen en vrouwen beoefende sporten ter discussie te stellen. Gaat het erom meer meisjes en vrouwen aan te moedigen waar ze al verwacht worden, of gaat het erom het aanbod van sportactiviteiten voor hen te verbreden? En als men vrouwen toelaat tot een sportdiscipline die traditioneel door mannen wordt beoefend, zoals boxen of voetbal, is het dan met het vooruitzicht dat zij trainen in een hen toegekend tijdslot? Of is het een uitnodiging om zich bij hun mannelijke collega's te voegen?

! Aandachtspunten

In alle gevallen moet dit gepaard gaan met een grondige reflectie over de trainingsomstandigheden, de houding van de coach, de overdracht van technieken, vaardigheden en ervaringen, de verdeling van rollen en taken, de regels van fair play en het samenleven binnen de groep ... Kortom, als het gaat om “meer openstaan voor gemengdheid” in een infrastructuur, een club of een federatie, hebben we het dan over alle sporten die gemengd worden beoefend, of hebben we het over een gendergebonden sport die op een bepaald moment wordt opengesteld voor het andere geslacht?

! Aandachtspunten

Zoals je hebt gemerkt, gaat het er hierboven meer om dat een sport die als “mannelijk” wordt bestempeld, zich openstelt voor meisjes en vrouwen, dan andersom. In werkelijkheid, zoals blijkt uit de cijfers, beoefenen jongens en mannen meer sport in het algemeen en in meer verschillende disciplines dan meisjes en vrouwen, die zich beperken tot een beperkter aanbod. Maar al deze vragen en aandachtspunten gelden natuurlijk ook voor het geval een jongen of man wil deelnemen aan een sportactiviteit die traditioneel als “vrouwelijk” wordt bestempeld: hoe wordt hij verwelkomd en ondersteund, hoe worden zijn motivaties en capaciteiten waargenomen, enz.

Niet-gemengde praktijken kunnen een noodzakelijke stap en een interessant instrument zijn

Het is belangrijk om waardeoordelen of persoonlijke meningen (“het is goed, het is niet goed...”) achterwege te laten en de vraag te stellen naar de betekenis en het educatieve of sociale doel van gemengd of niet-gemengd sporten. Waarom zetten we gemengde of niet-gemengde sportactiviteiten op? Wat maakt dit mogelijk en wat verhindert het, voor de een en voor de ander? Aan welke behoeften (en van wie) voldoet dit? Vooral wanneer een sport die traditioneel aan de ene sekse is voorbehouden, toegankelijk wordt voor de andere sekse, kan het contraproductief zijn om vanaf het begin gemengde sporten te overwegen. Ervaring en techniek zullen namelijk eerder in het voordeel werken van degenen die al langer beoefenen, waardoor er onevenwichtigheden binnen de groep kunnen ontstaan, oneerlijke vergelijkingen, of zelfs uitsluiting, spot en discriminatie.

! Denk- en actiepunten

Door apart te trainen kan de groep meisjes (of jongens) de nodige technische vaardigheden verwerven, daadwerkelijk toegang krijgen tot materiaal, uitrusting en het terrein, steeds meer zelfvertrouwen krijgen en hun zelfrespect versterken. In die zin kan het beoefenen van sport in een niet-gemengde omgeving een echt instrument voor empowerment zijn, waardoor men later op een meer serene en meer billijke manier naar een gemengde praktijk kan streven ... als de gelegenheid zich voordoet.

Streven naar een inclusieve praktijk binnen een structuur, een groep of een team

Als we een ander model willen voorstellen dan het model dat gebaseerd is op de tweedeling tussen de geslachten, als we anders willen werken dan door een onderscheid te maken tussen jongens en meisjes, vrouwen en mannen (vaak zonder goed te weten waarom, maar "omdat het altijd zo is geweest"), als we iedereen de kans willen geven elkaar te ontmoeten, ook mensen die zich niet herkennen in de binaire categorieën "mannelijk-vrouwelijk", dan is het belangrijk om vooraf verschillende elementen van deze aanpak in overweging te nemen.

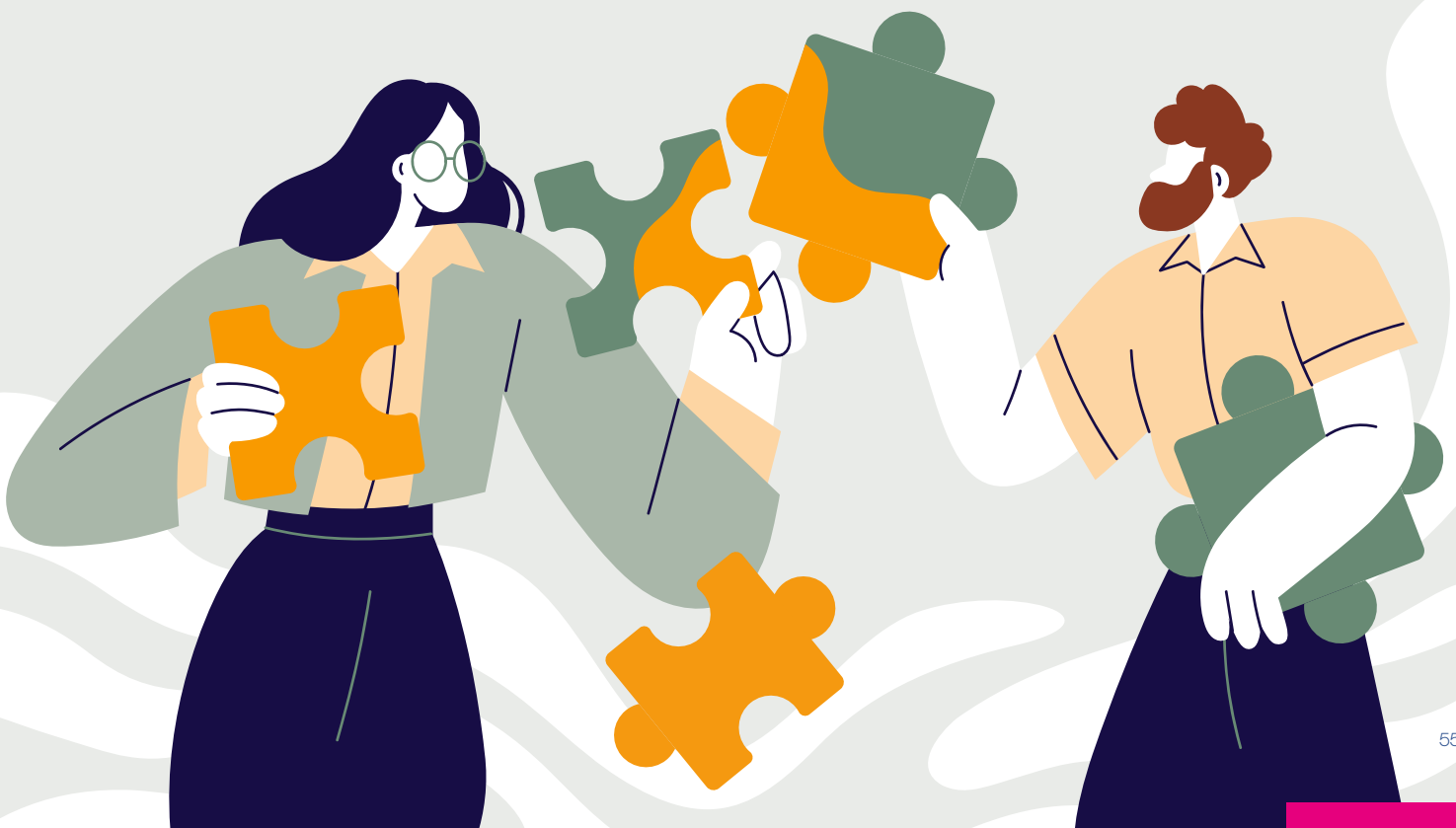
Denk- en actiepunten

- **Communicatie:** aan gebruikers, partners, het grote publiek en natuurlijk alle actoren op het terrein – informeren, betekenis geven, argumenten aanvoeren, steunen op waarden en principes, anticiperen op vragen, mogelijke angsten en weerstand.
- **Opleiding:** de overgang van niet-gemengde praktijken naar gemengde praktijken en inclusie kan niet zomaar worden geïmproviseerd. Voor sommigen zal dit betekenen dat ze andere competenties op het gebied van groepsbeheer of -communicatie moeten verwerven en vooral dat ze moeten nadenken over hun professionele houding, zodat deze geen aanleiding geeft tot een verschillende of zelfs discriminerende behandeling.
- **Inrichting:** nadenken over de indeling en inrichting van ruimtes, zoals kleedkamers, douches, toiletten ... zijn deze collectief of individueel? Genderspecifiek met pictogrammen voor "mannen" en "vrouwen" of niet-genderspecifiek, toegankelijk voor iedereen?
- **Het kader, de regelgeving:** hoe worden de veiligheid en het welzijn van iedereen in alle ruimtes en bij alle activiteiten gegarandeerd? Een handvest van goed gedrag of een reeks regels waarvan niet-naleving kan leiden tot sancties?

Autres Denk- en actiepunten

- Het creëren en garanderen van een veilige omgeving voor iedereen, met respect voor ieders verschillen. Een geformaliseerd kader dat geen enkele racistische, seksistische, homofobe of transfobe houding of gedrag toestaat (zelfs niet als grapje).
- De voordelen en waarden van sport promoten, zoals het bevorderen van gezondheid, fair play, respect voor de tegenstander, enz., ruim voor de wedstrijd en het resultaat. Rekening houden met de ethiek van de sporters en het team, evenals met hun prestaties.
- Aan iedereen vragen hoe hij/zij in de groep genoemd wil worden (bij zijn/haar voornaam, als verkleinwoord, met een bijnaam als hij/zij zijn/haar voornaam niet leuk vindt?) en het gekozen persoonlijk voornaamwoord.
- Om ontmoetingen, het doorgeven van technieken en het delen van ervaringen te bevorderen, moet bij activiteiten en trainingen aandacht worden besteed aan de samenstelling van teams, waarbij moet worden gezorgd voor heterogene teams en een evenwichtige verdeling van vaardigheden.
- Het is bewezen dat het gemakkelijker is om een egalitaire gemengdheid te realiseren wanneer de voorgestelde activiteit niet traditioneel en cultureel met een bepaald geslacht wordt geassocieerd. Het aanbieden van innovatieve sporten (zoals kin-ball, teqball of packraft), minder toegewezen sporten (wandelen, hardlopen, klimmen ...) of genderneutrale activiteiten (bijvoorbeeld een balspel in plaats van voetbal bij een activiteit met kinderen of jongeren) zijn interessante strategieën om iedereen de kans te geven om iets nieuws te proberen, plezier te hebben en zijn of haar plek te vinden.

- Als we voor iedereen een sportdiscipline openstellen die in de samenleving aan een bepaald geslacht is toegewezen, moeten we ervoor zorgen dat iedereen die dat wil, toegang heeft tot die sport en er een echte plaats kan innemen, zonder te worden beoordeeld, overbeschermd of beperkt in zijn of haar activiteit. Tijdens de activiteit mag de persoon niet overbeschermd worden, noch gestigmatiseerd worden, zelfs niet met goede bedoelingen (door hem een andere rol te geven, hem te verhinderen hetzelfde te doen als de anderen of hem overdreven aan te moedigen). Ook al doet ze het "minder goed", laat ze experimenteren en hun plek vinden.
- Elke houding vermijden die zou wijzen op het "abnormale" karakter van een situatie: een meisje dat zich inschrijft voor bokstraining, een jongen die deelneemt aan danslessen, hen niet onderschatten, maar ook geen overdreven enthousiasme tonen of hen overdreven feliciteren.
- Reageren op opmerkingen, geen seksistische, racistische, homofobe of transfobe grappen of spot tolereren. Niet doen alsof we niets zien of horen, maar juist het debat aangaan, ongemakken en vragen aan de orde stellen ... om er iets nuttigs voor iedereen van te maken. Indien nodig, het kader en de regelgeving raadplegen om een herstelmaatregel of sanctie op te leggen.

VOOR MEER INFORMATIE

ARTIKELLEN

- IEFH. *La conciliation entre vie professionnelle et vie familiale encore fortement marquée par le genre*. Brussel, 2020. https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/pb-combinatie-cijfers2020_fr.pdf.
- IGVM. *Jonge moeders doen tweemaal vaker toegevingen*. Bruxelles, 2020. <https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/pb-combinatie-cijfers2020-nl.pdf>.
- Lecoq, Titiou. *Les instances sportives s'arrogent le droit de définir ce qu'est une femme*. Slate, 2018. <https://www.slate.fr/story/161305/sport-athletisme-regles-competitions-feminines-taux-testosterone-definition-arbitraire-femme-sexe-biologique>.
- Ligue des Familles. *Loisirs dans l'espace public : quelle mixité des enfants ?*, 2019. <https://liguedesfamilles.be/article/loisirs-dans-l-espace-public-quelle-mixite-des-enfants>.
- Universiteit van Angers. *Bicatégorisation par sexe / binarité*, 2022. <https://moisdugenre.univ-angers.fr/2022/02/24/bicategorisation-par-sexe-binarite/>.
- EPS et Société. *Quel rapport entre mixité et égalité ?*, 2023. <https://epsetsociete.fr/a-propos-de-mixite-et-degalite/>.
- Wikipédia. *Personnes trans dans le sport*. https://fr.wikipedia.org/wiki/Personnes_trans_dans_le_sport.
- Wikipédia. *Transgender people in sports*. https://en.wikipedia.org/wiki/Transgender_people_in_sports.
- Sport et Citoyenneté. *Inclusion des personnes LGBT+ dans le sport : quid des personnes transgenres ?*, 2024. <https://www.sportetcitoyennete.com/articles/inclusion-des-personnes-lgbt-dans-le-sport-quid-des-personnes-transgenres>.
- Fédération Sportive et Culturelle de France. *Choisir les pratiques handivalides*, 2019. <https://www.fscf.asso.fr/actualites/choisir-les-pratiques-handivalides>.

PUBLICATIES EN TOOLS

- Anciaux, Stéphanie. *Sport en mixité ou sport au féminin ? De l'intérêt d'éduquer dès le plus jeune âge à l'égalité et au dépassement de la bicatégorisation par sexe*. UCL, 2017-2018. <https://thesis.dial.uclouvain.be/entities/masterthesis/Td185d80-1763-481b-a1b1-d362c946d88b>
- Bohuon, Anaïs. *Sport et bicatégorisation par sexe: test de féminité et ambiguïtés du discours médical*. Nouvelles Questions Féministes, Vol. 27, No. 1, 2008, p. 80. <https://www.jstor.org/stable/40620395>.
- Centre canadien pour l'éthique dans le sport. *Athlètes transgenres féminines et sport d'élite : examen scientifique*. 2023.
- Canadian Centre for Ethics in Sport. *Transgender Women Athletes and Elite Sport: A Scientific Review*. 2023.
- Raad van Europa. *Intégration des personnes LGBT dans le sport - Manuel des bonnes pratiques*, 2016. https://www.sportanddev.org/sites/default/files/downloads/integration_des_personnes_lgbt_dans_le_sport_manuel_de_bonnes_pratiques.pdf.
- Defraigne, Victoria. *Les transidentités expliquées à mes parents (et à tous les autres)*. Éd. Mardaga, 2023.
- Europese Commissie. *Naar meer gendergelijkheid in de sport - Aanbevelingen en actieplan van de Expertgroep inzake gendergelijkheid in de sport*, 2022. https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-07/Factsheet_Gender%20Equality%20in%20Sport_NL.pdf.
- Soralía, *Sports mixtes ou non-mixtes : quelle différence ?*, Femmes Plurielles, n°86, juin 2024.
- Guerandel, Carine. *Le sport fait mâle. Fabrique des filles et des garçons dans les cités*. CLIO, 2007.
- JUMP vzw. *Free your company from sexism*, 2016. <https://jump.eu.com/handbooks/>.
- JUMP vzw. *Libérez votre entreprise du sexisme - Votre guide pour une organisation vraiment inclusive*, 2016. <https://jump.eu.com/handbooks/>.
- Laberge, Suzanne. *Les rapports sociaux de sexe dans le domaine du sport : perspectives féministes marquantes des trois dernières décennies*. Recherches féministes, 2004.
- Lejeune, Roxane. *Les enjeux de la mixité et de la non-mixité*. Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation (CPCP), Analyse 451, mars 2022.

- Les Dévalideuses, "Handi-féminisme. La double non-mixité des Dévalideuses", Cairn Info, 2023 : <https://shs.cairn.info/revue-travail-genre-et-societes-2023-1-page-183?lang=fr>
- Louveau, Catherine. *Inégalité sur la ligne de départ : femmes, origines sociales et conquête du sport*. CLIO, 2006.
- Maruejouis, Édith. *Mixité, égalité et genre dans les espaces du loisir des jeunes*. Université Bordeaux III, 2014.
- PRISME-Fédération wallonne LGBTQIA+. *Dossier de recommandations. Les LGBTQIA+phobies dans le sport, en particulier dans le football. Repenser les politiques sportives belges pour une inclusion effective des LGBTQIA+*, 2025. [Prisme_RecommandationsPolitique_SPORT_SITE](#)
- Sport Vlaanderen. *Transgender in de sport - Een informerende en richtinggevende brochure voor sportaanbieders en transgender sporters*, 2016. [Transgender personen in sport.pdf](#)
- Sports LGBT. *La boîte à outils pour l'inclusion des personnes LGBT en milieu sportif*, 2024. <https://sports-lgbt.org/>.

FILMS EN VIDEOFRAGMENTEN

- BX1. *Favoriser la mixité dans les activités sportives*, 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=kdA2BWOM6Qc>.
- EPS et Société, Nina Charlier. *La mixité, une richesse pour l'EPS*, 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=GDMXSDEhWQE>.
- France 2, Édith Maruejouis. *Stéréotypes filles-garçons : préjugés à la récré*, 2015. <https://www.youtube.com/watch?v=SpUoTs7h0yc>.
- Le Monde. *Caster Semenya : histoire d'une athlète hyperandrogène*, 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=aL4MT0pj7vk>.
- Play International. *Favoriser la pratique sportive en mixité*, 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=t1Iktav0NcE>.
- The National Lottery. *This Girl Can - what about you?*, 2010. <https://www.youtube.com/watch?v=jsPOW7-tEOc>.
- Tout va bien. *Caster Semenya ou comment le sexe est une construction sociale*, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=DFMvsiNXiUE>.

6

DE PLAATS VAN VROUWEN IN DE SPORT: STRIJD IN HET VERLEDEN EN HET HEDEN

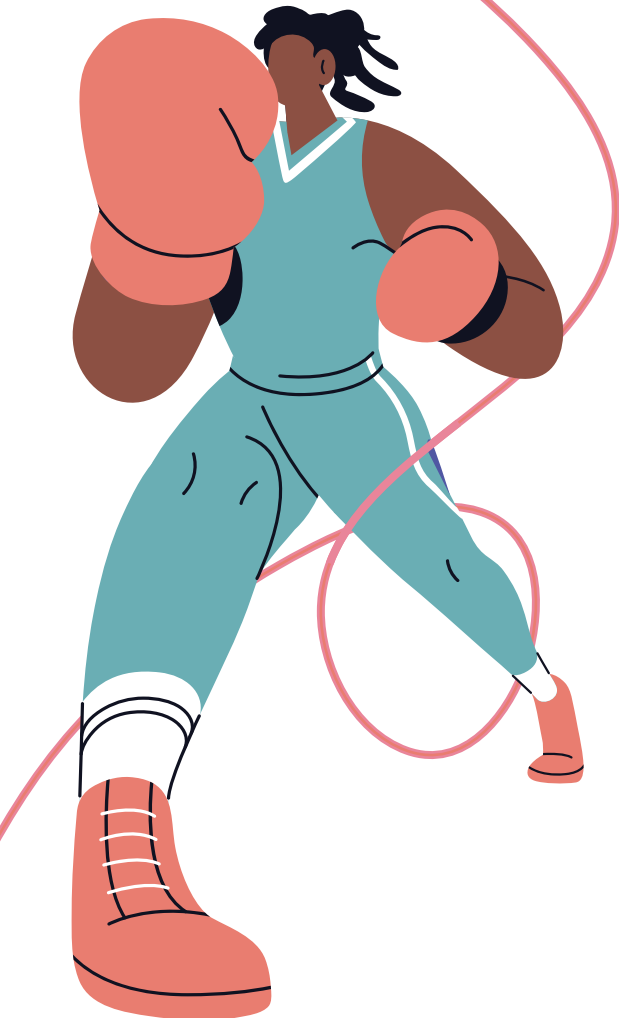
6.1. CONTEXT

Het is altijd interessant om de evolutie van een samenleving, een instelling of een praktijk te analyseren door de filter van haar geschiedenis. De *historiciteit* verklaart waar we vandaan komen, werpt licht op de afgelegde weg (die niet noodzakelijk lineair is en kan bestaan uit heen-en-weerbewegingen, vooruitgang en achteruitgang) en geeft sleutels om de remmen en weerstanden van het heden te begrijpen.

Als onderdeel van de sessies van de werkgroep werd een aantal diavoorstellingen gepresenteerd over vrouwensport, van vroeger tot nu. Aan de hand van foto's, videofragmenten, cijfers en statistieken, maar ook historische figuren zoals Alice Milliat, Pierre de Coubertin en Kathrine Switzer, konden de deelnemers zich realiseren hoezeer de plaats van vrouwen in de sport een lange geschiedenis kent die gekenmerkt wordt door verboden, uitsluitingen en achterstelling ... maar ook door strijd, zowel op het terrein als daarbuiten.

Volgens historici was sport in de oudheid bijvoorbeeld een middel om normen voor mannelijkheid op te bouwen. In Egypte, Griekenland en Rome wordt lichaamsbeweging bij jongens en mannen aangemoedigd en gewaardeerd (het beroemde "*Mens sana in corpore sano*"¹). Rennen, worstelen, verspringen, discuswerpen, kogelstoten of speerwerpen ... zijn activiteiten die dienen om jonge mannen op te leiden en hen fysiek en moreel voor te bereiden op het burgerleven, de strijd en zelfs de oorlog. Sport maakt het makkelijker om kracht en behendigheid te leren, maar ook moed en discipline, eigenschappen die essentieel waren om in die tijd als volwaardig burger en krijger te worden beschouwd. Vrouwen en meisjes zijn hier natuurlijk niet of nauwelijks bij betrokken. Ze mogen zelfs de beroemde Olympische Spelen niet bijwonen ... op straffe van de dood. Enkele steden vormen

¹ «Mens sana in corpore sano» is een citaat uit de tiende Satire van Juvenalis, dat vertaald kan worden als "Een gezonde geest in een gezond lichaam". - https://nl.wikipedia.org/wiki/Mens_sana_in_corpore_sano

hierop een uitzondering, zoals Sparta, waar jonge meisjes konden trainen in hardlopen, worstelen, verspringen en speerwerpen. In tegenstelling tot jongens was het doel van deze lichamelijke opvoeding voor Spartaanse meisjes niet om de stad te kunnen verdedigen, maar om ervoor te zorgen dat ze sterk genoeg waren om krachtige baby's en dus toekomstige soldaten voort te brengen.

Tijdens de middeleeuwen bleef de rol van vrouwen in de sport zeer beperkt. Hoewel sommige sporten door de kerk worden getolereerd, zoals jeu de paume (de voorloper van tennis), pelota, jeu de soule of kegelen, zijn de meeste sporten voorbehouden aan mannen, of zelfs aan een bepaalde bevoorrechte groep van de mannelijke bevolking, zoals de riddertoernooien. Paardrijden, boogschieten, worstelen en zwaardvechten zijn gewelddadige sporten waarbij fysieke kracht, pijnbestendigheid en moed tegenover de tegenstander centraal staan: ook hier lopen sporttraining en oorlogstraining in elkaar over. Vrouwen nemen niet deel aan dit soort activiteiten, met uitzondering van adellijke vrouwen, die mogen jagen met valken en paardrijden ... maar alleen in amazonezit! Er leeft namelijk de angst dat jonge meisjes hun maagdelijkheid verliezen door het scheuren van hun maagdenvlies of dat vrouwen onvruchtbaar worden als ze schrijlings paardrijden. Sommige vrouwen hebben zich echter afgezet tegen deze seksistische vooroordelen: zo was er bijvoorbeeld Margot la Hennuyère, een kampioene in het jeu de paume, die in de 15e eeuw in Parijs de meeste van haar mannelijke tegenstanders versloeg.

De 19e eeuw was een keerpunt. In een samenleving die volop in beweging is (politiek, sociaal, industrieel, economisch ...), wordt sport beoefenen steeds toegankelijker door sport verplicht te maken op openbare scholen. Maar sport begint ook steeds meer geïnstitutionaliseerd te raken, met vaste regels voor teamsporten en de oprichting

van clubs waar vrouwen aanvankelijk worden uitgesloten, juist op een moment dat zij steeds meer hun rechten beginnen op te eisen. Net als in de tijd van Sparta werd lichamelijke activiteit nog steeds aanbevolen voor jonge meisjes met als enige doel hun lichaam voor te bereiden op een zwangerschap, en alleen door het beoefenen van "zachte" sporten (d.w.z. zonder schokken, zonder risico op stoten of vallen, enz.), met kleding die "voldeed aan de goede zeden" (armen en benen bedekt, korset voor de borst en taille, enz.). Sommige vrouwen trotseren alle verboden. In 1805 koos Sophie Armand alleen het luchtruim in een heteluchtballon. In 1808 was Marie Paradis de eerste vrouw die de top van de Mont Blanc bereikte in een jurk!

Maar de 19^e eeuw wordt ook gekenmerkt door de opkomst van de fiets, die een echte motor wordt voor de emancipatie van vrouwen: ze winnen aan bewegingsvrijheid, autonomie en een zekere vrijheid ten opzichte van de kledingvoorschriften (met de opkomst van de "bloomers", een soort pofbroeken). En bovenal begint men eraan te wennen om vrouwelijke lichamen in beweging te zien in de openbare ruimte!

"De fiets heeft meer gedaan voor de emancipatie van vrouwen dan wat dan ook ter wereld. Ik blijf volhouden en ben blij telkens als ik een vrouw op de fiets zie."

Susan B. Anthony*, 1896.

* Amerikaanse burgerrechtenactiviste.

Natuurlijk vinden sommige mannen het niet prettig dat vrouwen hun privileges aantasten: ze worden gewaarschuwd dat *"sporten niet aanbevolen is voor vrouwen"* en dat er risico's zijn op een verzakte baarmoeder of haargroei op de borst. En *"onbedekte billen kunnen mannen in verwarring brengen"*, zo staat in de kranten te lezen.

"Sport wordt niet aangeraden voor vrouwen."

"Blootgestelde dijen kunnen mannen van hun stuk brengen."

In 1894, na afloop van een congres dat door Pierre de Coubertin in Parijs werd georganiseerd, werd het Internationaal Olympisch Comité (IOC) opgericht voor de organisatie van de eerste "moderne Olympische Spelen", die twee jaar later in Athene plaatsvonden. Tijdens dit congres wordt besloten om professionele sporters ... en vrouwen uit te sluiten. Voor velen zal Pierre de Coubertin de geschiedenis ingaan als de man die de Olympische Spelen nieuw leven inblies. Hij wordt herinnerd om zijn waarden van fair play en jezelf overtreffen in zijn beroemde quote: *"Deelnemen is belangrijker dan winnen."* Zo werden zijn racistische uitspraken, zijn misogynie en zijn minachting voor vrouwen die aan sport willen doen, verdoezeld. Zo heeft hij zich altijd verzet tegen hun deelname aan de Olympische Spelen, waar hij vond dat hun plaats *"op de tribune was om de sporters toe te juichen en de winnaars te huldigen"*. Hij vond het ongepast dat vrouwen hun lichaam lieten zien: *"De Olympische Spelen moeten voorbehouden blijven aan mannen [...] een Olympische Spelen voor vrouwen zou onpraktisch, oninteressant, lelijk en onjuist zijn"*.

Aan het begin van de 20e eeuw wordt sport populairder en krijgt die meer aandacht in de media dankzij de ontwikkeling van fotografie en film. Sport wordt echter ook steeds meer gereguleerd. Op de Olympische Spelen van 1900 in Parijs mogen vrouwen deelnemen aan bepaalde wedstrijden, die voor hen worden geselecteerd *"op basis van hun fysieke capaciteiten en fatsoen"*. 22 vrouwen op een totaal van 997 atleten nemen deel aan vijf sporten: tennis, zeilen,

♀ 22 ♂ 997

EN 1900 AUX JO DE PARIS

croquet, paardrijden en golf. Na de Eerste Wereldoorlog ontwikkelt de vrouwensport zich en kent een zeker succes, door de afwezigheid van mannen die aan het front zijn omgekomen. De clubs stellen zich geleidelijk aan open voor vrouwen. Er worden sportfederaties opgericht, met enerzijds die voor mannen en – veel later – die voor vrouwen, met name dankzij de strijd van een vrouw die een revolutie teweegbrengt in de visie op vrouwensport: de Française Alice Milliat.

Alice Milliat, medeoprichtster en voorzitter van de eerste Franse “Federatie van Vrouwensportverenigingen” in 1921, is een van de grootste campagnevoerders voor de erkenning van vrouwensport op internationaal niveau. Ze verzet zich regelmatig tegen Pierre de Coubertin om de Olympische Spelen open te stellen voor vrouwelijke atleten. Na meerdere afwijzingen door het IOC organiseert zij in 1922 in Parijs de eerste “Wereldspelen voor vrouwen”, waaraan vijf landen deelnemen (Frankrijk, Zwitserland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Tsjechoslowakije) en waarbij elf sportdisciplines worden beoefend. In tegenstelling tot wat in negatieve perscampagnes wordt beweerd, trekt de gebeurtenis grote mensenmassa’s aan, met meer dan 20.000 toeschouwers, en worden er sportieve prestaties geleverd ... wat het IOC ertoe zal brengen om op zijn standpunt terug te komen.

In 1928 worden in Amsterdam voor het eerst in de geschiedenis van de Olympische Spelen gymnastiek- en atletiekwedstrijden opengesteld voor vrouwelijke sporters: 277 vrouwelijke atleten nemen deel aan de 100 m, 800 m, 4 × 100 m estafette, verspringen en discuswerpen. Pierre de Coubertin, toenmalig voorzitter van het IOC, die nog steeds gekant was tegen de deelname van vrouwen, verklaart dat *“dit een grote belediging vormt voor de grootsheid en de oorspronkelijke zuiverheid van deze competitie”*. De 800 meter wordt gewonnen

door Lina Radke in 2’16”8: het eerste officieel geregistreerde wereldrecord, dat de Duitse 32 jaar lang zou houden! Na haar overwinning gaat de pers helemaal los, spot met haar “te mannelijke” uiterlijk, bagatelliseert haar prestatie en slaat alarm over vermeende medische risico’s voor vrouwelijke atleten op deze afstand. De London Daily Mail schrijft dat *“dergelijke duurprestaties vrouwen vroegtijdig verouderen”* en artsen beweren dat de baarmoeder van atletes tijdens het sporten los kan raken. Het IOC besluit dan om vrouwen geen wedstrijden meer te laten lopen die langer zijn dan 200 meter. Deze beslissing werd pas herzien tijdens de Olympische Spelen van 1960 in Rome.

Alice Milliat wordt geleidelijk aan geweerd uit de milieus waar beslissingen worden genomen. Haar strijd en haar naam zullen in de vergetelheid raken. Ze overlijdt in 1957 en wordt begraven in Nantes in een graf op naam van haar moeder. Pas in 2020 wordt een gedenkplaat met haar naam op haar graf aangebracht. Gelukkig werd er een vereniging opgericht om haar verhaal te vertellen en haar plaats in de sportgeschiedenis te herstellen. De “Fondation Alice Milliat” zet vandaag de strijd voort om de vrouwensport te promoten: zo organiseerde ze in augustus 2022 in Parijs de viering van het honderdjarig bestaan van de eerste Wereldspelen voor vrouwen, helaas zonder veel media-aandacht.

Gedurende de hele 20 eeuw vochten veel vrouwelijke sportvrouwen voor dezelfde rechten en toegang tot dezelfde sportdisciplines en competities als hun mannelijke tegenhangers.

Een voorbeeld hiervan is Roberta Louise “Bobbi” Gibb, die op 19 april 1966, op 23-jarige leeftijd, clandestien deelnam aan de marathon van Boston en daarmee de eerste vrouw werd die deze iconische wedstrijd liep. In die tijd werden vrouwen uitgesloten van marathons omdat men dacht dat ze fysiek niet in staat waren om zulke afstanden te lopen. Haar inschrijving werd geweigerd door

de organisatoren. Bobbi Gibb besloot deel te nemen zonder startnummer en verstopte zich in een struik voordat ze zich bij het peloton voegde. Ze liep de Boston Marathon van 42,195 km in slechts 3 uur, 21 minuten en 17 seconden, onder het gejuich van het publiek en de mannelijke lopers. Bobbi Gibb deed dit opnieuw in 1967 en 1968, telkens zonder officieel ingeschreven te zijn. Haar overwinningen werden pas officieel erkend in 1996, tijdens het honderdjarig bestaan van de marathon van Boston.

In 1967 zou een andere atlete geschiedenis schrijven tijdens deze marathon: terwijl Bobbi Gibb zich verstopte om te kunnen lopen en geen geldige inschrijving had, gebruikte Kathrine Switzer, een 20-jarige studente, een list om de eerste vrouw te worden die officieel ingeschreven stond voor de marathon van Boston ... door deel te nemen onder de initialen "K.V. Switzer". Tijdens de race wordt ze door verschillende organisatoren stevig aangepakt. Ze proberen haar startnummer af te pakken en haar tegen te houden. Ze wordt beschermd door haar trainer en andere hardlopers, die haar helpen om de marathon in 4 uur en 20 minuten uit te lopen. Foto's van het incident haalden de krantenkoppen over de hele wereld en werden een symbool van de strijd van vrouwen in de sport.

In 1973 nam de Amerikaanse tennisspeelster Billie Jean King, toen nummer 1 van de wereld, het op tegen de gepensioneerde tennisser Bobby Riggs in een wedstrijd die al snel bekend werd als "The Battle of the Sexes". De confrontatie is zeer symbolisch: Billie Jean King is een geëngageerde feministe die opkomt voor de rechten van professionele speelsters, met name voor gelijke beloning, terwijl Bobby Riggs de bijnaam "De koning van de macho's" heeft. Op 20 september 1973, voor meer dan 90 miljoen mensen die de wedstrijd live volgen, wint Billie Jean King. Met deze overwinning krijgt het vrouwen tennis meer erkenning en media-aandacht.

Zo hebben vrouwelijke sporters in de loop van de 20^e eeuw en tot op de dag van vandaag, door de moed van vele vrouwen die verboden durven te trotseren, risico's

nemen en beslissingen van nationale en internationale instanties in twijfel trekken, beetje bij beetje hun plaats veroverd op het terrein, in alle disciplines en competities.

Wat de Olympische Spelen betreft, heeft de strijd voor gendergelijkheid veel tijd gekost (en kost nog steeds veel tijd). Pas in 2007 stelde het IOC de deelname van vrouwen aan alle sporten op de Spelen verplicht. Met de toevoeging van vrouwenboksen waren de Spelen van Londen in 2012 de eerste waar vrouwen aan alle sporten op het programma deelnamen. In 2014 wordt voor het eerst in de geschiedenis van de Olympische Winterspelen schansspringen voor vrouwen georganiseerd ... terwijl deze Olympische discipline al sinds 1924 voor mannen bestaat. Ook deze keer waren de argumenten om vrouwen te weren pseudo-medisch van aard: de discipline zou te gevaarlijk zijn en risico's inhouden voor hun genitaliën. "*Het is vanuit medisch oogpunt niet geschikt voor vrouwen*", verklaarde Gian-Franco Kasper, voorzitter van de FIS (Internationale Skifederatie) in 2005. Wat betreft deelname vertegenwoordigden vrouwen 13% van de atleten op de Spelen van Tokio in 1964, 23% in Los Angeles in 1984, 44% in Londen in 2012, 48% in Tokio in 2020 ... om in 2024 in Parijs 50% te bereiken.

Deze stijging van het aantal deelnemers aan de Olympische Spelen mag niet doen vermoeden dat er sprake is van gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke sporters, noch mag zij de discriminatie (op economisch, materieel, medisch en mediaal vlak) en het seksistisch/seksueel geweld verhullen waarmee vrouwen nog steeds te maken hebben in de sportwereld, zowel bij amateurs als bij professionals.

Wereldwijde onderzoeken tonen bijvoorbeeld aan dat meer dan 21% van de vrouwelijke beroepssporters als kind seksueel misbruikt is in de sport, bijna twee keer zoveel als mannelijke sporters. Statistieken tonen aan dat 0,4% van de wereldwijde sportsponsoring gericht is op vrouwen en dat slechts 4% van de sportmedia aan vrouwen is gewijd. In België heeft de recente analyse¹ van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen over de cijfers van de loonkloof

in 2024, alle sectoren samen, de alarmbel geluid over de aanzienlijke discriminatie die bestaat in de Belgische topsport, met een loonkloof van 82 % ten nadele van vrouwen in de betaalde sport! Ten slotte bleek uit het onderzoek van perspective.brussels naar vrij toegankelijke sportfaciliteiten in Brussel in maart 2025 dat vrouwen slechts 22 % van alle gebruikers uitmaken.

Er wordt geschiedenis geschreven, maar er is nog een lange weg te gaan naar gelijke behandeling en een eerlijke benadering van meisjes en vrouwen in de sport ...

Is er aandacht, waakzaamheid of zelfs een echt beleid van "gender mainstreaming" in de berichtgeving over mannelijke en vrouwelijke sporters in jouw gemeente (via gemeentelijke nieuwsbrieven en kranten, lokale televisiezenders ... en niet alleen op de "Dag van de vrouwenrechten" op 8 maart), maar ook in de materiële, financiële en politieke steun die hen wordt geboden?

En wie zijn de beroemdste sportvrouwen, internationaal of nationaal, van wie je de naam en het verhaal kent? Kun je enkele spelers van het Belgische nationale voetbal- of basketbalteam opnoemen?

Ken je de vrouwenteams of beroemde sportvrouwen in jouw regio? Worden hun prestaties en wedstrijden net zo in de media gebracht, gepromoot en beloond als die van de mannenploegen of sporters uit de gemeente?

Zoals we hebben gezien, kan het onderzoeken van het verleden van een instelling, een praktijk of een plaats licht werpen op de realiteit, en zelfs op bepaalde moeilijkheden, van het heden. Het kan de moeite waard zijn om de geschiedenis van een club, vereniging of sportfaciliteit in je buurt te onderzoeken. Wanneer is die opgericht? In welke context (economisch, sociaal, politiek, enz.)? Op wiens initiatief en met wiens steun? Om aan welke behoeften te voldoen en aan de behoeften van wie? Wat zijn de belangrijkste mijlpalen in de ontwikkeling ervan (met name op het gebied van gemengdheid)? Deze historische inzichten kunnen ons helpen bepaalde weerstanden tegen verandering beter te begrijpen (met betrekking tot gewoontes, diepgewortelde werkwijzen, het "we hebben het altijd zo gedaan"-denken, maar ook bepaalde privileges die in het verleden zijn toegekend en vandaag de dag ter discussie staan, enz.) en maken het mogelijk om actiestrategieën te ontwikkelen die rekening houden met het verleden, zonder zich daar echter op vast te pinnen.

6.2. THEORETISCHE INZICHTEN, ANALYSES EN PRAKTIJKERVARINGEN

→ Sport is politiek

De beoefening van sport, de manier waarop deze is gestructureerd, geïnstitutionaliseerd en georganiseerd, weerspiegelt het tijdperk en de samenleving waarin deze plaatsvindt. Sport is politiek, in die zin dat het voor regeringen een middel kan zijn om spanningen te verminderen of volkeren te verzoenen na een conflict, zoals in Rwanda na de genocide op de Tutsi's of in Zuid-Afrika na de apartheid. Integendeel, het kan ook worden gebruikt om afkeuring van het beleid van een land te tonen, zoals bij de uitsluiting van Russische atleten na de invasie van Oekraïne in 2022. Sport is ook politiek wanneer die zelf discriminatie in de hand werkt: wanneer de Afro-Amerikaanse tennisster Althea Gibson in de jaren 1950 strijdt om toegang te krijgen tot toernooien die voorbehouden zijn aan blanke speelsters; wanneer Billie Jean King of, meer recent, voetbalster Megan Rapinoe ijveren voor gelijke beloning; wanneer atlete Allyson Felix opkomt voor het recht van topsportsters om moeder te worden en samen met het Internationaal Olympisch Comité en het organisatiecomité van de Olympische Spelen van Parijs 2024 bijdraagt aan de oprichting van het eerste Olympische kinderdagverblijf ... Zo is geïnstitutionaliseerde sportbeoefening nooit neutraal: of het nu op staatsniveau is of op een kleiner niveau, zoals een regio of een gemeente, de beslissingen die leiden tot de organisatie en het beheer ervan dragen waarden in zich die min of meer progressief zijn.

→ Sport, een instrument van sociale controle, ontworpen door mannen voor mannen

Zoals we hebben gezien, is sport in de loop van de geschiedenis vaak een middel geweest om controle uit te oefenen op het leven van vrouwen, hun lichaam, hun gezondheid, hun mobiliteit, hun plaats in de publieke arena en in de maatschappij in het algemeen. Wat minder bekend is, is dat sport ook regelmatig is gezien als een instrument om onvrede onder de bevolking te bedwingen, crises te doen vergeten of de eisen van arbeiders te kanaliseren. In Engeland werden aan het einde van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw bepaalde teamsporten, met name voetbal, gebruikt om de onvrede onder arbeiders te beteugelen door hen te verdelen in supporters van concurrerende clubs. Dichter bij huis, in België aan het einde van de 20^e eeuw, werd sport door sommige plaatselijke overheden gezien als een mogelijk middel tegen het nietsdoen van jongeren of als een antwoord op het risico op geweld in achterstandswijken, met name door de aanleg van vrij toegankelijke sportterreinen (voetbal- of basketbalvelden, skateparken, agora spaces, enz.), die specifiek waren bedoeld voor jongens en mannen. Ook vandaag nog neemt sport een belangrijke plaats in bij het implementeren van beleid rond integratie en sociale inschakeling door bepaalde gewestelijke en gemeentelijke overheden. Met als gevolg dat het openbare stedenbouwkundige aanbod aan sportieve vrijetijdsactiviteiten bewust of onbewust heeft bijgedragen aan de dominantie van jongens en mannen in de openbare ruimte, tot het punt waarop zij vrijwel exclusief gebruik maken van de vrij toegankelijke sportfaciliteiten. Zo bleek uit de evaluatie van het gebruik van sportinfrastructuur

die gefinancierd werd in het kader van duurzame-wijkcontracten, uitgevoerd op verzoek van de dienst Stadsvernieuwing van het Brussels Gewest in 2018, hoe belangrijk het is om na te denken over de gemengdheid van activiteiten en sportvoorzieningen. Anders dreigt deze infrastructuur gemonopoliseerd te worden door mannen en jongens, zoals recentelijk bevestigd werd door het onderzoek van perspective.brussels rond vrij toegankelijke sportvoorzieningen in het Brussels Gewest.

→ **De aanhoudende belemmeringen en obstakels voor meisjes en vrouwen om aan sport te doen**

Een aantal recente nationale en internationale onderzoeken hebben de aard van de moeilijkheden belicht waarmee meisjes en vrouwen die aan sportactiviteiten willen deelnemen nog steeds worden geconfronteerd. De geïdentificeerde obstakels zijn van tweeërlei aard en houden enerzijds verband met genderongelijkheden in het dagelijkse leven van vrouwen en anderzijds met de systemische organisatie van de sportwereld.

• **Genderongelijkheden in het dagelijks leven van vrouwen**

Statistieken tonen aan dat vrouwen nog steeds de zwaarste huishoudelijke lasten en gezins- of ouderlijke verantwoordelijkheden dragen, wat een grote belemmering vormt voor regelmatige sport- of vrijetijdsactiviteiten. Volgens de OESO¹ werken vrouwen gemiddeld 481 minuten per dag, 6% meer dan mannen, waarvan 263 minuten onbetaald werk (huishouden, kinderopvang, enz.).² Volgens gegevens van het Europees Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (EIGE - European Institute for Gender Equality) uit 2022 besteedt 68 % van de vrouwen in Europa dagelijks tijd aan huishoudelijke taken, tegenover slechts 43 % van de mannen. In België blijkt uit dezelfde gegevens dat vrouwen verantwoordelijk zijn voor bijna twee derde (64% om precies te zijn) van de huishoudelijke taken. De gevolgen van deze bevindingen voor de vrouwensport, of die nu competitief of recreatief is, zijn enorm. Ten eerste hebben vrouwen in werkelijkheid gewoon minder vrije tijd dan mannen. Ten tweede maakt de mentale last die ze dragen, vooral

¹ Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
² Meer weten: [Statistiques sur le travail non rémunéré - ILOSTAT](#)

moeders, het moeilijk voor hen om “tijd voor zichzelf” te nemen zonder zich schuldig te voelen. Ten slotte maakt de economische discriminatie (loonkloof, deeltijds werk, ouderschapsverlof, onzekere statuten enz.) die vrouwen treft het voor velen van hen moeilijk, zo niet onmogelijk, om de kosten van een activiteit zelf te dragen. Deze moeilijkheid is vooral acuut voor “alleenstaande moeders”, die nu de meerderheid van de eenoudergezinnen in België uitmaken. Volgens cijfers van de Federale Overheid¹ van 1 januari 2024 bestaat 10% van de Belgische huishoudens uit een alleenstaande ouder met één of meer kinderen, met een stijgende trend in de afgelopen decennia. Uit de barometer voor 2024 van de Ligue des familles² blijkt dat 68% van deze eenoudergezinnen bestaat uit vrouwen die alleen wonen met hun kind(eren).

Al deze vaststellingen werden, wat de Federatie Wallonië-Brussel betreft, bevestigd door het sociologische onderzoek “État des lieux des pratiques, attentes, freins et représentations en termes d’activités physiques et sportives en Fédération Wallonie-Bruxelles” in opdracht van ADEPS in 2019 en, meer recent, door het onderzoek “Plus sportives” dat werd uitgevoerd in het kader van het plan “Sport au Féminin 2020-2024”: “De resultaten tonen aan dat zwangerschap, postpartum en ouderschap periodes in het leven van een vrouw zijn die een aanzienlijke invloed hebben op haar sportbeoefening, terwijl pensionering een kans biedt om regelmatig aan lichaamsbeweging en sport te doen. Het belangrijkste obstakel in verschillende levensfasen is het gebrek aan vrije tijd. Familiale beperkingen spelen vooral een rol bij zwangere vrouwen, vrouwen die minder dan een jaar geleden zijn bevallen en moeders in het algemeen.” Andere belemmeringen voor meisjes en vrouwen om te sporten zijn onder meer toegankelijkheid, mobiliteit en onveiligheid, waar we later op terugkomen.

- **De systemische organisatie van de sportwereld**

Ook vandaag nog wegen genderongelijkheden zwaar op meisjes en vrouwen, zowel in de amateursport als in de professionele sport: gebrek aan financiering voor vrouwensport, zowel op internationaal, nationaal als lokaal niveau, wat leidt tot discriminerende behandeling wat betreft de toegang tot infrastructuur, materiaal, coaching of medische zorg; economische discriminatie tussen mannelijke en vrouwelijke sporters bij de toekenning van beloningen, premies of salarissen, maar ook bij de levering van uitrusting en de kwaliteit daarvan; gebrek aan media-aandacht voor vrouwelijke sporters en/of seksistische behandeling door

¹ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/structuur-van-de-bevolking/huishoudens>

² [https://liguedesfamilies.be/storage/31758/Barom%C3%A8tre-2024-\(final\).pdf](https://liguedesfamilies.be/storage/31758/Barom%C3%A8tre-2024-(final).pdf)

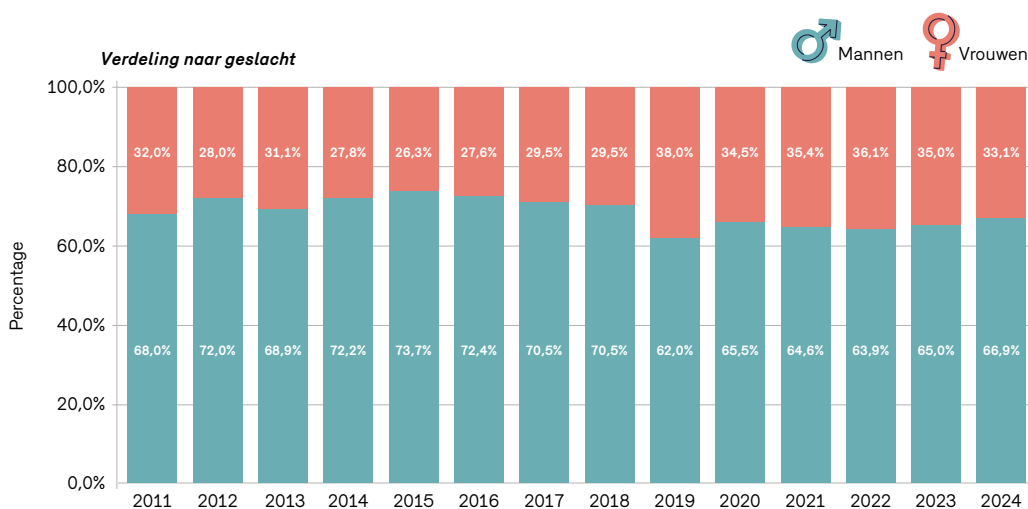
de media en op sociale netwerken; seksistisch en seksueel geweld, enz. Al deze factoren dragen er uiteraard toe bij dat meisjes en vrouwen minder deelnemen aan, betrokken zijn bij en succesvol zijn in de sport.

→ Sportinstellingen, spiegels van ongelijkheid

Om genderongelijkheid, die aanleiding geeft tot ongelijke behandeling, zichtbaar te maken, kan het verhelderend zijn om te kijken naar de manier waarop sport geïstitutionaliseerd is, of dat nu in een land, op lokaal niveau of binnen een internationale instantie is.. Wat de Federatie Wallonië-Brussel betreft, heeft de nota "Gelijkheid tussen vrouwen en mannen in de sport in de FWB" uit 2020 grote verschillen aan het licht gebracht in de directie- en omkaderingsfuncties van de Franstalige sportfederaties: slechts zes federaties, ofwel 12 %, worden voorgezeten door een vrouw; mannen zijn oververtegenwoordigd in de raden van bestuur (71 %); de bij de federaties geregistreerde vrouwelijke coaches vertegenwoordigen 23 % van alle coaches en 27 % op eliteniveau, met een grotere aanwezigheid in tennis en gymnastiek/fitness ... Ten slotte heeft slechts 23 %

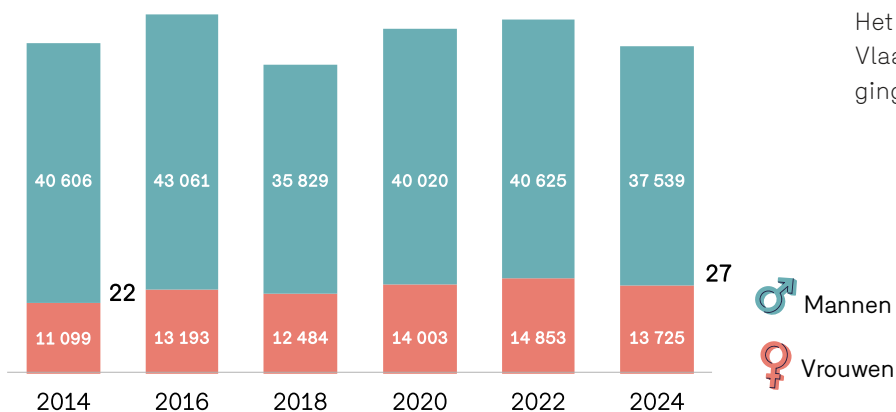
van de sportfederaties programma's opgezet om de situatie van vrouwelijke atleten op eliteniveau te verbeteren. De cijfers van de Federatie Wallonië-Brussel over topsporters¹ wijzen echter op een onevenwichtige genderverhouding, die jaar na jaar blijft bestaan, zoals uit de tabel blijkt.

Evolutie van de verdeling van sporters met een status

¹ <https://statistiques.cfwb.be/sport/sportifs-de-haut-niveau/nombre-de-sportifs-reconnus-sous-contrat-fw-b/>

Aantal sportclubbestuurders opgedeeld in aantal vrouwen en aantal mannen (evolutie tussen 2014 en 2024)

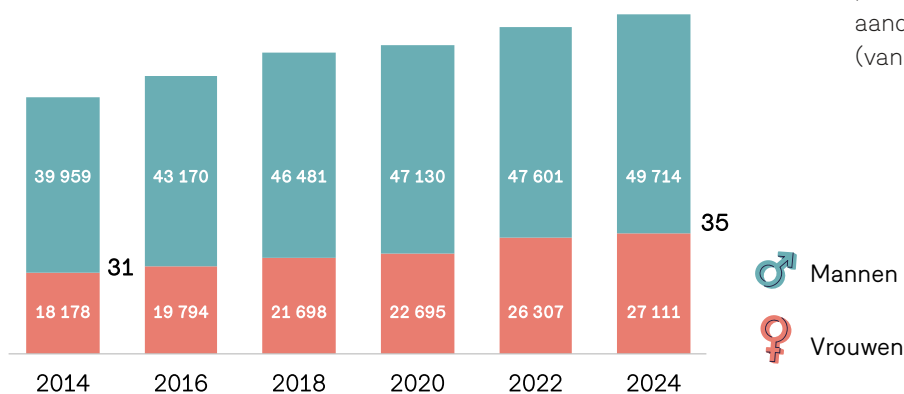

Bron: <https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>

Dezelfde trends kunnen worden waargenomen in Vlaanderen.

Het aandeel vrouwelijke bestuurders in Vlaamse sportclubs stijgt langzaam: het ging van 22% in 2014 naar 27% in 2024.

Aantal actieve trainers in Vlaamse sportclubs opgedeeld in aantal vrouwen en aantal mannen – evolutie tussen 2014 en 2024

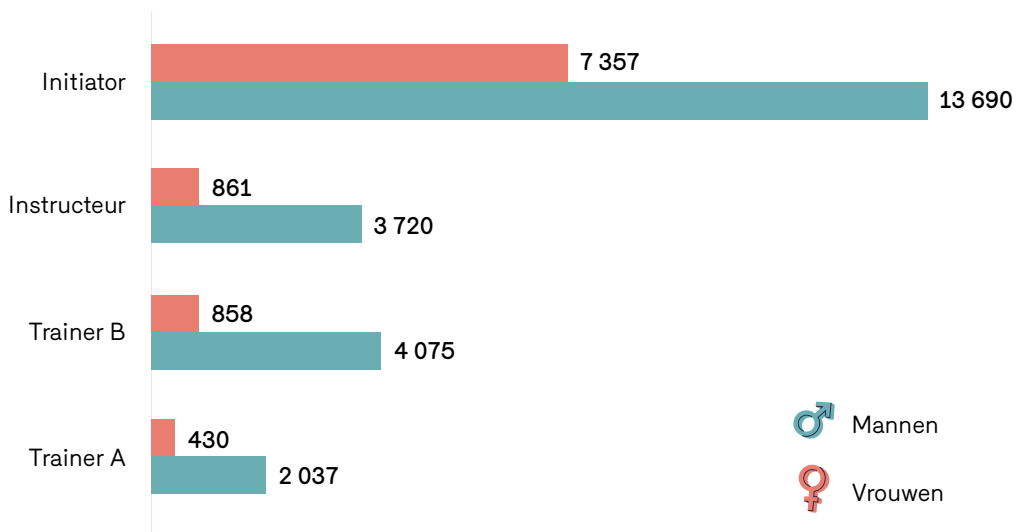

Bron: <https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>

Wat de coaches in Vlaamse sportclubs betreft, maken vrouwen 35% van het personeelsbestand uit in 2024. Dit aandeel is op 10 jaar tijd met 4% gestegen (van 31% in 2014 naar 35% in 2024).

Kwalificatiekenmerken van de trainers actief in Vlaanderen.
Aantal gekwalificeerde trainers opgedeeld in aantal vrouwen en mannen (2024)

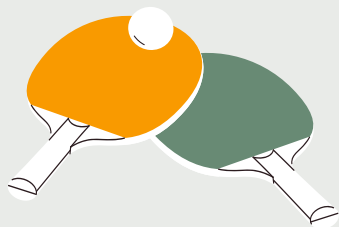
Bron: <https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>

Als we enkel kijken naar de coaches met een diploma van de Vlaamse Trainersschool, zien we, net als in de Federatie Wallonië-Brussel, dat hoe hoger het niveau, hoe kleiner het aandeel vrouwen wordt onder de gecertificeerde coaches: 35% van de initiators zijn vrouwen, 19% van de instructeurs, en slechts 17% van de trainers B en 17% van de trainers A zijn vrouwen.

OP HET TERREIN

Om de sportbeoefening door meisjes en vrouwen op het grondgebied van de gemeente te bevorderen, moeten hun behoeften en zorgen in kaart worden gebracht, verzameld en geanalyseerd.

Beleid of projecten kunnen regelmatig worden uitgevoerd op basis van aannames en voorstellingen van de behoeften van de bevolking of een specifiek publiek. Om ongepaste strategieën en actiemiddelen te vermijden die niet beantwoorden aan de verwachtingen en reële behoeften van meisjes en vrouwen op het grondgebied van de gemeente (of binnen een club, team, federatie enz.), is het belangrijk om de tijd te nemen om hen rechtstreeks te raadplegen. Ook bij sportinfrastructuurprojecten kan het interessant zijn om niet alleen de gebruikers/gebruiksters te raadplegen, maar ook alle betrokken inwoners, en daarbij gender-experts en verenigingen die zich inzetten voor gelijkheid bij het denkproces te betrekken.

Denk- en actiepijlers

Afhankelijk van de lokale situatie kunnen verschillende consultatiemethoden worden toegepast, zoals een online of gedrukte vragenlijst die beschikbaar wordt gesteld in bestaande sportfaciliteiten of in gemeentelijke diensten; enquêtes via lokale kranten of op de website van de gemeente; de verspreiding van huis-aan-huisfolders; affiches met QR-codes

in de openbare ruimte, het openbaar vervoer, op markten, in gemeentelijke diensten, enz.; het organiseren van vergaderingen en bijeenkomsten en/of het verspreiden van ideeënbusjes om de behoeften van meisjes en vrouwen in kaart te brengen op bepaalde strategische plaatsen in de gemeente, zoals middelbare scholen, wijkhuizen, jeugdhuizen, scholen voor huiswerkbegeleiding, ouder-kindcontactpunten, oppasdiensten, kinderdagverblijven, crèches, ONE-sprekuren, medische centra, vrouwenverenigingen, enz.

Aandachtspunten

Het is belangrijk om de ervaringen en behoeften van vrouwelijke sporters die al op het grondgebied sporten te verzamelen, om te zien hoe de zaken vanuit hun standpunt kunnen worden verbeterd, maar het is ook interessant om meisjes en vrouwen te bevragen die niet of weinig aan sport doen, om zo de moeilijkheden en mogelijke belemmeringen in kaart te brengen, met name (jonge) moeders en alleenstaande moeders, waarvan bekend is dat zij een kwetsbare doelgroep vormen met specifieke behoeften.

Aandachtspunten

Aangezien we ons hier voornamelijk tot een vrouwelijk publiek richten, is het noodzakelijk om na te denken over de communicatie en de gebruikte taal als we willen dat vrouwen en meisjes zich aangesproken voelen. We moeten er bijvoorbeeld voor zorgen dat we inclusief schrijven gebruiken in onze teksten en dat de foto's/illustraties op eventuele posters of internetpagina's een diversiteit aan vrouwelijke profielen weergeven, evenals vrouwelijke sporters in verschillende disciplines.

Rekening houden met de realiteit van vrouwen, van alle vrouwen

Studies tonen aan dat de twee belangrijkste obstakels voor vrouwen om te gaan sporten tijdgebrek en de financiële kosten van de activiteiten zijn.¹

Denk- en actiepistes

Wat betreft het gebrek aan vrije tijd bij vrouwen, en dan vooral moeders, zijn er verschillende mogelijkheden, zowel voor vrij als georganiseerd sporten: flexibele openingstijden, bijvoorbeeld 's avonds of tijdens de openingstijden van de kinderopvang of school; de nabijheid van de woning, van het kinderdagverblijf/school of van de werkplek, of het nu gaat om vrij toegankelijke voorzieningen of sportcentra, dankzij een evenwichtige en gediversifieerde geografische spreiding van het activiteitenaanbod op het grondgebied van de gemeente; snelle en gemakkelijke bereikbaarheid, met name te voet of met het openbaar vervoer; de invoering van goedkope kinderopvang aan huis (babysitten); de organisatie binnen de infrastructuur van een collectief onthaal voor jonge kinderen of een sportactiviteit parallel aan die van hun ouders voor oudere kinderen; een voldoende en financieel toegankelijk aanbod van stages en activiteiten (sport of vrije tijd) van hoge kwaliteit voor kinderen en adolescenten tijdens schoolvakanties en andere vakanties, enz.

Denk- en actiepistes

Wat de financiële kosten betreft, is het essentieel om rekening te houden met de economische realiteit van veel vrouwen en veel gezinnen, vooral eenoudergezinnen. Er zijn verschillende mogelijkheden, afhankelijk van de gemeentelijke realiteit: tarieven aangepast aan het inkomen of de samenstelling van het huishouden, abonnementen tegen een voorkeursprijs voor bepaalde doelgroepen, degressieve tarieven voor grote gezinnen op basis van het aantal abonnees (inclusief nieuw samengestelde gezinnen),

specifieke financiële steun voor de aankoop van sportuitrusting, bijdrage in de kosten van sportstages voor kinderen, enz.

! Aandachtspunten

Om meisjes en vrouwen in de gemeente aan te moedigen om te sporten, kan worden besloten om alleen hen materiële of financiële voordelen te geven: bijvoorbeeld door alleen "sportcheques" uit te delen aan meisjes op basisscholen, door het abonnement op het sportcentrum voor vrouwen te verlagen, door een gereduceerde toegangsprijs voor het zwembad aan te bieden aan alleenstaande moeders, enz. Dit soort financiële prikkels moet zorgvuldig worden overwogen en op een verstandige manier worden ingezet, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat ze geen aanleiding geven tot discriminatie op grond van gender. In plaats van expliciet een korting op de toegangsprijs of een abonnement voor "alleenstaande moeders" aan te bieden, is het dus relevanter om een korting voor "eenoudergezinnen" of "alleenstaande ouders" aan te bieden, zodat de betrokken vaders niet worden gediscrimineerd (ook al weten we dat de maatregel in werkelijkheid meer betrekking zal hebben op vrouwen, die in deze gezinsconfiguratie in de meerderheid zijn). Er zijn echter wel gerichte acties mogelijk om meisjes en vrouwen te ondersteunen bij het beoefenen van sport. Deze kunnen worden beschouwd als "positieve discriminatie" of eerder als "positieve actie" in het kader van de Genderwet van 2007, d.w.z. "specifieke maatregelen om gendergerelateerde nadelen te voorkomen of te compenseren, teneinde volledige gelijkheid in de praktijk te waarborgen".² Er moet aan verschillende voorwaarden worden voldaan om een maatregel te kunnen beschouwen als een positieve actie in de zin van de wet, zoals het bestaan van een duidelijke ongelijkheid, het wegwerken van deze ongelijkheid als een te bevorderen doelstelling en het tijdelijke karakter van de positieve actie, die moet worden stopgezet zodra de beoogde doelstelling is bereikt. Om te voorkomen dat er discriminerende maatregelen worden genomen en/of maatregelen die tot polemische reacties kunnen leiden, raden wij je aan om, voordat je stappen onderneemt, contact op te nemen met het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen,³ dat je kan adviseren en doorverwijzen.

¹ Voor volledige details, per leeftijdsgroep, zie "Plus sportives - Résultats de l'enquête" ADEPS, FWB, 2024.

² «Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen»: [Microsoft Word - file_NL_84 - Wet 10 mei 2007 discriminatie vrouwen en mannen.docx](#)

³ Contact: <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/contact>

Denk- en actiepijstes

Wat de financiële belemmeringen betreft, zou het interessant zijn om vrij toegankelijke voorzieningen bij meisjes en vrouwen te promoten, met name in de volkswijken: door deze doelgroep specifiek te informeren, om hun interesse te wekken en ervoor te zorgen dat meisjes en vrouwen zich gerechtigd, legitiem en verwacht voelen in deze voorzieningen; door regelmatig activiteiten en animaties ter plaatse te organiseren om de verschillende voorzieningen bekend te maken

bij de meisjes en vrouwen uit de wijk en ervoor te zorgen dat ze zich deze eigen maken in aanwezigheid van gekwalificeerde professionals; door het veiligheidsgevoel te versterken (netheid, adequate openbare verlichting, regelmatige aanwezigheid van gemeentemedewerkers of animatoren, bestrijding van asociaal gedrag en straatintimidatie, enz.); door samenwerkingen met partners, zoals scholen, vrouwenverenigingen, medische centra, ouder-kindcentra, enz. te ondersteunen; door te zorgen voor een divers aanbod aan vrij toegankelijke sportfaciliteiten, met name door het aandeel voetbal- en basketbalvelden te beperken¹, waarvan bekend is dat ze worden gemonopoliseerd door een mannelijk publiek; door er ten slotte voor te zorgen dat deze plaatsen gastvrij en aangenaam zijn en meer zijn ontworpen voor meisjes en vrouwen, met name met voldoende, toegankelijke en schone drinkwaterpunten en openbare toiletten (eventueel met dispensers voor hygiënische producten). Het zou ook belangrijk zijn om na te denken over de locaties van vrij toegankelijke voorzieningen, waarbij er voor moet worden gezorgd dat er een evenwicht bestaat tussen dichtbevolkte gebieden en groenere, meer afgelegen gebieden, die aan het oog van de buurt onttrokken zijn.

Aandachtspunten

Deze verschillende maatregelen kunnen alleen effect hebben als ze worden voorafgegaan door een bewustmakingscampagne over het belang van lichaamsbeweging/sport voor het welzijn en de gezondheid van meisjes en vrouwen. Er zouden dus bewustmakingsacties moeten worden gevoerd bij meisjes (in scholen, jeugdcentra, academies, scholen voor huiswerkbegeleiding, wijkhuizen, PMS-centra en centra voor gezinsplanning, enz.) en bij vrouwen/moeders (in gemeentelijke antennes, lokale verenigingen, ouder-kindopvangcentra, ONE-consultaties, medische centra, gezondheidscentra, enz.), maar ook bij hun familie, hun omgeving ... over de voordelen van regelmatige lichaamsbeweging of sport voor de algemene gezondheid (vanuit fysiek, psychisch, mentaal, sociaal, relationeel oogpunt, enz.).

¹ In het Brussels Gewest bestaat de helft van de gratis toegankelijke sportfaciliteiten uit sportvelden (voetbal en basketbal, 34%) of fitnessapparaten in de open lucht (15%), en slechts 5% van de gebruikers zijn vrouwen. <https://perspective.brussels/nl/nieuws/een-op-vijf-gebruikers-van-sportfaciliteiten-de-brusselse-publieke-ruimte-vrouw>

Meisjes en vrouwen aanmoedigen om te sporten in de gemeente

Zoals hierboven vermeld, kunnen naast een gebrek aan vrije tijd en kosten ook toegankelijkheids-, mobiliteits- en veiligheidsproblemen belangrijke obstakels zijn voor meisjes en vrouwen om regelmatig aan sport te doen. Hieronder vind je verschillende overwegingen die je in aanmerking kunt nemen om vrouwensport op het terrein van de gemeente structureel te bevorderen.

- **Rekening houden met toegankelijkheid**

Toegankelijkheid wordt hier in brede zin opgevat, dat wil zeggen dat rekening wordt gehouden met alle factoren die ervoor zorgen dat meisjes en vrouwen onder de beste omstandigheden de sport van hun keuze kunnen beoefenen: de geografische spreiding van sportinfrastructuur en vrij toegankelijke voorzieningen op het grondgebied; mobiliteit en toegangswijzen, met name met het openbaar vervoer; communicatie, die ervoor zorgt dat meisjes en vrouwen zich al dan niet welkom en op hun plaats voelen bij een activiteit of in een infrastructuur; organisatievormen, die al dan niet hun deelname, motivatie en betrokkenheid op lange termijn ondersteunen; de verschillende activiteiten, sporten of disciplines die voor hen openstaan, die ze optimaal kunnen beoefenen en waarin ze zich gewenst en legitiem voelen ...

Denk- en actiepunten

Zijn er reële mogelijkheden (clubs, sportcentra, vrij toegankelijke voorzieningen, zwembaden ...) voor meisjes en vrouwen om in hun naaste omgeving, d.w.z. in de buurt van hun woning, school, werkplek of zelfs het kinderdagverblijf of de school van hun kind, aan sport te doen? Zo ja, voelen ze zich dan echt verwacht, uitgenodigd, op hun plaats? Is bijvoorbeeld de communicatie (tekst, foto's, affiches, pictogrammen ...) van de locatie of infrastructuur inclusief en vrouwvriendelijk gemaakt? Beantwoorden de organisatorische modaliteiten aan hun behoeften en hun realiteit (flexibele uren, kleedkamers en/of toiletten beschikbaar, aangepaste uitrusting ter beschikking, voldoende terreinen en ruimtes ...)? Zijn er opvangmogelijkheden voor kinderen terwijl hun moeders aan sport doen: opvang voor peuters, parallelle activiteiten, oppasdienst ...? Welke aandacht moet worden besteed aan geografische toegankelijkheid en mobiliteit: te voet, met het openbaar vervoer, met voldoende beveiligde parkeerplaatsen voor auto's en fietsen, enz.? Hoe wordt rekening gehouden met de financiële kosten, gezien de persoonlijke of gezinssituatie? Zijn er bijvoorbeeld specifieke materiële en financiële steunregelingen voor eenoudergezinnen?

Hebben vrouwen en meisjes de mogelijkheid om alle sporten te beoefenen, in evenveel verschillende disciplines als jongens en mannen, of worden ze beperkt tot bepaalde sportactiviteiten die “speciaal voor hen bedoeld” zijn (en volgens welke criteria)? Zien ze zichzelf een traditioneel mannelijke sport beoefenen? Wanneer en waar kunnen ze dat doen? In goede omstandigheden? Onder dezelfde omstandigheden als mannen of mannenteams? Wat is de verhouding tussen mannen en vrouwen in de samenstelling van teams en in leidinggevende en toezichthoudende functies in clubs, sportcentra, enz.? Zijn er vrouwelijke coaches, vrouwen in verantwoordelijke functies? Welke rolmodellen worden meisjes en vrouwen aangeboden in de sportdiscipline of -activiteit die ze willen beoefenen of al beoefenen?

- **Rekening houden met het gevoel van onveiligheid**

Eerst en vooral moeten we een onderscheid maken tussen *echte onveiligheid* (een duidelijk risico, in een gebied dat bekend staat als gevaarlijk, met herhaalde en beruchte incidenten, ongeregelde of aanvallen enz.) en een *gevoel van onveiligheid*, d.w.z. een hoge mate van angst gebaseerd op een indruk van dreiging of gevaar, maar die niet noodzakelijk gefundeerd en echt is. Geanalyseerd vanuit een genderperspectief, houdt het gevoel van onveiligheid van meisjes en vrouwen in de openbare ruimte specifiek en nauw verband met de dreiging van seksueel geweld of verkrachting. Deze voortdurende angst is een groot obstakel voor hun mobiliteit, voor hun ontdekking van hun omgeving, voor hun toe-eigening van stedelijke voorzieningen en dus voor hun emancipatie. Het gevoel van onveiligheid kan worden gevoed door *persoonlijke ervaringen* (als je 's avonds getuige bent geweest van een agressie in een donkere parking, zul je daarna geneigd zijn om alle parkings te vermijden, zelfs als ze perfect verlicht zijn en zelfs overdag), *door geruchten en urban legends* (“Het schijnt dat die parking of dat park gevaarlijk is ...” ook al is er nooit iets gebeurd), *door de media en sociale netwerken*, met hun voortdurende stroom van angstaanjagende informatie en nieuwtjes (waardoor men bijvoorbeeld denkt dat het fenomeen van stedelijk geweld veel vaker voorkomt dan in werkelijkheid het geval is) of *door de populaire cultuur* (wanneer de meeste aanvallen in films of televisieseries worden gepleegd door een onbekende, die 's avonds

in een donker steegje opduikt ... terwijl alle statistieken over seksueel geweld tegen meisjes en vrouwen aantonen dat dit meestal wordt gepleegd door een bekende, in hun eigen huis). Verrassender is dat het onveiligheidsgevoel van meisjes en vrouwen – en het ongemak dat zij kunnen ervaren in de openbare ruimte – ook vaak wordt veroorzaakt en in stand gehouden door hun eigen omgeving, hun familie of hun vrienden: “*Weet je zeker dat je te voet naar huis wilt gaan? Het is laat, zou je niet liever een taxi bellen dan de metro nemen? Wees voorzichtig als je door deze wijk loopt. Wees voorzichtig wanneer je je auto in deze parkeergarage parkeert.*” Deze angstaanjagende boodschappen, die de hele tijd van alle kanten komen, voeden het idee dat “het buiten gevaarlijk is voor meisjes en vrouwen”, wat hen weerhoudt om buitenactiviteiten te doen.

- **Aandachtspunten**

Op het terrein, in de naaste omgeving van vrij toegankelijke sportinfrastructuur of -voorzieningen, is het belangrijk rekening te houden met factoren die het onveiligheidsgevoel bij meisjes en vrouwen kunnen vergroten, zoals gebrek aan netheid, onvoldoende verlichting, urinegeuren, sporen van asociaal gedrag (afval, graffiti, beschadigd straatmeubilair, enz.) of de grote aanwezigheid van (groepen) mannen. Het is duidelijk dat het in aanmerking nemen van deze verschillende factoren gunstige gevolgen zal hebben voor alle gebruikers, ook al worden ze in eerste instantie bekeken door een genderbril.

- **Denk- en actiepunten**

Of het nu in een club, sportcentrum, zwembad of op een fitnessapparaat is, voelen meisjes en vrouwen zich fysiek, mentaal, psychologisch en emotioneel veilig als ze hun sport beoefenen? Voor, tijdens en na hun activiteit? Of de sportactiviteit nu in gemengde of in niet-gemengde omstandigheden plaatsvindt, zijn er dan voldoende materiële en menselijke voorwaarden aanwezig zodat vrouwen en meisjes zich veilig voelen: voldoende ruimte, aangepast materiaal en geschikte uitrusting, toegankelijke en veilige kleedkamers en toiletten, een formeel en duidelijk kader tegen seksistisch gedrag en stalking, de eventuele aanwezigheid van gekwalificeerde professionals om het respect en het welzijn van iedereen te garanderen enz.? Bestaat er een formeel kader om seksisme te bestrijden: interne regels, voorschriften of

handvesten met mogelijke sancties bij niet-naleving, opgeleid personeel waarop een beroep kan worden gedaan? Zorgt de initiële en voortgezette opleiding van professionals die sportbeoefenaars begeleiden ervoor dat zij een niet-toewijzend en niet-seksistisch kader kunnen creëren? Zijn ze zich bewust van stereotypen en gendertoewijzingen? Zijn zij opgeleid om gendergerelateerd geweld te herkennen en adequaat te reageren op seksistisch gedrag (reactie, dialoog, aanspreken, eventuele sanctie)? Wordt er in het sportcentrum, de club enz. aandacht besteed aan bewustmaking/opleiding rond seksisme en genderongelijkheid: van de leidinggevenden tot de coaches, animatoren en begeleiders?

VOOR MEER INFORMATIE

ARTIKELLEN

- 50/50 Magazine de l'Égalité Femmes-Hommes. *Les femmes dans le sport de l'antiquité jusqu'au 19e siècle*, 2024. <https://www.50-50magazine.fr/2024/12/12/les-femmes-dans-le-sport-de-lantiquite-jusquau-19eme-siecle/>.
- CIO. *Égalité des genres à travers le temps*, 2025. <https://www.olympics.com/cio/egalite-des-genres/egalite-des-genres-a-travers-le-temps>.
- CIO. *Les femmes dans le Mouvement olympique*, 2025. <https://stillmed.olympics.com/media/Documents/Olympic-Movement/Factsheets/Women-in-the-Olympic-Movement-French.pdf>.
- IOC. *Gender equality through time*, 2025. <https://www.olympics.com/ioc/gender-equality/gender-equality-through-time>.
- Lagarde, Yann. *Quand Pierre de Coubertin donnait son avis sur la place des femmes dans les compétitions sportives*, Radio France, 2022. <https://tinyurl.com/37wc9ry3>.
- perspective.brussels. *Een op vijf gebruikers van sportfaciliteiten in de Brusselse publieke ruimte is vrouw*, About.brussels #9, 2025. <https://perspective.brussels/nl/nieuws/een-op-vijf-gebruikers-van-sportfaciliteiten-de-brusselse-publieke-ruimte-vrouw>.
- perspective.brussels. *Les équipements sportifs libres d'accès dans l'espace public bruxellois : un utilisateur sur 5 est une utilisatrice*, About.brussels #9, 2025. <https://perspective.brussels/fr/actualites/les-equipements-sportifs-libre-dacces-dans-lespace-public-bruxellois-un-utilisateur-sur-5-est-une>.
- Urbania. *Les femmes et le sport : une guerre politique depuis l'Antiquité*, 2024. <https://urbania.fr/article/les-femmes-et-le-sport-une-guerre-politique-depuis-lantiquite>.
- WomenSports.fr. *L'incroyable histoire de Kathrine Switzer, marathonienne malgré les interdits*, 2023. <https://www.womensports.fr/championnes/lincroyable-histoire-de-kathrine-switzer-marathonienne-malgre-les-interdits-59032.shtm>.
- IOC. *Women in the Olympic Movement*, 2025. <https://stillmed.olympics.com/media/Documents/Olympic-Movement/Factsheets/Women-in-the-Olympic-Movement.pdf>.

PUBLICATIES EN TOOLS

- ADEPS, FWB. *L'égalité femmes-hommes dans le sport en Fédération Wallonie-Bruxelles - Note d'analyse*, 2020. https://plus-sportives.cfwb.be/fileadmin/sites/plus/uploads/documents/PDF_accessible/L_egalite_femmes-hommes_dans_le_sport_en_Federation_Wallonie-Bruxelles.pdf.
- ADEPS, FWB. *Plus sportives - Résultats de l'enquête*, 2024. https://plus-sportives.cfwb.be/fileadmin/sites/plus/uploads/documents/PDF_accessible/Rapport_Enquete_Plus_Sportives.PDF.
- Chandre & Didier Quella-Guyot, met de documentatiebronnen van Laurent Lessous. *Alice Milliat : album BD pionnière olympique*, Éd. Petit à petit, 2024.
- Chaumont, Laura & Zeilinger, Irène. *Openbare ruimte, gender en gevoel van onveiligheid*, Garance, 2012.
- Eve Menu. *Championnes : Ces femmes qui ont marqué l'histoire du sport, de l'Antiquité à nos jours*, Éditions de l'Aube, 2024.
- Fondation Alice Milliat. <https://www.alicemilliat.com/>.
- Gazalé, Olivia. *Le mythe de la virilité - Un piège pour les deux sexes*, Robert Lafont, 2017.
- IEFH. *L'écart salarial dans le sport*, 2024. <https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/media/documents/178%20-%20L%27%C3%A9cart%20salarial%20dans%20le%20sport.pdf>
- IGVM, *De loonkloof in de sport*, 2024. <https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/media/documents/178%20-%20De%20loonkloof%20in%20de%20sport.pdf>
- SPORT.VLAANDEREN, *Meisjes en vrouwen in de sportclubs in Vlaanderen-Cijfers 2024* <https://media.sport.vlaanderen/m/15293f96626d1744/original/Meisjes-en-Vrouwen-in-de-sportclubs-2025.pdf>
- Incidence voor rekening van ADEPS, FWB. *État des lieux des pratiques, attentes, freins et représentations en termes d'activités physiques et sportives en Fédération Wallonie-Bruxelles*, 2019.
- Moretti-Valiquette, Laurie. *Cycloféminisme à travers les âges : la bicyclette comme outil d'émancipation des femmes et nouveaux enjeux intersectionnels cyclistes*, Multidisciplinair feministisch studentenblad, februari 2017.

- Observatoire des Inégalités. *Le sentiment d'insécurité – Fiche pratique*, 2025. <https://observatoiredesinegalites.com/wp-content/uploads/2025/01/OQI-fiche-sentiment-insecurite.pdf>.
- Peytavin, Lucile. *Le coût de la virilité – Ce que la France économiserait si les hommes se comportaient comme les femmes*, Livre de Poche, 2023.
- perspective.brussels. *Les aménagements sportifs en accès libre à travers le genre – Quelle est la place des sportives dans l'espace public ?*, juin 2025. https://perspective.brussels/sites/default/files/documents/perspective_about_09_fr_250620.pdf.
- perspective.brussels. *Vrij toegankelijke sportfaciliteiten en gender. Wat is de plaats van sportsters in de openbare ruimte?*, 2025. https://perspective.brussels/sites/default/files/documents/perspective_about_09_nl_03.pdf
- Pro Vélo asbl. *Vrouwen op de fiets in Brussel - Resultaten van de in 2019 gehouden enquête.*, 2019. <https://professionnels.provelo.org/conseils/femmes-et-cyclist-bruxelles-etude/>.
- Portier-Kaltenbach, Clémentine & Kaltenbach, Lorraine. *Championnes : elles ont, conquis l'or, l'argent, le bronze*, Éd. Arthaud, 2015.
- Gachet, Stéphane. *Alice Milliat. Les vingt ans qui ont fondé le sport féminin*, La Compagnie du livre, 2019.
- Duvoisin, Marie & Morizur, Gwénola. *Une femme dans la course* (stripalbum over het leven van Bobbi Gibb, Kathrine Switzer, Chantal Langlacé), Le Lombard, 2024.
- Moretti-Valiquette, Laurie. *Addressing the gender gap in cycling*, United Nations, 07/03/2024. <https://unric.org/en/addressing-the-gender-gap-in-cycling>.
- World Bicycle Relief. *How women cycled their way to freedom*. <https://worldbicyclerelief.org/how-women-cycled-their-way-to-freedom/>.
- Portier-Kaltenbach, Clémentine & Kaltenbach, Lorraine. *Sport : les femmes gagnent-elles du terrain ?*, Femmes Plurielles, Soralia, n°86, juin 2024.
- La Ligue de l'Enseignement et de l'Éducation Permanente. *Dans l'arène du genre: quand le sport perpétue les inégalités*, 2025.
- Cyclable. *L'histoire du vélo et des femmes*. <https://blog.cyclable.com/2016/03/08/lhistoire-du-velo-et-des-femmes/>.
- Gazalé, Olivia. *Le mythe de la virilité – Un piège pour les deux sexes*, Robert Lafont, 2017.
- Vlaamse Ombudsdienst. *"Sport zoekt vrouw ; vrouw zoekt sport: een schets van enkele genderspecten en sport"*, 2021. <https://www.sport.vlaanderen/meer-vrouwen-in-de-sport/laat-je-inspireren/>

FILMS EN VIDEO'S

- Dayton, Jonathan. *Battle of the Sexes*, film, 2017.
- France Culture. *Comment Alice Milliat a imposé les femmes aux Jeux olympiques*, 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=SGPU8CtA0gI>.
- Le Challenger. *Alice Milliat : La mère du sport féminin*, 2023. https://www.youtube.com/watch?v=ptL6IJ_BGSw.
- INA. *Les Femmes et le sport*, 1956. <https://www.ina.fr/ina-eclair-actu/video/i18198306/les-femmes-et-le-sport>.
- SIMONE Média. *Le sport, c'est ça !*, 2024. <https://www.dailymotion.com/video/x8ubm8c>.

7

GENDERGERELATEERD GEWELD IN DE SPORT

7.1. CONTEXT

Het onderwerp seksistisch en seksueel geweld in de sportwereld kwam tijdens verschillende bijeenkomsten van de werkgroep aan bod, aan het einde van de reeks ontmoetingen. Het ging er namelijk om dit gevoelige thema te kunnen bespreken in een vertrouwelijke omgeving die voldoende bekend en beproefd was, zodat iedereen zich vrij voelde om zijn of haar gevoelens, emoties en soms ook persoonlijke ervaringen als getuige of slachtoffer te delen.

Verschillende bronnen hebben bijgedragen aan de gesprekken van de groep (statistische gegevens, achtergrondartikelen, video-fragmenten uit reportages of documentaires, enz.), maar het was vooral de komst van judoka Lola Mansour die indruk maakte op de deelnemers van de werkgroep. Lola kon hen vertellen over haar parcours, haar ervaring als Belgische topsportster, maar ook over haar ervaringen met seksisme en gendergerelateerd geweld in de sportwereld, wat haar er samen met anderen toe heeft aangezet om de campagne #balancetonsport te lanceren.

Lola Mansour werd geboren in 1993 in Brussel en begon op 5-jarige leeftijd met judo in een club in Ganshoren. Ze is een professionele Belgische judoka: gouden medaillewinnaar op de Olympische Jeugdspelen in Singapore in 2010 en op de Europese Juniorenkampioenschappen in 2012, maar ook Belgisch kampioen in haar categorie in 2012 en 2014. In februari 2018, toen ze aan het trainen was voor de Olympische Spelen van 2020, kreeg Lola een ongeluk waarbij ze een ernstig hersentrauma opliep, waardoor ze haar sportactiviteiten volledig moest staken. Haar revalidatie zou lang duren. Na 11 maanden revalidatie wordt Lola door de Judofederatie aan de kant gezet. Ze is echter vastbesloten om terug te keren naar de tatami en omringt zich met professionals die haar bijstaan in deze moeilijke periode: dokter Oger en de Faculteit Bewegingswetenschappen van de Université Libre de Bruxelles, haar trainster Ilse Heylen¹ en Jean-François Lenvain, met het project "Give and Take"². Na drieënhalf jaar zonder grote wedstrijden keert Lola in november 2021 terug op de mat en wint ze brons op het Belgisch kampioenschap.

Tijdens de gesprekken met de deelnemers van de werkgroep kon Lola terugblikken op deze moeilijke periode, waarbij ze echter de nadruk legde op wat deze gedwongen onderbreking, ondanks alles, voor positiefs gebracht heeft in haar leven. Het was namelijk tijdens deze periode dat Lola zich meer kon profileren als schrijfster, maar vooral ook dat ze afstand kon nemen van haar sporttraject en zich ten volle bewust werd van de situaties van "alledaags seksisme" die ze zelf had meegemaakt, maar ook van alle vormen van discriminatie waarmee vrouwen in de topsport te maken hebben, zowel in België als elders. *"Zolang je er middenin zit, met je neus voorovergebogen over het stuur, en de trainingen en wedstrijden achter elkaar afwerkt, is het moeilijk om te beseffen wat je doormaakt"*, legt ze uit.

Zo neemt Lola in december 2018 deel aan een eerste publieke optreden voor vrouwenrechten, met de stichting "Noël sans elles" (Kerstmis zonder hen), een eerbetoon aan de slachtoffers van vrouwenmoord.³ In 2021, ter gelegenheid van de Internationale Vrouwendag op 8 maart, lanceren Lola Mansour en haar collega-judoka Charline Van Snick de bewustmakingscampagne #balancetonsport om seksistisch en seksueel geweld in de sportwereld aan de kaak te stellen. Deze campagne, die bestaat uit een open brief en een videoclip met getuigenissen, is het resultaat van het werk van een collectief van sportvrouwen die alle vormen van seksistisch geweld willen bestrijden, uitgaande van een centrale vraag: "Is sport bedacht door mannen voor mannen?"

¹ Belgische professionele judoka, bronzen medaillewinnaar op de Olympische Spelen van 2004 in Athene

² «Dankzij 'Give and take' hebben ze hun lot in eigen handen genomen», Stichting Ladbrokes, maart 2022: <https://corporate.ladbrokes.be/nl/news/article/dankzij-give-and-take-hebben-ze-hun-lot-in-eigen-handen-genomen-84>

³ «Une manifestation de douceur contre les féminicides», RTBF Actus, 2018.

In hun persbericht leggen Lola Mansour en Charline Van Snick uit: *“We hebben een denkgroep gevormd met verschillende vrouwelijke profs en amateurs om onze ervaringen uit te wisselen. Tongen werden losgemaakt, herinneringen kwamen boven. Alles wat we als getuigen, slachtoffers (direct of indirect) hebben moeten doorstaan: vernederingen, kleinering, chantage, beledigingen, seksistisch geweld ... Ze zeiden allemaal: “Ja, dat heb ik ook meegemaakt!”* Hun initiatief wordt gesteund door tientallen topsporters, zowel mannen als vrouwen, zoals Justine Henin (tennis), Jolien D’Hoore (baanwielrennen), Ryad Merhy (boksen), Sofie Gierts (hockey) en Cynthia Bolingo (atletiek), maar ook door professionals uit de sportwereld, zoals Laurine Delforge (hockeyscheidsrechter), Dany Closset (adjunct-directrice EP Loincin & sportpsychologe CAPSy) of Jean Colinet (sportpsycholoog) en door militanten van feministische verenigingen, zoals Apolline Vranken (L’architecture qui dégenre) of Marie-France Zicot (Les CEMÉA).

De campagne #balancetonsport krijgt veel media-aandacht en het collectief wordt al snel overspoeld met nieuwe getuigenissen, zelfs uit het buitenland, van sportvrouwen die zich herkenden in de situaties in de video. Enkele maanden later besluit het collectief om zich te structureren als vzw om het bewustmakingswerk voort te zetten en concrete acties te ondernemen. Ook vandaag nog ontvangt de vereniging “Balance Ton Sport” (BTS) getuigenissen van vrouwelijke sporters die te maken hebben met discriminatie en seksistisch of seksueel geweld. De leden proberen te luisteren, te begeleiden en te ondersteunen, binnen de grenzen van hun mogelijkheden. BTS organiseert ook regelmatig conferenties, workshops en media-evenementen.

Door de getuigenis van Lola Mansour konden de deelnemers aan de werkgroep zich een beeld vormen van de complexiteit van het structurele seksisme in de sportwereld, zowel op amateurniveau als op professioneel niveau, en van de verschillende vormen van discriminatie en geweld die dit kan aannemen. Wat betreft de economische discriminatie waarmee vrouwelijke sporters te maken

kunnen krijgen, kwam Lola bijvoorbeeld terug op de Olympische Spelen van 2024 in Parijs, die werden aangekondigd als “de Spelen van de gendergelijkheid”. Wat betreft de verdeling tussen mannen en vrouwen onder de atleten waren de Olympische Spelen in Parijs inderdaad gendergelijk. Maar betekent deze evenwichtige kwantitatieve verdeling ook dat sporters gelijk worden behandeld? Hoe zit het bijvoorbeeld met de kwaliteit van de uitrusting, kleding en schoeisel, medische en fysiotherapeutische zorg, coaching, media-aandacht, enzovoort? Volgens Lola is het ingewikkelder dan alleen maar wat cijfers ... Vooral omdat deelname aan nationale en internationale wedstrijden het resultaat is van een systeem waarin vrouwen niet dezelfde ondersteuning, middelen en omstandigheden krijgen als mannen om te trainen.

“We hebben het recht om onszelf bepaalde vragen te stellen. Bij judo bijvoorbeeld wordt de nationale uitrusting gemaakt volgens mannenstandaarden. De meisjes moeten hun plan maar trekken. Soms lijkt het wel alsof we in een slaapzak rondlopen.”

Lola Mansour.

Ze deelt met de werkgroep enkele tekortkomingen van het systeem. Zo zijn de vergoedingen van atleten voornamelijk afhankelijk van hun prestaties tijdens wedstrijden, die op hun beurt weer afhankelijk zijn van de trainingsomstandigheden (toegang tot terreinen en zalen, gunstige tijden, beschikbaarheid van hoogwaardige materialen, geschikte kleding en uitrusting, competenties van coaches, logistieke en medische ondersteuning, enz.), waarvan bekend is dat deze gunstiger zijn voor mannen. Een andere bron van inkomsten voor atleten is sponsoring, die op zijn beurt weer afhankelijk is van media-aandacht ... waarvan we weten dat ook die weer gunstig is voor mannen.

“Dit blijkt uit een snelle vergelijking van clubcontracten, sponsoring en prijzengeld voor met name de mannen- en vrouwencategorieën. Terwijl gesubsidieerde contracten (Adeps, Bloso, ACS, enz.) voor iedereen gelijk zijn, hebben sportfederaties weinig verantwoording af te leggen als het aankomt op het beheren van hun budgetten. We hebben ongerechtvaardigde verschillen in investeringen tussen mannen- en vrouwenteams vastgesteld binnen talrijke federaties (bijvoorbeeld: nationale uitrusting die uitsluitend afkomstig is uit de mannenvoorraad, minder uitgebreide sportprogramma's voor vrouwen, aanwezigheid van kinesisten tijdens stages voor mannen of gemengde stages, maar niet noodzakelijkerwijs tijdens stages voor vrouwen, hogere individuele beurzen voor mannen, enz.)”

Uittreksel uit de open brief van het collectief #balancetonsport

In tegenstelling tot andere landen waar sport een middel kan zijn om sociale vooruitgang te boeken, zoals in de Verenigde Staten waar goede sportprestaties toegang kunnen geven tot universitaire beurzen, blijkt uit de ervaring van Lola en het collectief #balancetonsport dat topsport in België eerder een rem is op de studies en het professionele traject van topsporters. De eisen van clubs, federaties en de Franstalige sportadministratie (ADEPS) draaien voornamelijk om resultaten en prestaties in wedstrijden, met ernstige financiële gevolgen in geval van blessures (zoals voor Lola, die tijdens haar herstel door de judofederatie werd ontslagen), maar ook, specifiek voor vrouwelijke sporters, in geval van onderbreking van hun carrière wegens zwangerschap of ouderschapsverlof. Zoals in het vorige hoofdstuk werd uitgelegd, dragen vrouwen vandaag de dag nog steeds het grootste deel van de huishoudelijke taken en gezinsverantwoordelijkheden, wat het dagelijks leven van topsporters aanzienlijk bemoeilijkt. Zij moeten soms jongleren met hun studie, huishoudelijke taken, gezinsleven, trainingen, wedstrijden en voldoende media-aandacht om sponsors aan te trekken. Bovendien wordt er weinig rekening gehouden met hun carrière na het sporten, is omscholing moeilijk en nemen de economische problemen toe wanneer de topsportcarrière ten einde loopt, waardoor hun financiële onafhankelijkheid wordt beperkt.

Tijdens haar carrière als professioneel sportster werd Lola regelmatig geconfronteerd met ongelijke behandeling en seksistisch gedrag. Ze vertelt de leden van de werkgroep dat ze zich altijd al bewust was van deze kwesties, maar dat de echte eyeopener kwam toen een Canadese judovriendin op bezoek was in België. Toen ze zag hoe haar vriendin meerdere keren schrok en reageerde op opmerkingen van de coach, werd Lola zich bewust van de ongezonde en seksistische sfeer tijdens haar eigen trainingen. Ze vertelt ook over die keer dat dit boegbeeld tegen een 14-jarige tiener schreeuwde, die net een gevecht tijdens een training had verloren: *“Schaam je je niet?! Je verliest tegen een meisje!”* Het meisje in kwestie was zich aan het voorbereiden op het Europees kampioenschap voor senioren, dus het was heel normaal dat hij verloor ... Maar wat voor boodschap krijgt deze tiener hiermee mee? En hoe voelde het betrokken meisje zich daarbij?

Uit de getuigenissen van Lola blijkt dat de druk om resultaten te boeken en te presteren ervoor kan zorgen dat men veel dingen accepteert, zoals ongepast en beledigend gedrag, discriminerende behandeling en zelfs seksistisch en seksueel geweld. Of het nu gaat om coaches, selectieverantwoordelijken, club- of bondsfunctionarissen, mannelijke collega's ... topsporters kunnen worden blootgesteld aan een voortdurend seksistisch

klimaat, waarvan ze zich meestal pas bewust worden als ze het systeem hebben verlaten. De prestatiecultuur, maar ook de conditionering voor pijn, die gepaard gaan met vrijwel elke professionele sportbeoefening, helpen sporters niet om zich ervan bewust te worden dat wat ze meemaken niet "normaal" is. De grens tussen een opmerking die bedoeld is om je te stimuleren, je grenzen te verleggen en een seksistische opmerking die je kleineert en vernedert, kan vaag zijn. Lola legt uit dat het voor topsportsters niet altijd makkelijk is om te weten wanneer een rode lijn is overschreden. Hoe weet je of het gedrag of de verwachtingen (van een

coach, een lid van de medische staf, een selectieverantwoordelijke, d.w.z. personen die een zekere macht hebben over je carrière) verder gaan dan de verplichtingen en eisen die gepaard gaan met het beoefenen van topsport? En als een sportvrouw zich eindelijk realiseert dat ze het slachtoffer is van seksistisch of seksueel geweld, tot wie kan ze zich dan wenden? Bij wie kan ze klagen? En met welke gevolgen voor haar plaats in het team, haar wedstrijden en haar carrière?

" Sport blijft een vrij gesloten wereld. Wanneer er sprake is van geweld of misbruik, komt dit zelden naar buiten, wat te maken heeft met het vermogen van atleten om pijn te verdragen. Maar ook omdat de federaties hun verantwoordelijkheid niet nemen. Als een atlete een probleem heeft, weet ze niet tot wie ze zich moet wenden. Bovendien is ze vaak afhankelijk van een onzeker contract. De atlete zal haar droom van een medaille en een carrière niet opofferen om haar rechten te doen gelden. "

Lola Mansour, in het kader van de campagne #balancetonsport.

De rijkdom van Lola's getuigenis en alle concrete stof tot nadenken die ze de deelnemers aan de werkgroep heeft meegegeven, bevestigen hoe belangrijk het is om de ervaringen te verzamelen van mensen die rechtstreeks met discriminatie te maken hebben. En ken je meisjes, tieners of vrouwen in je omgeving die aan sport doen, alleen of in teamverband, in een club, een federatie, enz.? Heb je wel eens met ze gepraat over wat ze meemaken tijdens trainingen, toernooien en competities? Hebben ze je ooit verteld over gevoelens van onrechtvaardigheid, ongelijke behandeling, seksistische situaties of gedrag?

Om bewustwording te creëren en/of de strijd tegen ongelijkheid te ondersteunen, volstaat het soms "gewoon" om de tijd te nemen om te luisteren ...

7.2. THEORETISCHE INZICHTEN, ANALYSES EN PRAKTIJKERVERVARINGEN

“Geweld tegen vrouwen en meisjes staat niet op zichzelf. Het vindt zijn oorsprong in structurele ongelijkheden en discriminatie; het is verankerd in toxische sociale normen; het is geworteld in ongezonde mannelijkheid – ongezond voor vrouwen, ongezond voor mannen en duur voor de hele samenleving.”

Gabriela Ramos, onderdirectrice voor sociale en menswetenschappen bij de UNESCO.

→ Gendergerelateerd geweld

Het begrip “gendergerelateerd geweld” (GGG), ook wel “seksistisch geweld” genoemd, verwijst naar alle schadelijke handelingen die tegen een persoon of een groep personen worden gericht vanwege hun gender, met de bedoeling hen te vernederen en een gevoel van minderwaardigheid of ondergeschiktheid te wekken. GGG kan zowel in de privésfeer als in de openbare ruimte voorkomen. Het treft vrouwen onevenredig hard, maar ook LGBTQIA+-personen op basis van hun werkelijke of vermeende seksuele geaardheid, genderidentiteit of genderexpressie. GGG kan fysiek, verbaal, seksueel, psychologisch, emotioneel of sociaaleconomisch van aard zijn en kan dus vele vormen aannemen, gaande van beledigingen, bedreigingen, slagen, gedwongen huwelijken, genitale verminking, straatintimidatie, cyberpesten tot verkrachting en moord/vrouwenmoord.

Vrouwen zijn dus de belangrijkste slachtoffers en mannen de belangrijkste daders. GGG kan door iedereen worden gepleegd: een echtgenoot, een (ex-) partner, een familielid, een collega, een buur, een klasgenoot, een onbekende of zelfs personen die handelen namens culturele, religieuze of staatsinstellingen. Zoals bij elke vorm van geweld gaat het om een machtsverhouding, die gebaseerd is op een gevoel van superioriteit en de wil om die superioriteit te laten gelden binnen een koppel, in een gezin, op school, op het werk, in een groep, een gemeenschap of in de hele samenleving. GGG houdt verband met machtsongelijkheid en structurele genderongelijkheid. Het is een systemisch en complex probleem dat diep geworteld is in structuren, normen, sociale en culturele waarden en in stand wordt gehouden door een cultuur van ontkenning en stilzwijgen.

→ Enkele cijfers¹

Wereldwijd is of wordt 1 op de 3 vrouwen minstens één keer in haar leven het slachtoffer van seksueel en/of fysiek geweld door een partner, seksueel geweld buiten het koppel of beide. Het meeste geweld wordt gepleegd door een huidige of voormalige echtgenoot of partner: 26% van de vrouwen van 15 jaar en ouder heeft te maken gehad met geweld door een intieme partner. In 2023 werden wereldwijd meer dan 50.000 vrouwen en meisjes gedood door hun partner of andere familieleden: elke dag worden 140 vrouwen of meisjes gedood door een lid van hun eigen familie. In 2020 waren er op de tien slachtoffers van mensenhandel wereldwijd, vier een volwassen vrouwen en twee een meisje, soms nog heel jong. 91 % van de geïdentificeerde slachtoffers van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting zijn vrouwen of meisjes. Wereldwijd zoekt minder dan 40% van de vrouwen die geweld ervaren hulp (op de een of andere manier, vaak van familie of vrienden) en minder dan 10% van degenen die wel hulp zoeken wendt zich tot de politie. In 2021 worden de kosten van gendergerelateerd geweld in de Europese Unie als geheel geschat op ongeveer 366 miljard euro per jaar. Geweld tegen vrouwen is verantwoordelijk voor 79% van deze kosten, oftewel 289 miljard euro.

→ Het continuüm van geweld

Het concept van een continuüm van geweld², sinds de jaren 1980 geformaliseerd door genderstudies, verwijst naar het idee van een reeks repetitieve en intrinsiek verbonden geweldservaringen. In plaats van de verschillende vormen van geweld afzonderlijk te bekijken, moeten we bijvoorbeeld seksistische reclame, discriminatie op het werk, intimidatie op straat en huiselijk geweld beschouwen als facetten van hetzelfde fenomeen. Het gaat er ook om te stoppen met de hiërarchisering van geweld en te

beschouwen dat sommige vormen minder ernstig zouden zijn dan andere: enerzijds kan men nooit de gevolgen ervan inschatten en anderzijds zijn ze met elkaar verbonden in een systeem waardoor de meest banale vormen de ernstigste vormen rechtvaardigen en goedkeuren. Door gendergerelateerd geweld als een continuüm te bekijken, kunnen we zien dat acties of gedrag die soms als onbeduidend worden beschouwd, verstrekende gevolgen kunnen hebben (direct of indirect, onmiddellijk of later). Dit is het geval voor wat bekend staat als *verkrachtingscultuur*, d.w.z. alle handelingen, taal, ideeën, beelden en stereotypen die seksistisch en seksueel geweld helpen bagatelliseren en ervoor zorgen dat het wordt geminimaliseerd, zelfs getolereerd of gelegitimeerd, wanneer mensen ermee worden geconfronteerd, hetzij als slachtoffer of als getuige. Als we iets willen doen tegen GGG als het resultaat van een systeem van dominantie, is het dus essentieel om elke vorm van geweld te identificeren en aan de kaak te stellen, zelfs als we die "niet zo erg" vinden.

→ Gendergerelateerd geweld in de sport

GGG kan verschillende vormen aannemen in de sport, zowel op professioneel als op recreatief niveau: *verschillende behandeling* (wat betreft trainingsvoorwaarden, verbanning naar ongeschikte ruimtes of tijdstippen, mindere kwaliteit van de terreinen of het ter beschikking gestelde materiaal, uitrusting die niet is aangepast aan de vrouwelijke lichaamsbouw, afwezigheid in de media ...), *psychologisch geweld* (seksistische opmerkingen, vernederingen, beledigingen, ontgroeningen, pesterijen, kleinering van prestaties, chantage, stalking ...), *economische discriminatie* (bij de aankoop van materiaal en uitrusting, bij de vergoeding van medische kosten of

¹ UN Women, 2024: <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women>

² Meer weten? Raadpleeg het netwerk voor feministische studies van Quebec: https://reqef.uqam.ca/wp-content/uploads/Pole-Vio_capsule3_v4.pdf

reiskosten, bij contracten en salarissen, bij premies en beloningen, bij sponsoring ...), *tot fysiek en/of seksueel geweld*. Volgens recente studies van de UNESCO en de VN worden vrouwen en meisjes die aan sport doen geconfronteerd met een verhoogd risico op geweld: 21 % van de vrouwelijke atleten geeft aan tijdens hun kindertijd slachtoffer te zijn geweest van seksueel misbruik tijdens het beoefenen van sport, wat bijna het dubbele is van het percentage mannelijke atleten. Maar al te vaak wordt misbruik niet gemeld: slechts 7% van de sportvrouwen meldt het geweld dat ze meemaken uit angst voor stigmatisering, uitsluiting en represailles tegen hun sport en carrière. Volgens de UNESCO zijn er ondanks de vooruitgang op het gebied van het beleid ter bescherming van meisjes en vrouwen wereldwijd nog veel onopgeloste kwesties en lacunes.

In Frankrijk bleek uit een onderzoek¹ dat in 2024 werd uitgevoerd door de Universiteit van Montpellier onder leiding van Grégoire Bosselut, specialist in sportpsychologie en groepsdynamiek, dat 58 % van de ondervraagde sportmannen en -vrouwen aangaf minstens één keer te hebben meegemaakt dat geweld in de context van hun sportbeoefening werd gepleegd, meestal door medesporters en/of coaches. In 46 % van de gevallen ging het om psychische agressie (stalking, chantage, vernedering en ontgroening, beledigingen) en in 23 % van de gevallen om fysieke agressie. Bovendien ging het in 24 % van de gevallen om nalatigheid (gebrek aan of afwezigheid van medische opvolging, terugsturen op het terrein met een blessure) en in 20 % van de gevallen om seksistisch en seksueel geweld (gedwongen strelingen, aanrandingen, agressie, verkrachting). Dit geldt voor alle sporten, maar groepsactiviteiten worden harder getroffen dan individuele sporten. Volgens het onderzoek is geweld ook gendergerelateerd: mannen worden vaker fysiek aangevallen, terwijl vrouwen vaker het slachtoffer zijn van verwaarlozing en seksueel geweld. Volgens de onderzoekers worden de resultaten van dit onderzoek, die

toch al alarmerend zijn, sterk onderschat, met name omdat de vragenlijsten via de verantwoordelijken en voorzitters van clubs of federaties moesten worden verspreid en niet rechtstreeks aan de sportbeoefenaars konden worden toegestuurd.

De seksualisering van het vrouwelijk lichaam maakt ook deel uit van GGG: de kleding die aan sportvrouwen in bepaalde disciplines wordt opgelegd (rokjes bij tennis, laag uitgesneden outfits bij gymnastiek, bikini's bij beachvolleybal ...), meestal onder het voorwendsel dat dit hun bewegingen vergemakkelijkt, verbergt in werkelijkheid de bedoeling om hun uiterlijk "sexy" te maken en hun prestaties "aantrekkelijker" voor de media en het publiek. Neem Serena Williams, die wordt beschouwd als de beste tennisspeelster aller tijden, maar die gedurende haar hele carrière seksistische en racistische beledigingen te verduren heeft gehad van het publiek, journalisten, coaches, federaties en toernooiorganisatoren. Serena Williams, die als "te mannelijk" werd bestempeld, zoals op Roland Garros in 2018, waar ze werd bekritiseerd vanwege haar te strakke en te zwarte outfit, heeft regelmatig de discriminatie aan de kaak gesteld waarvan ze het slachtoffer was, zoals de biologische "vrouwelijkheidstests" waaraan ze zich meerdere keren moest onderwerpen omdat ze ervan verdacht werd te sjoemelen met haar geslacht. In België hebben topsporters en Olympische medaillewinnaressen Justine Henin en Tia Hellebaut ook regelmatig kritiek gekregen omdat ze er "niet vrouwelijk genoeg" uitzagen.

Gelukkig beginnen slachtoffers zich dankzij #MeToo en campagnes als #balanceton sport steeds vaker uit te spreken en durven steeds meer mannelijke en vrouwelijke topsporters hun verhaal te doen, ook al brengt dat nog steeds risico's voor hun carrière met zich mee. Zo stond de Noord-Amerikaanse vrouwenvoetbalcompetitie

¹ «Une étude met en exergue « une véritable acceptation de la violence » dans le milieu du sport», Le Monde, 2025.

in 2021 in de schijnwerpers: uit protest tegen seksueel misbruik van voormalige speelsters onderbraken voetbalsters van verschillende Amerikaanse clubs hun wedstrijden ... in de zesde minuut, om symbolisch aan te geven hoeveel jaar het heeft geduurd voordat de daden van coach Paul Riley werden bestraft. Verschillende speelsters hadden echter regelmatig melding gemaakt van het misbruik waarvan zij het slachtoffer waren toen zij onder zijn leiding speelden. De Amerikaanse voetbalster Megan Rapinoe, Gouden Schoen en wereldkampioene, heeft zich publiekelijk verzet tegen de Amerikaanse voetbalbond, die de daden van de misbruikende coach in de doofpot had gestopt: *“Aan iedereen die de macht uitoefent en dit heeft laten gebeuren, die heeft geluisterd en genegeerd, die dit monster heeft toegestaan om van team te wisselen zonder enige consequenties, rot toch op, jullie zijn allemaal monsters en jullie kunnen allemaal ontslag nemen.”*¹

Deze situatie doet natuurlijk denken aan het incident in augustus 2023, toen Luis Rubiales, de voorzitter van de Spaanse voetbalbond, voor het oog van de camera's van de hele wereld kapitein Jenni Hermoso met geweld kuste tijdens de overwinning van Spanje op de Wereldbeker. Zijn daad leidt al snel tot verontwaardiging en veel reacties, maar Rubiales weigert in eerste instantie om af te treden of zelfs maar zijn excuses aan te bieden. Enkele dagen later, tijdens een vergadering van de Koninklijke Spaanse Voetbalbond, krijgt hij steun van verschillende leden, waaronder bondscoach Jorge Vilda. Zijn gedrag veroorzaakt een storm van protest in Spanje en daarbuiten. Als reactie hierop weigeren de speelsters van het Spaanse nationale team om de wedstrijden te hervatten zolang Rubiales niet is gestraft. Luis Rubiales, die in 2023 door de FIFA uit zijn functie werd ontheven, zal in februari 2025 worden veroordeeld voor seksueel misbruik. Deze veroordeling werd in hoger beroep bevestigd.

In België hebben verschillende zaken de sportwereld en bepaalde federaties, met name de Vlaamse gymnastiekfederatie Gymfed, in beroering gebracht². In 2020 erkent de Nederlandse coach Gerrit Beltman, die in de jaren 2000 de beste Belgische turnsters begeleidde, in een interview dat hij hen mishandeld en vernederd heeft: volgens hem hoorde dat bij de eisen van de topsport. *“Je bent gewoon een dikke koe, een luie donder, je gedraagt je als een prinses, je bent een toerist”*: de beledigingen, de bedreigingen, het gewelddadige klimaat dat tijdens de trainingen heerste, alles werd bevestigd door verschillende topsporters, zoals Aagje Vanwallegem en Gaëlle Mys, die samen vijf Olympische Spelen op hun naam hebben staan en vertelden dat ze de turnwereld in psychologische ellende, op het randje van een depressie, hebben verlaten.

¹ «Quand les sportives de haut niveau dénoncent», RTBF Actus, 2022.

² Terwijl sporten zoals wielrennen of voetbal in België federaal worden beheerd, is dat niet het geval voor gymnastiek, dat twee federaties kent: Gymfed en de FFG, de Franstalige federatie.

De hashtag #GymnastAllianceBEL zal talrijke getuigenissen verzamelen, waardoor de Vlaamse minister van Sport zich genoodzaakt ziet een onafhankelijke onderzoekscommissie in te stellen naar het misbruik binnen de Gymfed.

Het rapport, dat in 2021 werd gepubliceerd, zal een heel disfunctioneel systeem aan het licht brengen: een sfeer van dreiging en angst, machtsmisbruik, chantage, buitensporige eisen op mentaal, fysiek en sociaal vlak die geweld rechtvaardigen, enz.

Het geval van de Vlaamse gymnastiekfederatie is geen op zichzelf staand fenomeen: de talrijke getuigenissen van sportvrouwen, verzameld dankzij de campagne #balancetonsport, tonen aan, voor zover dat nog nodig was, dat gendergerelateerd geweld alomtegenwoordig is in de Belgische sportwereld, zowel bij amateurs als bij professionals, en in alle disciplines.

→ Kinderen en jongeren, de eerste slachtoffers van geweld

In januari 2020 werd de Franse en Europese sportwereld opgeschrikt door de onthullingen van kunstschaatskampioene Sarah Abitbol. In haar boek "Un si long silence", waarvan later een documentaire is gemaakt¹, beschuldigt ze haar voormalige coach Gilles Beyer van herhaaldelijke aanrakingen, seksuele intimidatie en verkrachting tussen 1990 en 1992, toen ze tussen de 15 en 17 jaar oud was. Omdat de feiten verjaard zijn, dient de schaatsster geen klacht in, maar haar getuigenis veroorzaakt een schokgolf in de ijssport en zet andere slachtoffers aan om hun stem te laten horen: bijna 700 personen in 54 Franse federaties worden aan de kaak gesteld. Het verhaal van Sarah Abitbol is zeker geen geïsoleerd geval. Enkele maanden later, eind 2021, blijkt uit een grootschalig Europees onderzoek, "CASES: Child abuse in sport: European Statistics"², dat gedurende twee jaar in zes Europese

landen (Verenigd Koninkrijk, Duitsland, België, Roemenië, Spanje, Oostenrijk) werd uitgevoerd, dat 1 op de 7 kinderen slachtoffer is, is geweest of zal worden van geweld tijdens het beoefenen van zijn of haar sport. Dit cijfer is slechts het topje van de ijsberg en is gebaseerd op bekende feiten en klachten ... Het houdt geen rekening met al het leed dat onder de oppervlakte blijft. Nemen we als voorbeeld het schandaal rond seksueel misbruik binnen de Amerikaanse gymnastiekbond: honderden jonge Amerikaanse turnsters hebben verklaard dat ze tussen begin jaren negentig en 2015 zijn misbruikt en verkracht door clubverantwoordelijken, trainers, selectieverantwoordelijken of leden van de medische staf. Zo werd Larry Nassar, voormalig arts, kinesitherapeut en osteopaat van het Amerikaanse nationale turnteam, door meer dan 300 atleten beschuldigd van seksueel misbruik toen zij nog minderjarig waren, onder het voorwendsel dat hij hen medisch behandelde. Onder zijn slachtoffers bevond zich Simone Biles, Olympisch turnkampioene ...

"Lange tijd wilde de wereld, en de sportwereld, niets zien of horen en hield zich stil", verklaarde psychologe Meriem Salmi tijdens de eerste "Internationale conferentie ter bestrijding van seksueel geweld in de sport", georganiseerd door het Franse Nationale Olympisch en Sportcomité (CNOSF) in april 2023. Het is dus pas sinds enkele jaren dat lokale, nationale en internationale sportinstanties eindelijk hun ogen beginnen te openen voor het seksueel geweld dat binnen hun gelederen plaatsvindt en waarvan kinderen en adolescenten, die kwetsbaarder en naïefer zijn en sneller hun vertrouwen schenken aan volwassenen, helaas het eerste slachtoffer zijn. "Sport bevordert de afstand met de familie tijdens stages en wedstrijden, evenals een vaak asymmetrische relatie en de invloed van de groep. Men wil het team niet ter discussie stellen, omdat men niet wil

¹ Dans le documentaire «Un si long silence», la patineuse Sarah Abitbol raconte les violences sexuelles dont elle a été victime», France Info, 2022.

² «Violences dans le sport : viols, emprise, harcèlement... Les mineurs en première ligne», France Info, 2023.

dat het een slechte reputatie krijgt. Er is ook een verband met het lichaam dat een voorwendsel kan zijn voor agressie”, legt doctor in de rechten Catherine Le Magueresse uit tijdens dezelfde conferentie in 2023.

Het Europese onderzoek “CASES” en andere onderzoeken, met name in Frankrijk en België, hebben de omvang van dit fenomeen benadrukt. Alle federaties zijn hierbij betrokken, zowel in de amateursport als in de professionele sport, en minderjarigen ontsnappen aan geen enkele vorm van geweld: psychologisch, fysiek, seksueel, pesterijen en cyberpesten. In de Federatie Wallonië-Brussel bijvoorbeeld, toonde CASES aan dat 80% van de 1.472 ondervraagde volwassenen zei slachtoffer te zijn geweest van minstens één vorm van geweld in hun sport vóór de leeftijd van 18 jaar. De kwestie van *controle* vormt de kern van het geweld, dat meestal wordt uitgeoefend door de coach, die misbruik maakt van zijn positie als referentiepunt en de kwetsbaarheid, hoop en onbevanging van zijn slachtoffer uitbuit. Geleidelijk aan zal de geweldpleger het strikt professionele kader van de relatie tussen coach en sporter overschrijden en een steeds grotere plaats innemen in het leven van zijn slachtoffer, tot het punt waarop hij dat afsnijdt van diens omgeving, vrienden, familie en zelfs binnen de rest van het team isoleert. Als het proces eenmaal begonnen is, staat het slachtoffer er alleen voor, afhankelijk en gevangen door zijn of haar geweldpleger. Astrid Mezmorian, als tiener slachtoffer van verkrachting en aanranding door haar tenniscoach Andrew Geddes, kan hiervan getuigen: *“Hij had een vaste werkwijze met alle slachtoffers: eerst vleien, je het gevoel geven dat je speciaal bent, je overwaarden, dan je kleineren en je het ene moment het ene zeggen en het andere moment het andere. Vervolgens zichzelf volledig onmisbaar maken zodra je geïsoleerd bent: deze persoon wordt alles voor je, omdat je verder niets meer hebt.”*¹ Haar trainer werd in 2021 veroordeeld

tot 18 jaar gevangenisstraf voor verkrachting en seksueel misbruik van meerdere sportsters, met als verzwarende omstandigheden het misbruik van zijn gezag over minderjarigen jonger dan 15 jaar. *“Zelfs op zijn slechtst dacht ik dat hij het beste met me voorhad. Dat leidde tot drie verkrachtingen per week gedurende twee jaar, zeer gewelddadige dingen. Als je 15 jaar oud bent en nog geen levenservaring hebt, is het alsof er een stoomwals over je heen rolt. Het maakt je mentaal kapot”,* legt Astrid Mezmorian verder uit. Als slachtoffer van de invloed die de trainer op zijn leven uitoefent, zit het kind of de adolescent gevangen in een loyaliteitsconflict: deze volwassene die hij of zij waardeert en bewondert, in wie hij of zij vertrouwen stelt en die medailles belooft, moet wel in zijn of haar belang handelen, voor zijn of haar ontplooiing, of voor succes ... Het tegenovergestelde denken is ondenkbaar, te pijnlijk, te gruwelijk. Zonder externe steun en uitgebreide zorg is het extreem moeilijk voor jonge slachtoffers om zich bewust te worden van het geweld waarvan ze het slachtoffer zijn. Daarom komen getuigenissen meestal pas jaren na het misbruik naar buiten, wanneer de slachtoffers volwassen zijn ... De vraag of er sprake is van verjaring is dan cruciaal om een rechtszaak te kunnen aanspannen.

→ Economisch seksisme

Op 30 december 2024 werd de Duitse skieste Selina Freitag beloond met schoonheidsproducten en badhanddoeken omdat ze als eerste eindigde in de kwalificaties van de Two Nights Tour in Garmisch Partenkirchen (het equivalent van het Vierschansentoernooi in het vrouwencircuit), terwijl haar mannelijke tegenhanger een cheque van meer dan 3000 euro in ontvangst mocht nemen. Dit is geen geïsoleerd geval, noch een blunder van de organisatoren. De kwestie van economische en financiële discriminatie is het probleem dat de grootste impact heeft op vrouwelijke sporters, zowel

¹ «Violences sur les mineurs dans le sport : ils sont judokas, athlète ou parent de victime et sortent du silence», France Info, 2023.

amateurs als professionals, in hun dagelijks leven.

Dit speelt zich natuurlijk in de eerste plaats af op het vlak van lonen, vergoedingen, premies en beloningen. Zo kende de marathon van Brussel in 2017 een beloning van 1000 euro toe aan de mannelijke winnaar en 300 euro aan de winnares. In 2021 won de winnares van de eerste wielervedstrijd "Parijs-Roubaix" voor vrouwen een bedrag van 1535 euro, terwijl de winnaar van de mannenwedstrijd 30.000 euro in de wacht sleepte ... In het voetbal heeft de FIFA tijdens het wereldkampioenschap voor vrouwen in 2023 in de media gepocht met de verhoging van de premies voor de speelsters: na een verdubbeling tijdens de editie van 2019 in Frankrijk, is het financiële budget in 2023 verdrievoudigd tot 100 miljoen euro, wat 17 keer meer is dan tijdens de editie van 2007. Daarbij wordt echter snel vergeten dat dit bedrag nog lang niet in de buurt komt van de premies voor mannelijke voetballers, die vier keer zo hoog zijn, namelijk 402 miljoen euro in 2022, en bij elke editie blijven stijgen. Deze financiële ongelijkheden vormen een belangrijke rem op de professionalisering van de vrouwensport: *"Vrouwelijke atleten ontvangen veel lagere beloningen dan hun mannelijke collega's en hebben moeite om voldoende financiële steun te krijgen om in hun eigen behoeften te voorzien, hun training te financieren of zelfs maar een langdurige carrière te overwegen. Deze ongelijkheid schrikt ook veel jonge meisjes af om zich in te zetten voor veeleisende disciplines, waar inspanningen niet eerlijk beloond lijken te worden."*¹

In België heeft de recente analyse van de loonkloofcijfers, uitgevoerd door het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen in 2024, de enorme ongelijkheden in de Belgische topsport aan het licht gebracht: slechts 6,3 % van de betaalde sporters zijn vrouwen en de loonkloof bij voltijdse betaalde sporters bedraagt 82 % in het nadeel van vrouwen!

Bij gebrek aan een goede beloning moeten veel topsportsters een baan naast hun sportactiviteit nemen. Ze moeten dus soms jongleren tussen hun trainingen en wedstrijden, een of meerdere banen, hun gezinsleven, de voortdurende zoektocht naar sponsors en hun studie of opleiding om zich voor te bereiden op het einde van hun carrière.

Naast bonussen is sponsoring de andere belangrijke bron van financiële inkomsten voor sporters, teams, clubs en bonden. In ruil voor een logo op een shirt, op schoenen of op de spandoeken in een stadion, zijn sommige merken bereid om min of meer aanzienlijke bedragen te investeren in een club of een team. Bepaalde atleten kunnen ook aanzienlijke voordelen krijgen als ze ermee instemmen om op het veld te verschijnen met een bepaald paar sportschoenen of een bepaald horloge, of als ze het gezicht worden van een parfum- of kledingmerk. Logischerwijs geldt: hoe meer media-aandacht een sport krijgt, hoe meer geld er van sponsors binnenkomt, die dan meer zekerheid hebben dat hun product door een groot aantal potentiële kopers wordt gezien. En natuurlijk geldt hetzelfde voor atleten: hoe beroemder ze zijn, hoe meer grote merken ze het hof zullen maken ... In ruil daarvoor kunnen sporters dankzij sponsorgeld profiteren van betere trainingsomstandigheden, betere apparatuur, betere coaching en medische follow-up, enz. Met andere woorden, het optimaliseren van de factoren die kunnen leiden tot betere resultaten en prestaties. We hebben dus te maken met een verschrikkelijke vicieuze cirkel: sportvrouwen, die minder media-aandacht krijgen dan mannen, zijn minder interessant voor sponsors; ze krijgen minder materiële en financiële steun; dit heeft invloed op hun trainingsomstandigheden, hun deelname aan wedstrijden, maar ook op hun prestaties; dit heeft een directe invloed op de media-aandacht voor vrouwenwedstrijden en beperkt de investeringen van sponsors.

¹ «Inégalités de primes dans le saut à ski, Selina Freitag tire la sonnette d'alarme», Femmes Sportives, 2025.

→ Homofob en transfoob geweld

Tegenwoordig wil de sportwereld waarden uitdragen zoals fair play, respect voor de tegenstander, teamgeest, wederzijdse hulp, inclusie ... Maar zoals in het vorige hoofdstuk werd uitgelegd, is sport historisch gezien een mannenbastion, dat tot doel had de dominantie van de sterkste te sublimeren en dat vandaag de dag moeite heeft om zich te ontdoen van zijn macho-gerichtheid. "Alledaagse homofobie" tast clubs, teams, federaties, competities en sportterreinen aan. In stadions, vooral voetbalstadions, zijn homofobe gezangen en leuzen aan de orde van de dag en er worden weinig sancties opgelegd door de bestuursorganen. In teams, in kleedkamers, tijdens trainingen, op de reservebank is het niet ongewoon om opmerkingen te horen als "spelen als een homo, een mietje" of "lopen als een mietje". Tussen spelers van hetzelfde team of binnen een club wordt de homofobe cultuur al snel geïnternaliseerd: er wordt gelachen om beledigingen, in de douches worden grappen gemaakt over geen zeep oprapen die op de grond is gevallen, er wordt gesproken over "de tegenstander een pak rammel geven" en "die klootzak neuken".

Het seksistische, homofobe en transfoobe klimaat dat in sommige sporten, teams of federaties heerst, kan ernstige gevolgen hebben voor sporters die niet voldoen aan de mannelijke en heteronormatieve codes: spot, beledigingen, uitsluiting, isolement, niet mogen meedoen aan wedstrijden, psychologisch geweld, zelfs fysiek geweld ... Bij lesbische sporters is hun seksuele geaardheid vaak een bron van spot, karikaturen en seksistische opmerkingen: ze krijgen te horen dat ze "er uitzien als een vent", niet sexy genoeg zijn op de tennisbaan of de

atletiekpiste, of te agressief zijn op het veld. Hun prestaties worden vaak niet serieus genomen en meer gezien als het gevolg van hun seksuele geaardheid dan van hun echte vaardigheden en inspanningen: als lesbische sporters goede resultaten halen, komt dat natuurlijk "omdat ze zich gedragen als mannen"!

Al dit geweld verklaart waarom veel topsporters pas aan het einde van hun carrière uit de kast durven te komen.

In 2022-2023 heeft een groot¹ IPSOS-onderzoek in Frankrijk, uitgevoerd voor de Fédération Sportive LGBT+ en gefinancierd door het Ministerie van Sport, een opvallende realiteit in cijfers uitgedrukt en zichtbaar gemaakt. Zo wordt het professionele en amateursportmilieu door respectievelijk 77% en 75% van de mensen als homofob gezien. Teamsporten hebben hier het meest last van, en natuurlijk vooral voetbal. 46% van de ondervraagden zei dat ze al eens homofob of transfoob gedrag hadden gezien in de sportwereld, bijvoorbeeld met scheldwoorden als "flikker" of "lesbo". Van de mensen die zichzelf als LGBTQIA+ zien, zegt 73% dat ze getuige zijn geweest van dit soort gedrag en 52% dat ze er zelf mee te maken hebben gehad. Bij mensen die een teamsport doen, is dat 67%. Een kwart (26%) van de ondervraagden zei dat ze een homofobe verbale agressie hadden gezien of meegemaakt en 16% een fysieke agressie. De cijfers lopen op tot 60% onder LGBTQIA+-personen voor verbale agressie en 44% voor fysieke agressie, d.w.z. één LGBTQIA+-persoon op twee. Deze ervaringen met homofob en/of transfoob geweld hebben gevolgen voor mensen uit de LGBTQIA+-gemeenschap: na deze aanvallen besloot 29% hun seksuele geaardheid te verbergen en

¹ Een meerderheid van de Fransen beschouwt de sportwereld als homofob, IPSOS Enquête, Frankrijk, 2023.

stopte 15% gewoon met sporten. Deze trieste vaststelling blijft niet beperkt tot Frankrijk: uit een onderzoek uit 2019 van de Universiteit van Keulen in vijf Europese landen (Duitsland, Italië, Oostenrijk, Hongarije en Schotland) blijkt dat 20% van de respondenten zegt niet aan sport te doen vanwege hun seksuele geaardheid en/of genderidentiteit.

Gelukkig kunnen er dingen veranderen: meer dan driekwart van de mensen die op de IPSOS-enquête reageerden (78%) zei dat ze willen "dat er meer wordt gedaan om LGBT-haat in de sport te bestrijden" en bijna iedereen (91%) vindt dat "alles moet gedaan worden zodat iedereen vrij en zonder zorgen zijn of haar sportactiviteit kan beoefenen, ongeacht zijn of haar identiteit of seksualiteit". Zes maanden na het onderzoek hebben sommige Franse sportbonden, zoals de Ligue nationale de rugby, concrete stappen gezet tegen homofobie¹ en hebben verschillende topsporters zich uitgesproken, waaronder Antoine Dupont en Antoine Griezmann, wat laat zien dat hetero profspelers zich steeds vrijer gaan uitspreken over dit onderwerp.

→ De wet van de stilte en het gevoel van straffeloosheid

Slachtoffers van seksistisch of seksueel geweld in de sportwereld moeten veel strijd leveren, zowel op het terrein als daarbuiten. Het is niet genoeg dat ze de moed vinden om te getuigen en aan te klagen, ze moeten vooral de juiste mensen of instanties vinden om naar toe te stappen ... en ervoor zorgen dat hun stem gehoord en serieus genomen wordt. In Frankrijk publiceerde Patrick Roux, Europees kampioen judo in 1987, een boek waarin hij tientallen verhalen verzamelde van getuigen of slachtoffers van geweld... die allemaal bij verschillende instanties waren gemeld. Het voormalige lid van het Franse judoteam, dat een vereniging heeft opgericht om slachtoffers te helpen, stelt al jaren het

fysieke en psychologische geweld in de sport aan de kaak: *"Ze camoufleren gewelddadige behandelingen in pseudo-trainingsmethoden. Zoals een meisje vastpakken en haar een uur lang op de mat smijten zonder dat ze zich kan verdedigen. Dan komt ze van de tatami af, helemaal bont en blauw."* Volgens zijn ervaring is geweld in dojo's heel gewoon en vooral gericht op tieners die op weg zijn naar het topniveau. Patrick Roux hekelt ook de omerta die heerst in de sportwereld en de manier waarop klachten worden behandeld. Volgens hem kun je je, als je weet dat er veel oud-trainers in de bestuursorganen en onder de leidinggevenden van de federaties zitten, terecht afvragen hoe de dossiers die bij hen terechtkomen, behandeld zullen worden, vooral als de gemelde feiten een ex-collega of zelfs een vriend betreffen ...

De Franse skifederatie is de laatste maanden ook volop in het nieuws gekomen: uit een recent onderzoek van de krant Le Monde is gebleken dat Joël Chenal, de vice-olympisch kampioen reuzenslalom van 2006, die tussen 2013 en 2017 coach was voor de Franse skifederatie, door twaalf vrouwen, allemaal minderjarig op het moment van de feiten, beschuldigd werd van intimidatie en seksueel misbruik. Sommige meisjes waren 11 of 12 jaar oud toen ze werden misbruikt. De ex-coach heeft de feiten gedeeltelijk toegegeven, feiten die hij "onvergeeflijk" noemt, maar heeft ook de bond met de vinger gewezen, omdat die volgens hem "op de hoogte was" en niet heeft ingegrepen.²

¹ interview met algemeen directeur Emmanuel Eschalière, Têtu, 2024.

² «Zaak-Joël Chenal: beschuldigd van intimidatie en seksueel misbruik van minderjarigen, biedt de skitrainer zijn excuses aan voor zijn "onvergeeflijke" daden», Le Monde, 2025.

“Er is een reëel probleem met het doorbreken van het stilzwijgen, dat gepaard gaat met de algemene straffeloosheid waarvan de daders van deze onaanvaardbare daden profiteren. Deze straffeloosheid komt rechtstreeks voort uit de houding van de verantwoordelijke structuren, die niet echt hun best doen om hun atleten te beschermen. De weinige gevallen die worden gemeld, worden meestal intern in de doofpot gestopt. Het is duidelijk dat dit zelfs een averechts effect kan hebben op de klokkenluidster, die er dan vaak liever vanaf ziet om haar rechten te doen gelden om te voorkomen dat haar carrière om zeep wordt geholpen. Door de toxische mechanismen in het milieu (gewenning aan lijden, onderwerping aan autoriteit en het beleid van “medailles tegen elke prijs”) hebben vrouwelijke sporters geen alternatief als er iets misgaat. Er werden wetten aangenomen, maar wat hebben die voor zin als ze niet worden gehandhaafd? Hoeveel atletes werden er zo niet in de steek gelaten langs de piste, het terrein, het zwembad, de dojo, enzovoort, en hoeveel generaties zijn er niet opgeofferd?”

Uittreksel uit de open brief van het collectief #balanceton sport

Meer dan 90% van de getuigenissen die voor de campagne #balanceton sport werden verzameld, waren al bekend bij de clubs of federaties, soms al maanden of zelfs jaren. De campagne heeft laten zien dat, zelfs als klachten worden doorgegeven aan verantwoordelijken en/of bestuursorganen, er niet genoeg onafhankelijke instanties zijn om ze te behandelen. Vaak speelt dit binnen de federaties of clubs zelf, met het risico

dat de verantwoordelijken liever de reputatie van hun sport, hun personeel of hun coaches beschermen. Vooral als de coach tegen wie de klacht is gericht, goede resultaten boekt en medaillekansen biedt ... Het komt zelfs voor dat afwijkend gedrag door andere spelers wordt toegedekt, zoals te zien is in de Belgische film “Julie zwijgt”: het verhaal van een opkomende tennisster die bij een prestigieuze club speelt en haar hele leven aan haar sport wijdt. Als de coach die haar naar de top zou kunnen brengen, geschorst wordt na de zelfmoord van een andere speelster, wordt het hele team aangespoord om te getuigen om het onderzoek te helpen. Maar Julie zegt niets ...¹

→ Bestrijding van discriminatie en gendergerelateerd geweld in de sport: van woorden naar daden

België heeft al een paar jaar een aanzienlijk arsenaal aan antidiscriminatie wetten, waaronder twee federale wetten: de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie (17 beschermde criteria, zoals afkomst, handicap, leeftijd, huidskleur, filosofische of religieuze overtuigingen, enz.), de zogenaamde “antidiscriminatie wet”, en de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen, de zogenaamde “Genderwet”, aangevuld in 2014 met de “Wet ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte”². Dit wettelijke kader vormt de basis voor de strijd tegen elke vorm van discriminatie in België: iedereen die er slachtoffer of er getuige van is, kan er een beroep op doen om zijn of haar rechten te doen gelden, met de steun van organisaties zoals UNIA³ en het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. In de Belgische sportwereld zijn er verschillende decreten en/of ethische handvesten die dit wettelijke kader aanvullen. Zo kwam de Federatie Wallonië-Brussel al in 2012 met het “Charte du mouvement sportif de la Fédération Wallonie-Bruxelles – Vivons

¹ “Julie zwijgt», een film van Leonardo Van Dijn (België), met Tessa Van den Broeck en Laurent Caron, 2024.

² Meer weten: <https://igvm-iefh.belgium.be>

³ Meer weten: www.unia.be

sport!" met verbintenissen als: *"Sport is een recht, een bron van plezier en spel. Sportiviteit is positief. Alles draait rond nederigheid in de overwinning en waardigheid in de nederlaag. Sport gaat verder dan alleen prestaties, sport draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling en collectieve emancipatie."* Of nog: *"De Franstalige sportbeweging wijst alle vormen van discriminatie op basis van leeftijd, gender, ras, seksuele geaardheid, religieuze of filosofische overtuigingen, taal of fysieke kenmerken af en veroordeelt deze."* *"Het terrein is een plek waar iedereen zich kan uiten. Alle vormen van intimidatie, beledigende gebaren, beledigende woorden en grof taalgebruik zijn verboden."* Dit handvest had een dwingend aspect dat luidde: *"Alle actoren verbinden zich ertoe het handvest van de sportbeweging van de FWB te onderschrijven, na te leven, te verdedigen en te promoten, wat een absolute voorwaarde is voor het verkrijgen van steun die beschikbaar is voor de sportsector."* In juni 2016 nam Vlaanderen het decreet "Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de algemene erkennings- en subsidiëeringsvoorwaarden voor de georganiseerde sportsector"¹ aan, terwijl de Federatie Wallonië-Brussel in 2021 het decreet afkondigde "Over sportethiek en tot oprichting van een waarnemingscentrum voor ethiek bij lichamelijke en sportactiviteiten, alsmede van een ethisch netwerk".² Op de website van ADEPS is het activiteitenverslag van het Ethisch Netwerk 2022 en 2023 terug te vinden³, evenals de volledige lijst van "Ethische referentieorganisaties van de sportfederaties". Sommige federaties hebben ook hun eigen ethische code opgesteld: om aan te sluiten bij het verhaal van Lola Mansour, noemen we het voorbeeld van "Judo Wallonie Bruxelles" en diens Nederlandstalige tegenhanger "Judo Vlaanderen".⁴

Er moet echter op worden gewezen dat het *begrip ethiek* in veel gedragscodes of handvesten, of het nu gaat om de Franstalige of Nederlandstalige federaties, ADEPS of bepaalde clubs, meestal verwijst naar kwesties als fair play en respect voor tegenstanders of antidoping en, soms, naar de strijd tegen racisme en geweld tegen kinderen. In ethische verklaringen wordt zelden of nooit expliciet verwezen naar de strijd tegen seksisme, homofobie en transfobie.

In de Federatie Wallonië-Brussel bleek uit een enquête van ⁵ ADEPS dat slechts 10% van de sportfederaties sinds 2015 concrete maatregelen of acties heeft geïmplementeerd om gendergerelateerd geweld in hun sport te voorkomen en te bestrijden. En het gaat niet per se om de federaties waar de meeste problemen en meldingen zijn ... Het onderzoek liet ook zien dat er hiaten zitten in de actieplannen die zijn opgesteld: *"Bijna alle federaties die een geschreven beleid hebben om gendergelijkheid te bevorderen, streven naar een evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in de beoefening van fysieke en sportieve activiteiten, zowel in de massasport als in de topsport. Daarentegen zijn het voorkomen van gendergerelateerd geweld en een evenwichtiger geslachtsverhouding in de sport geen specifieke doelen van dit beleid."*

¹ https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/belgianfootball/s3fs-public/voetbalvlaanderen/Over+ons/Good+governance/PDF/160916_BVR_Algemeen_besluit_georganiseerde_sportsector.pdf

² https://gallilex.cfwb.be/sites/default/files/imports/49972_000.pdf

³ <https://www.sport-adeps.be/index.php?id=8441>

⁴ <https://judowb.be/> en <https://www.judovlaanderen.be/gezond-ethisch-sporten/ethisch-sporten/>

⁵ «L'Égalité femmes-hommes dans le sport en Fédération Wallonie-Bruxelles – Note d'analyse», ADEPS, FWB, 2020.

OP HET TERREIN

Bestrijding van gendergerelateerd geweld: een paradigmaverschuiving

Om een einde te maken aan gendergerelateerd geweld in de sport, moet zowel worden voorkomen dat het plaatsvindt én moeten relevante instrumenten worden ingevoerd om de geweldsdynamiek te doorbreken en slachtoffers te ondersteunen. De kwestie van geweldpreventie komt echt neer op de essentie van sport: de waarden die we willen uitdragen op het veld, de manier waarop we de inzet zien (financieel, commercieel, media, enz.) in de competitie, het sportmodel dat we willen promoten en de houding die we willen aanmoedigen, zowel op het niveau van coaches als spelers, in de amateursport of de professionele sport. De strijd tegen gendergerelateerd geweld in de sportwereld vereist een ingrijpende culturele verandering, waarbij de mentaliteit van “winnen ten koste van alles” wordt losgelaten en de focus wordt verlegd naar het welzijn en de aandacht voor alle individuen tijdens het beoefenen van een sport.

Denk- en actiepunten

Op het vlak van preventie kunnen de verschillende gedragscodes en ethische handvesten een eerste stap zijn in de bewustmaking van de verschillende spelers op het terrein, op voorwaarde dat ze expliciet verwijzen naar de strijd tegen seksisme,

homofobie en transfobie. Op gemeentelijk niveau zou het interessant zijn om na te gaan of de regels en voorschriften van sportclubs en -organisaties een ethische dimensie hebben. Bestaat er een handvest of gedragscode met eisen inzake niet-discriminerend gedrag en respect voor iedereen, naast verplichtingen zoals het betalen van lidgeld, het naleven van uurroosters en het respecteren van materiaal, aanwezigheid op trainingen, enz.?

Aandachtspunt

Bevat dit document *formeel* verwachtingen ten aanzien van de strijd tegen seksisme, homofobie en transfobie?

Denk- en actiepunten

In een tweede fase moet men verder gaan dan alleen intenties en de effectiviteit van het handvest of de gedragscode analyseren en de implementatie van de ethische criteria op het terrein begeleiden en zelfs controleren. Wat wordt binnen de organisatie of sportclub beloond en in de media uitgedragen: prestaties, overwinningen, medailles boven alles, *of juist* de houding en het gedrag van de spelers /speelsters en het team, de waarden en het imago van de club, enzovoort? Is de financiële, media- of logistieke steun die de gemeente aan lokale organisaties of clubs verleent, onderworpen aan ethische voorwaarden, waaronder de bestrijding van GGG? Zijn er gevolgen of zelfs sancties voorzien in geval van seksistisch, homofoob of transfoob gedrag? Op het niveau van een individu, een groep, een team of een bestuursorgaan?

“ Er is sprake van taalmisbruik dat niet wordt gecorrigeerd. Als coaches net zo streng zouden zijn voor seksistische uitlatingen als voor het te laat komen van hun atleten, zouden we al een heel eind op weg zijn.”

Lola Mansour

Onafhankelijke instanties voor de behandeling van gevallen van GGG in de sportwereld.

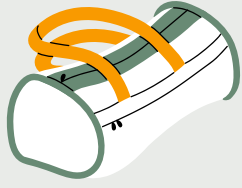
Afgezien van het feit dat het voor sporters soms moeilijk is om te herkennen dat wat ze meemaken niet “normaal” is en neerkomt op mishandeling, verwaarlozing en/of geweld, rijst al snel de vraag wat er met dit besef kan worden gedaan. Met wie kunnen slachtoffers over hun ervaringen praten? Bij wie kunnen ze terecht voor hulp of om een klacht in te dienen? Welke instanties en protocollen zijn er opgezet binnen federaties, clubs, sportcentra en/of gemeentelijke infrastructuren? Zijn op het terrein, in de gemeente, de luister- en ondersteuningsvoorzieningen voldoende bekend bij iedereen? Wie zijn de contactpersonen en zijn er referentiepersonen voor GGG binnen de sportorganisatie en/of het gemeentebestuur? Al deze kwesties moeten institutioneel en in teamverband worden aangepakt, zowel binnen de sportorganisatie als in de gemeente, om een niet-discriminerend en veilig kader voor iedereen te kunnen creëren. Het gaat erom rekening te houden met *aspecten van preventie van seksisme en gendergerelateerd geweld* (gedragscode of handvest om respect voor iedereen, gendergelijkheid en inclusie te bevorderen; ethische criteria in wervingsprocedures en functieprofielen; het benadrukken van waarden en sportiviteit *boven* prestaties en competitie; voortgezette opleiding van leidinggevenden rond GGG; enz.), maar ook *het effectief aanpakken van seksistisch en gewelddadig gedrag*: enerzijds door

te luisteren naar, zorg te dragen voor en begeleiding te bieden aan slachtoffers, en anderzijds door maatregelen te nemen en toe te passen om de geweldplegers te bestraffen, of het nu gaat om verbaal, fysiek, psychologisch of seksueel geweld ...

Denk- en actiepistes

Naast het vrijuit laten spreken van sporters die het slachtoffer zijn van GGG, is het ook belangrijk om te weten of zij zich kenbaar kunnen maken, over hun ervaringen kunnen praten en/of een klacht kunnen indienen zonder angst voor represailles en zonder risico's voor hun carrière. Het gaat er dus om de onafhankelijkheid en autonomie te garanderen van de organen en/of personen die belast zijn met het toezicht op de ethische criteria en de gedragsaspecten in de Belgische sportwereld, zowel op amateur- als op professioneel niveau, op nationaal, gewestelijk of gemeentelijk niveau. Het zou interessant kunnen zijn om inspiratie te halen uit de aanpak van Canada, dat een “*Canadian Centre for Ethics in Sport*”¹ (CCES) heeft opgericht, een onafhankelijke non-profitorganisatie die streeft naar “*eerlijke, veilige, toegankelijke en inclusieve sport*”: “*Wij geloven dat het bestaansrecht van sport is om bij te dragen aan de maatschappij en dat ethiek in de sport de beste manier is om dit te bereiken. Wij geloven dat we onze missie kunnen verwezenlijken en onze visie kunnen realiseren door een op waarden gebaseerde benadering van sport te bevorderen, ethische sport te verdedigen en de integriteit van sport te beschermen*”.

¹ Meer weten: <https://cces.ca/about-us>

Werving en opleiding van begeleiders voor sportbeoefening

Alle onderzoeken en studies tonen aan dat de selectie en opleiding (initieel en voortgezet) van professionals die sportbeoefening begeleiden, of het nu gaat om competitie- of recreatiesport, essentiële hefboomen zijn in de strijd tegen gendergerelateerd geweld. In 2020 formuleerde het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen aanbevelingen¹ om seksisme in de Belgische sportwereld te bestrijden, waarvan er verschillende betrekking hadden op de begeleiders.

- *“Opvoeders en sportinstructeurs moeten worden opgeleid in gelijkheid en in echt gemengd sporten en het doorbreken van seksistische stereotypen. Die opleiding moet ook de dimensie van gendergerelateerd geweld en pesterijen omvatten die geworteld is in ongelijke verhoudingen en stereotiepe gendernormen.”*
- *“Verantwoordelijken van clubs en verenigingen moeten bewust worden gemaakt van gelijkheid in de sport en van het belang van pariteit en transparantie in de besluitvorming. Ook mogen zij bij de aanwerving van coaches en verantwoordelijken geen vooroordelen laten spelen. Voor een leidinggevende functie kan er bijvoorbeeld worden gezocht naar iemand met de eigenschappen visie, nederigheid, plannend vermogen en empathie.”*
- *“Opleiding van coaches in zowel de initiële als de voortgezette opleiding. Hen de instrumenten geven om een gemengde sportbeoefening op te zetten die de mogelijke sporten zowel voor jongens als voor meisjes openstellen.”*
- *“Alle betrokkenen sensibiliseren en opleiden om de heersende normen, die een bron zijn van uitsluiting, te ontkrachten.”*

Denk- en actiepunten

Op gemeentelijk niveau hebben de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor sportbeoefening niet noodzakelijkerwijs zeggenschap over de basisopleiding van begeleiders. Die valt eerder onder de bevoegdheid van federaties, clubs en sportcentra of communautaire/gewestelijke bestuursinstanties. Het is echter van fundamenteel belang dat deze initiële opleiding niet alleen *technische*, maar ook *ethische* vereisten omvat, waaronder de naleving van het Belgische wettelijke antidiscriminatiekader en waarden in verband met gendergelijkheid, tolerantie en inclusie. Het doel is om evenveel aandacht te besteden aan technische vaardigheden (knowhow) als aan waarden, attitudes en gedrag (interpersoonlijke vaardigheden), om de sportorganisatie formeel te betrekken bij de strijd tegen alle vormen van gendergerelateerd geweld. Bij een aanwerving daarentegen zouden de personen die op gemeentelijk niveau verantwoordelijk zijn voor de sportbeoefening ethische eisen kunnen stellen: net zoals een coach die niet over de nodige technische kwalificaties beschikt, niet zou worden aangeworven, zouden houdingen en/of gedragingen die verband houden met seksisme, homofobie of transfobie uitsluitingscriteria moeten zijn in de selectieprocedures. Zo zouden tijdens sollicitatiegesprekken verschillende vragen aan kandidaten kunnen worden gesteld om te beoordelen of zij begrijpen wat de uitdagingen zijn bij de bestrijding van seksisme en gendergerelateerd geweld in de sport.

Hier volgen enkele voorbeelden, die aan de situatie ter plaatse moeten worden aangepast:

- *Heb je ooit gehoord van “gendergerelateerd geweld”? Zo ja, wat vind je ervan?*
- *Heb je ooit gewerkt voor een sportorganisatie met een gedragscode voor gendergerelateerd geweld? Zo ja, hoe heeft dit de manier waarop je je werk benadert veranderd?*
- *Heb je al eens (als werknemer of vrijwilliger) in een soortgelijke functie met groepen meisjes en vrouwen gewerkt? Met gemengde groepen? Wat vond je er leuk aan? Wat vond je moeilijk?*

¹ «Recommandation de l’Institut pour l’égalité des femmes et des hommes nr.2020-R/005 concernant les femmes et le sport», IEFH, 2020 (FR) - «Aanbeveling van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen nr. 2020-R/005 over vrouwen en sport», IGVM, 2020 (NL).

- *Wat vind je van de plaats van meisjes en vrouwen in de sport in het algemeen? En in de discipline die je beoefent?*
- *Wat is jouw mening over de plaats van homoseksuelen of transgender personen in de sport in het algemeen? En in de discipline die je beoefent?*
- *Kan je enkele voorbeelden geven van gedragingen die je onaanvaardbaar vindt in het kader van een sportactiviteit?*
- *Wat zou jij doen als een collega of leidinggevende seksistische opmerkingen maakte of zich gedroeg op een manier die meisjes en vrouwen discrimineert?*
- *Hoe zou je reageren als een collega, een teamlid of iemand uit het publiek beledigende opmerkingen zou maken of zich discriminerend zou gedragen tegenover homoseksuelen of transgender personen? Enz.*

Aandachtspunt

Het gaat er niet om dat de kandidaat het “juiste” antwoord geeft, er is immers geen kant-en-klaar antwoord. Het belangrijkste is om door middel van vragen een dialoog op gang te brengen, zodat standpunten, waarden en attitudes naar voren komen ... om te zien of deze in overeenstemming zijn met het maatschappelijke doel, de gedragscode en de ethiek van de organisatie of de sportinfrastructuur.

Heb je ooit gewerkt voor een sportorganisatie met een gedragscode voor gendergerelateerd geweld? Zo ja, hoe heeft dit de manier waarop je je werk benadert veranderd?

Denk- en actiepiëstes

Alle verwachte technische *en* ethische vaardigheden moeten expliciet worden vermeld in jobaanbiedingen alsook in functieprofielen. Dit geldt voor alle niveaus binnen de gemeentelijke sportorganisatie: bestuursorganen, administratief personeel, medisch personeel, begeleiders op het terrein, technisch of onderhoudspersoneel ... ongeacht of zij al dan niet in contact staan met het publiek. Het expliciet bestrijden van discriminatie en seksistisch of seksueel geweld kan een verandering in de institutionele cultuur betekenen. Het is dan ook essentieel dat ethische standpunten duidelijk en transversaal zijn, collectief worden gedragen door de teamleden en formeel worden ondersteund door de leiding van de organisatie.

Aandachtspunt

Garanderen dat de aanwerving van zowel betaald personeel als vrijwilligers gebaseerd is op technische en ethische criteria, geeft een belangrijk signaal aan het publiek over het engagement en de waarden van een sportorganisatie die zich bewust is van haar verantwoordelijkheden en zich inzet voor het welzijn van iedereen. Sommige kandidaten zouden zichzelf echter in twijfel kunnen gaan trekken of zelfs beledigd kunnen voelen door het feit dat ze worden ondervraagd over ethische criteria in plaats van over hun strikt technische vaardigheden, vooral als het gaat om voormalige (top)spelers/spelsters die een carrière als coach willen beginnen of vrijwilligers die al lang meedraaien en solliciteren naar bezoldigde functies, enz. Het heeft geen zin om uitzonderingen te gaan maken in de selectieprocedure, want dat zou de geloofwaardigheid van de aanpak heel snel ondermijnen. Het is daarentegen beter om de selectiecriteria op iedereen toe te passen, ook intern, en daarbij te verduidelijken dat het gaat om procedures waaraan iedereen die bij de sportorganisatie betrokken is, zich moet houden en dat het niet de bedoeling is om een bepaald persoon te viseren. De meeste kandidaten zullen begrijpen dat een betrouwbare organisatie ervoor moet zorgen dat de mensen die met en voor haar werken, in staat zijn om een respectvolle en zorgzame omgeving voor iedereen te garanderen: dat is haar verantwoordelijkheid.

Denk- en actiepiëstes

Naast het vaststellen van wervingscriteria is het voor een sportorganisatie ook belangrijk om na te denken over de permanente opleiding van haar personeel op het gebied van GGG. Opleiding is namelijk een onmisbaar element bij het aanleren van een professionele niet-discriminerende houding, maar ook bij het bestrijden van toewijzingen en geweld binnen teams (sport- of werkteams). Opleiding biedt de mogelijkheid om afstand te nemen van het eigen dagelijkse leven, om de eigen voorstellingen (over sport in het algemeen, sportieve meisjes en vrouwen, homoseksualiteit, enz.) te analyseren, om zich bewust te worden van de stereotypen die men zich eigen heeft gemaakt ... om vervolgens op een reflectieve manier naar de eigen praktijken te kijken en eventueel bepaalde gedragingen of attitudes ter discussie te stellen.

Aandachtspunt

Opleiding rond GGG zal op het terrein meer impact hebben als meerdere leden van dezelfde instelling (of zelfs het hele team) eraan kunnen deelnemen, zodat ze gezamenlijk de veranderingen in de praktijk kunnen doorvoeren die het gevolg zijn van een reflectief proces.

Zorgen voor een veilige, zorgzame en ondersteunende sportomgeving voor kinderen en jongeren

Het Belgische wettelijke kader¹ is duidelijk: het beschermen van minderjarigen tijdens het beoefenen van hun sport maakt deel uit van de rol en missie van elke sportmedewerker, ongeacht hiërarchisch niveau, statuut of functie, werknemer of vrijwilliger, die verplicht is *“hulp en bescherming te bieden aan kinderen die het slachtoffer zijn van mishandeling of bij wie een vermoeden bestaat van dergelijke mishandeling. Indien het belang van het kind dit vereist en binnen de grenzen van de opdracht van de medewerker en zijn of haar handelingsbevoegdheid, wordt de hulp verleend aan het gezin of de familiale omgeving van het kind. Het doel van deze hulp is om misbruik te voorkomen of te beëindigen”*.

¹ «Décret relatif à l'Aide aux enfants victimes de maltraitance», 2004: https://gallilex.cfwb.be/sites/default/files/imports/28753_000.pdf

Denk- en actiepunten

Voor sportprofessionals die op zoek zijn naar praktische hulpmiddelen is "Défense des Enfants International - Belgique (DEI)"¹ een referentiepunt voor de problematiek van geweld tegen minderjarigen in de Federatie Wallonië-Brussel. In 2024 lanceerden DEI-België, ADEPS, Yapaka, de Délégué Général aux droits de l'enfant (de algemeen kinderrechtensafgevaardigde van de Federatie Wallonië-Brussel) en World Service de campagne "Quelque chose ne va pas ? Tu peux le dire!" ("Je zit met iets? Je kunt het gerust zeggen!"), bestemd voor kinderen van 6 tot 12 jaar die aan sport doen in Franstalig België, zodat zij geweld kunnen herkennen en weten bij wie zij terecht kunnen voor hulp. De campagne bestaat uit affiches en flyers om te sensibiliseren, een videoclip en een website². Die zijn gericht op drie doelgroepen: kinderen van 6 tot 12 jaar, hun families en begeleiders, voor wie speciaal een praktische gids is ontworpen om organisaties aan te moedigen een kindbeschermingsbeleid aan te nemen en toe te passen. Er werd ook een "Handvest van welwillendheid" opgesteld, dat sportorganisaties kunnen ondertekenen om hun engagement voor de bescherming van kinderen te tonen en om begeleiders te ondersteunen die een welwillende, beschermende en veilige omgeving

creëren voor kinderen en jongeren die aan sport doen. Het Handvest bevat 7 verbintenissen: "Het welzijn en de ontwikkeling van elk kind centraal stellen bij alle activiteiten", "Een vertrouwensband opbouwen met de omgeving van elk kind", "Zichzelf vragen stellen over collectieve en individuele praktijken en problemen in teamverband oplossen" of "Optreden in moeilijke situaties en indien nodig een beroep doen op het netwerk van professionals". Tot nu toe werd het Handvest door 770 ondertekenaars bekrachtigd³, wat zowel veel als heel weinig is, gezien het aantal federaties, sportcentra, verenigingen, clubs en organisatoren van sportactiviteiten voor Franstalige jongeren.

Aandachtspunt

Nogmaals, het is essentieel dat intenties, bijvoorbeeld door het ondertekenen van een handvest of het opstellen van een gedragscode, gevolgd worden door concrete acties. Dat neemt niet weg dat gemeentelijke sportclubs en -centra een eerste stap zouden kunnen zetten door het Handvest van Welwillendheid te ondertekenen, nadat ze kennis hebben genomen van de daarin opgenomen verbintenissen, en door dit concreet in praktijk te brengen.

¹ De Belgische afdeling van de ngo «Defence for Children International»: <https://dei-belgique.be/index.php/a-propos/notre-reseau.html>

² <https://www.tuouxledire.be/>

³ Lijst beschikbaar: <https://www.tuouxledire.be/pour-les-encadrantes-sportifs-ou-de-loisirs/carte-organisations-engagees-pour-plus-de-bienveillance/>

Denk- en actiepistes

In eerste instantie is het belangrijk dat de gemeentelijke sportorganisatie die het geweldprobleem volledig wil aanpakken, een stand van zaken opmaakt van haar werkwijzen. Zo krijgt ze een algemeen beeld van de situatie en kan ze een coherent plan voor een kinderbeschermingsbeleid opstellen dat aansluit bij de realiteit op het terrein. Daartoe bestaan verschillende hulpmiddelen, die zijn ontwikkeld door federaties, ngo's of verenigingen. Voorbeelden hiervan zijn de "kinderbeschermingstoolkit voor UEFA-leden"¹ met een vragenlijst voor een "algemene risicobeoordeling" en de verschillende gidsen die door DEI zijn gepubliceerd.

Aandachtspunt

De eerste stap bij het opstellen van een stand van zaken is noodzakelijkerwijs een risicoanalyse, gebaseerd op de fundamentele vraag: *"Houden de activiteiten die we organiseren risico's in voor kinderen en jongeren?"* waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende soorten potentiële risico's:

- risico's met betrekking tot de faciliteiten, infrastructuur en fysieke omgeving van de organisatie;
- risico's in verband met vervoer, verplaatsingen, reizen en verblijven;
- risico's in verband met gegevens, privacy en communicatie;
- risico's in verband met het verloop van de activiteiten, met inbegrip van de tijd vóór en na de activiteit;
- risico's met betrekking tot de werving, de opleiding en/of het gedrag van bij de organisatie aangesloten volwassenen;
- risico's in verband met het gedrag van kinderen en jongeren onderling;
- risico's in verband met het gedrag van ouders en naasten;
- risico's in verband met het gedrag van het publiek en toeschouwers;
- risico's in verband met publieke toegang tot de site.

Aandachtspunt

Om zo doeltreffend en volledig mogelijk te zijn, moet een risicoanalyse collectief worden uitgevoerd binnen de sportorganisatie.

Daarbij moeten zoveel mogelijk teamleden, zowel werknemers als vrijwilligers, van alle verantwoordelijkheidsniveaus worden betrokken, zodat er een wisselwerking ontstaat tussen verschillende visies en ervaringen. Kinderen en jongeren kunnen ook betrokken worden bij het proces door de vragen aan te passen aan hun leeftijd. Er moet ook rekening worden gehouden met het feit dat een risicoanalyse een momentopname is en dat er aandacht moet worden besteed aan vergeten of nieuwe risico's, zoals institutionele en organisatorische veranderingen, de invoering van nieuwe activiteiten of een bijzondere gebeurtenis, de aanwerving van nieuwe mensen, veranderingen in de samenstelling van teams, enz.

Denk- en actiepistes

Nadat de potentiële risico's zijn geïdentificeerd, bestaat de tweede stap van een stand van zaken uit een analyse van de preventieprocessen en -systemen binnen de sportorganisatie: *"Hoe denken we dat onze organisatie kinderen en jongeren beschermt?"* Ook hiervoor bestaan er verschillende concrete analyse-instrumenten, waaronder de vragenlijsten van DEI, die in teamverband of individueel kunnen worden ingevuld en vervolgens worden gedeeld.

- *"Weet je of je organisatie een ethisch handvest of een gedragscode heeft?"*
- *"Ongeacht jouw statuut, heb je een uittreksel uit het strafregister verstrekt toen je bij de organisatie kwam werken?"*
- *"Denk je dat alle personen die tijdens de activiteiten van je organisatie in contact komen met kinderen en jongeren, zijn opgeleid om situaties van geweld of mishandeling te herkennen en aan te pakken?"*
- *"Denk je dat alle personen die tijdens de activiteiten van je organisatie in contact komen met kinderen en jongeren, opgeleid zijn in kwesties die verband houden met de algemene ontwikkeling van het kind (fysiek, motorisch, psychisch, mentaal, emotioneel...)"*

¹ «Child Safeguarding Toolkit for UEFA Member Associations», 2020 (FR/EN)

! Aandachtspunt

Het is essentieel om de bestaande preventiemaatregelen in ogenschouw te nemen, maar het is eveneens belangrijk om de procedures en middelen te analyseren die zijn ingesteld voor crisisbeheersing en/of als reactie op een situatie van vermeende of bewezen mishandeling of geweld tegen een of meer minderjarigen

- *“Als er zich binnen jouw organisatie een geval van fysiek, psychologisch of seksueel geweld zou voordoen, zou je dan in staat zijn om hiermee om te gaan? Voel je je voldoende geïnformeerd, uitgerust, begeleid en ondersteund om met dit soort situaties om te gaan?”*
- *“Welke procedures bestaan er om (vermoedelijk of bewezen) mishandeling of geweld binnen jouw organisatie te melden?”*
- *“Weet je aan wie je je zorgen over het disfunctionele of verontrustende gedrag van een collega, ouder, vrijwilliger, lid van het medisch team enz. kunt melden?”*

- *“Zijn er binnen jouw organisatie aanspreekpunten voor geweldskwesties? Kun je ze identificeren en gemakkelijk contact met ze opnemen? Zijn deze mensen opgeleid in de specifieke problematiek van geweld tegen minderjarigen?”*
- *“Denk je dat kinderen en jongeren weten bij wie ze terecht kunnen om een ervaren situatie te melden en steun en bescherming te krijgen?”*

! Aandachtspunt

Veel kinderen en jongeren kunnen helaas op een dag te maken krijgen met mishandeling of geweld in het kader van hun sportbeoefening. Bepaalde kwetsbare groepen lopen echter een veel groter risico om slachtoffer te worden, zoals kinderen en jongeren met een handicap of in een precaire situatie, nieuwkomers of LGBTQIA+-jongeren. Verenigingen zoals UNICEF, DEI-België, “Sport dans la Ville”¹, “Play International”² of “PIXIELS, Fédération des Jeunes Queer de Belgique” hebben bewustmakingsinstrumenten en opleidingen ontwikkeld rond kinderen en jongeren met specifieke behoeften, bestemd voor sportorganisaties.

Weet u of uw organisatie een ethisch handvest of een gedragscode heeft?

¹ <https://www.sportdanslaville.com/>

² <https://www.play-international.org/kit/specialise/div-kit-ase-complet>

VOOR MEER INFORMATIE

ARTIKELLEN

- Soralia. *Discriminations financières dans le sport de haut niveau*, in Femmes Plurielles 2024. <https://www.soralia.be/accueil/discriminations-financieres-dans-le-sport-de-haut-niveau/>.
- Fondation Ladbrokes. *Grâce à "Give and take", ils ont pris leur destin en main*, 2022. <https://corporate.ladbrokes.be/fr/news/article/grace-a-give-and-take-ils-ont-pris-leur-destin-en-main-84>.
- Ladbrokes Foundation. *Dankzij "Give and take", hebben ze hun lot in eigen handen genomen*, 2022. <https://corporate.ladbrokes.be/nl/news/article/dankzij-give-and-take-hebben-ze-hun-lot-in-eigen-handen-genomen-84>.
- Moustique. *Balance ton sport amateur*, 2021. <https://www.moustique.be/notre-epoque/les-infos/2021/05/20/balance-ton-sport-amateur-XF76NQZNVHJDKX55L4K6L5XNE/>.
- The Bulletin. *Balance Ton Sport' campaigns against sexism in Belgian sports*, 2021. <https://www.thebulletin.be/balance-ton-sport-campaigns-against-sexism-belgian-sports>.
- France Info. *Saut à ski : une championne allemande récompensée pour sa qualification... avec du gel douche*, 2025. https://www.franceinfo.fr/sports/sports-d-hiver/saut-a-ski/saut-a-ski-une-championne-allemande-recompensee-pour-sa-qualification-avec-du-gel-douche_6997610.html.
- France Info. *Violences dans le sport : viols, emprise, harcèlement... Les mineurs en première ligne*, 2023. https://www.franceinfo.fr/sports/enquete-franceinfo-violences-dans-le-sport-viols-emprise-harcelement-les-mineurs-en-premiere-ligne_5814077.html.
- Médor, trimestriel belge, *Abus chez les gymnastes – Gym toxique*, n°32. 2023.
- Nieuwsblad. *Voormalige gymnastes blijven met twijfels zitten: "Tien jaar lang wangedrag, maar waar zijn de sancties?"*, 2021. <https://www.nieuwsblad.be/sport/gymnastiek/voormalige-gymnastes-blijven-met-twijfels-zitten-tien-jaar-lang-wangedrag-maar-waar-zijn-de-sancties/55901952.html>.
- RTBF Actus. *Les excès de la gymnastique belge : la fin justifie-t-elle les moyens ?*, 2020. <https://www.rtbf.be/article/les-exces-de-la-gymnastique-belge-la-fin-justifie-t-elle-les-moyens-10550074>.
- RTBF Actus. *Propos sexistes envers les Belgian Cats : plus qu'un "dérapage", un phénomène de société*, 2021. <https://www.rtbf.be/article/propos-sexistes-envers-les-belgian-cats-plus-qu-un-derapage-un-phenomene-de-societe-10820796>.
- Centre for Child Protection and Safeguarding in Sport. *Child Abuse in Sport: European Statistics (CASES)*, 2019-2021. <https://sites.edgehill.ac.uk/cps/s/projects/child-abuse-in-sport-european-statistics-cases/>.

PUBLICATIES EN TOOLS

- Raad van Europa. *Comment influencer sur l'égalité hommes-femmes dans le sport* – Boîte à outils, 2019. https://plus-sportives.cfwb.be/fileadmin/sites/plus/uploads/documents/AllInToolkit_FRA.pdf.
- Raad van Europa. *Hoe gendergelijkheid in de sport bevorderen* - Toolkit, 2019. <https://rm.coe.int/all-in-toolkit-how-to-make-an-impact-on-gender-equality-in-sport-/16809ca3df>.
- DEI België. *Guide pratique pour soutenir la mise en place et en œuvres de politiques de protection de l'enfance dans les organisations de sport et de loisirs*, 2022. <https://dei-belgique.be/index.php/component/jdownloads/send/38-manuels/589-guide-pratique-pour-soutenir-la-mise-en-place-et-en-oeuvre-de-politiques-de-protection-de-l'enfance-dans-les-organisations-de-sport-et-de-loisirs.html>.
- DEI Belgium. *Practical guide to support the development and implementation of Child Safeguarding Policies in sports and recreation organisations*, 2022. <https://dei-belgique.be/index.php/component/jdownloads/download/705-practical-guide-parcs-anglais.html>.
- Mansour, Lola. *Ceinture blanche*, Ker éditions, 2018.
- Observatoire européen de la Diversité. *Le monde du sport, un milieu qui se défait difficilement de son image homophobe*, septembre 2023. <https://www.diversite-europe.eu/fr/news/le-monde-du-sport-un-milieu-qui-se-defait-difficilement-de-son-image-homophobe>.
- ONU Femmes. *Faits et chiffres : Mettre fin à la violence à l'égard des femmes*, 2024. <https://www.unwomen.org/fr/articles/faits-et-chiffres/faits-et-chiffres-mettre-fin-a-la-violence-a-legard-des-femmes>.
- UN Women. *Facts and figures: Ending violence against women*, 2024. <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women>.
- Parlement Européen. *Violence basée sur le genre : définition, faits et actions de l'UE pour y mettre fin*, 2021, mis à jour en 2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/fr/article/20210923STO13419/violence-sexiste-definition-faits-et-actions-de-l-ue-pour-y-mettre-fin>.

- Europees Parlement. *Gendergerelateerd geweld: definitie, feiten en EU-acties om het te beëindigen*, 2021, 2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20210923STO13419/gendergerelateerd-geweld-definitie-feiten-en-eu-acties-om-het-te-beeindigen>.
- Institut pour l'Égalité des Femmes et des Hommes. *Qu'est-ce que les violences basées sur le genre ?*, 2025. <https://igvm-iefh.belgium.be/fr/themes/violences>.
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. *Wat is gendergerelateerd geweld ?*, 2025. <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/themes/geweld>.
- ROSA. *Le sexisme dans le sport*, 2021. <https://fr.campagnerosa.be/dossiers/17437-le-sexisme-dans-le-sport>.
- Roux, Patrick, *Le revers de nos médailles - Des clubs au haut niveau, en finir avec la violence dans le sport*, Éd. Dunod, 2023.
- UEFA. *Child Safeguarding Toolkit for UEFA Member Associations*, 2020. https://fr.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/ChildSafeguarding/02/64/19/64/2641964_DOWNLOAD.pdf
- Genève (Zwitserland). *Objectif zéro sexisme dans mon sport!*, 2022. <https://www.geneve.ch/actualites/objectif-zero-sexisme-sport>.
- UNESCO. *Lutter contre la violence à l'égard des femmes et des filles dans le sport : un manuel pour les décideurs politiques et les professionnels du sport*, 2024. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000389993>.
- UNESCO. *Towards a safer playing field: tackling violence against women and girls in sport: call to action*, 2024. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000389408>.
- UNESCO. *Vers un terrain de jeu plus sûr - Lutter contre la violence à l'égard des femmes et des filles dans le sport : appel à l'action*, 2024. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000389408_fre.
- Raad van Europa. *Qu'est-ce que la violence fondée sur le genre ?*, s.d. <https://www.coe.int/fr/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence>.
- Raad van Europa. *What is gender-based violence ?*, s.d. <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence>.
- Websites: <https://plus-sportives.cfwb.be/>; <https://www.sport.vlaanderen/meer-vrouwen-in-de-sport/laat-je-inspireren/>.
- Handvest van de sportbeweging van de Federatie Wallonië-Brussel: *Vivons sport !*. <https://rrcw.be/downloads/charte-vivons-sport.pdf>.
- WHO, *Violence against children*, 2022. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children>

FILMS EN VIDEOFRAGMENTEN

- BRUT. *Sport et sexisme : il y a encore du boulot*, 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=anclCifdSfw>.
- Institut pour l'Égalité des Femmes et des Hommes. *Qu'est-ce que les violences basées sur le genre ?*, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=M8TPw6XEA5I&t=8s>.
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. *Wat is gendergerelateerd geweld ?*, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=1CX6aYMNfC8>.
- Johan Timmers. *Fight Girl*, film, 2020.
- Karyn Kusama. *Girlfight*, film, 2000.
- Leonardo Van Dijn. *Julie zwijgt*, film, Belgique, 2024.
- Zar Amir Ebrahimi & Guy Nattiv. *Tatami*, film, 2024.
- Euronews. *Égalité de genre dans le sport : les défis des athlètes femmes*, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=qOMoQ61Vtjw>.
- L'école du genre. *Le sexisme dans les métiers du sport : décryptage de Catherine Louveau*, 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=bybVlfxhf8s>.
- RTBF Info. *#BalanceTonSport, la carte blanche contre les discriminations sexistes*, 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=-WLGW34x0VE>.
- Les couilles sur la table. *Sports olympiques, médaille d'or du sexisme*, 2024. https://www.youtube.com/watch?v=8G9Ypo2z_JM.
- FRANCE 24. *Journée des droits des femmes : le fléau du sexisme dans le sport*, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=c3ob1q8fhwU>.
- #Quelque chose ne va pas ? Tu peux le dire! <https://www.youtube.com/watch?v=JecM0q8iPdA>.

8

AANBEVELINGEN VOOR INVESTERINGEN IN GEMEENTELIJKE SPOR- TINFRASTRUCTUUR

Zoals we hebben gezien, zijn gemeentelijke sportfaciliteiten niet genderneutraal. Door de sporten die er al dan niet beoefend kunnen worden, door bepaalde intrinsieke elementen (douches, kleedkamers, enz.) en door de manier waarop ze worden beheerd, dragen deze infrastructuur in meer of mindere mate bij aan de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, meisjes en jongens.

Brussel Plaatselijke Besturen biedt financiële steun aan gemeenten die investeren in sportinfrastructuur via projectoproepen, gelanceerd krachtens het besluit van 31 mei 2018 betreffende de toekenning van subsidies voor investeringen in gemeentelijke sportinfrastructuur, maar ook via leningen die worden toegekend door het Brussels Gewestelijk Investeringsfonds van de Gemeentelijke Thesaurieën. Op basis van een genderanalyse van de verschillende projectoproepen voor de toekenning van subsidies voor de financiering van gemeentelijke sportinfrastructuur heeft Brussel Plaatselijke Besturen verschillende aandachtspunten naar voren gebracht om de ontwikkeling van sportinfrastructuur te bevorderen die iedereen ten goede komt en zo past in een echt inclusief gemeentelijk sportbeleid.

8.1. ZOGENAAMDE "KLASSIEKE" SPORTINFRASTRUCTUUR (IN HET KADER VAN DE DRIEJARENPLANNEN SPORTINFRASTRUCTUUR - DPSI)

De ordonnantie van 31 mei 2018 betreffende de toekenning van subsidies voor investeringen in gemeentelijke sportinfrastructuur bepaalt het kader voor de driejarige subsidiëring door Brussel Plaatselijke Besturen van gemeentelijke sportinfrastructuur. Deze financiering gebeurt via een projectoproep die aan het begin van elke driejarige periode door Brussel Plaatselijke Besturen wordt gelanceerd.

De ordonnantie bepaalt dat de oproep tot het indienen van projecten ten minste een van de volgende essentiële criteria moet bevatten:

- de infrastructuur bevindt zich in een van de wijken met de minste sportinfrastructuur volgens het sportkadaster van perspective brussels;
- de infrastructuur maakt teamsport in open lucht mogelijk;
- de infrastructuur maakt teamsport in een zaal mogelijk;
- een investering in een of meerdere kunstgras- of gelijkaardige terreinen;
- de infrastructuur maakt het beoefenen van atletiek mogelijk;
- een investering in een zwembad dat voornamelijk bestemd is voor zwemlessen of sportbeoefening;
- de infrastructuur overstijgt het lokale niveau, d.w.z. dat haar uitstraling in termen van organisatie, activiteiten of gebruik op verschillende gemeenten betrekking heeft of op het hele gewest en dat de infrastructuur dus bestemd is voor de hele Brusselse bevolking;
- sportinfrastructuur verbonden aan een onderwijsinstelling;
- een investering die dient om een sportinfrastructuur in overeenstemming te brengen met de energie-, milieu-,

veiligheids-, toegankelijkheids- of hygiënische normen.

De keuze om een of meer van deze essentiële criteria in de projectoproep te benadrukken, is aan de Regering die de projectoproep lanceert.

Bovendien moet de projectoproep ook verplicht het volgende bevatten:

- de toegangsvoorwaarden tot de sportinfrastructuur;
- de toekenningsvoorwaarden van de subsidie;
- het maximale bedrag per project of per begunstigde.

De Regering is gemachtigd om aanvullende secundaire criteria vast te stellen. Gendergelijkheid zou dus als aanvullend criterium kunnen worden opgenomen in toekomstige projectoproepen.

Welke vragen moeten worden gesteld om te weten of een sportinfrastructuur zal bijdragen tot meer gendergelijkheid in de sport op gemeentelijk niveau?

Naast het voorzien van sportinfrastructuur in wijken die het minst toebedeeld zijn, is het belangrijk om grondig na te denken over de daadwerkelijke beoefening die mogelijk zal zijn na de investering: wie zal er sporten in de nieuwe of gerenoveerde infrastructuur en onder welke omstandigheden? Zoals we hebben gezien, worden sommige sporten inderdaad als mannelijk beschouwd, andere als vrouwelijk. Andere worden als meer gemengd beschouwd, maar worden niet noodzakelijkerwijs gemengd beoefend. In dit verband verplicht de ordonnantie van 2018 gemeenten die een nieuw project of een renovatieproject voor gemeentelijke

sportinfrastructuur plannen, om een "genderimpact test" uit te voeren. Momenteel is dit een criterium voor de ontvankelijkheid van projecten, geen selectiecriterium, maar het is heel goed mogelijk dat de kwaliteit van de genderimpact analyse binnenkort een volwaardig selectiecriterium wordt.

Om gemeenten te helpen beter in te schatten hoe een geplande sportinfrastructuur kan bijdragen tot meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen, meisjes en jongens in de sportbeoefening, heeft Brussel Plaatselijke Besturen in 2025 een nieuwe vragenlijst ontwikkeld, die zal worden opgenomen in toekomstige DPSI-projectoproepen om gemeenten zo goed mogelijk te begeleiden bij een zo kwalitatief mogelijke genderanalyse. Deze uitgebreide vragenlijst kijkt via de sportinfrastructuur naar de fundamenten van het gemeentelijk sportbeleid en naar de capaciteit ervan om meer gelijkheid in de sport te creëren.

VRAGENLIJST MET BETREKKING TOT DE GENDERIMPACTANALYSE VAN EEN SPORTINFRASTRUCTUUR

1. BEHOEFTEANALYSE EN ONTWERP

- Werd er een participatief proces gevoerd om de behoeften in kaart te brengen? Zo ja, beschrijf deze dan:
- Werden de geformuleerde behoeften geanalyseerd vanuit een genderperspectief? Welke behoeften werden door de mannen geuit? Door de vrouwen? Zijn er specifieke verzoeken afhankelijk van de leeftijd van de geraadpleegde personen? Is er aandacht besteed aan de specifieke behoeften van bepaalde bevolkingsgroepen, zoals geracialiseerde vrouwen, oudere vrouwen, tienermeisjes, vrouwen met een handicap, vrouwen met afhankelijke personen ten laste of transgenders?
- Wat is er geregeld om iedereen in staat te stellen deel te nemen aan het raadplegingsproces?
- Is er sprake van pariteit in de besluitvormingsorganen die verantwoordelijk waren voor het ontwerp van de sportinfrastructuur?
- Beschrijf hier het ontwerpproces van de infrastructuur, hoe het een antwoord bood op bovenstaande vragen en wat het resultaat was:

2. LOGISTIEK EN ORGANISATIE

2.1. Beoefenbare sporten

- Welke sporten zullen er in de infrastructuur beoefend kunnen worden?
- Welke sportactiviteiten zullen rechtstreeks door de gemeente in de infrastructuur worden georganiseerd?
- Op basis van jouw antwoorden op de vorige vragen, wat is volgens jou het percentage meisjes/vrouwen en jongens/mannen dat regelmatig zal deelnemen aan de sportactiviteiten die in de infrastructuur worden georganiseerd?

Meisjes/vrouwen: ..... %   Jongens/Mannen: ..... %

- Weet je of deze cijfers evolueren met de leeftijd? Zo ja, hoe?
- Zullen er, op basis van je antwoorden op de vorige vragen, activiteiten of bezigheden van clubs zijn die je duidelijk als gemengd en als niet-gemengd beschouwt? Welke?
- Zullen er, op basis van je antwoorden op de vorige vragen, sportactiviteiten worden georganiseerd die specifiek gericht zijn op jongens/mannen? / meisjes/vrouwen? Welke?

- Als de infrastructuur gericht is op het beoefenen van zeer gendergerichte sporten, wat wordt er dan gedaan om het andere geslacht in staat te stellen deze sporten te beoefenen (specifieke tijdstippen voor vrouwenteams, niet-gemengde lessen, oprichting van gemengde teams, enz.)?
- Is er tijd-ruimte voorzien voor een niet-competitief sportaanbod, gericht op welzijn en/of vrije tijd?
- Komt er een opvolging van het aantal mannen en vrouwen dat deelneemt aan de verschillende sportactiviteiten die in de infrastructuur zullen plaatsvinden?

2.2 Sanitaire voorzieningen en kleedkamers

Kunnen mannen en vrouwen (en niet-binaire personen) zich veilig en comfortabel omkleden of douchen dankzij de indeling en organisatie van de kleedkamers/sanitaire voorzieningen? Zijn er genderneutrale voorzieningen (toiletten, individuele kleedkamers, individuele douches) voorzien zodat personen die zich niet in de categorieën man of vrouw herkennen, hun situatie niet hoeven kenbaar te maken?

Opmerking

Er zijn een aantal wettelijke voorschriften waarmee rekening moet worden gehouden met betrekking tot toiletten:

Wat werkplekken betreft, bepaalt de Codex voor het welzijn op het werk in "Boek III - Arbeidsplaatsen" Titel 1.- Basiseisen betreffende arbeidsplaatsen" dat er wordt voorzien in aparte kleedkamers, douches en toiletten voor mannen en vrouwen (Art. III.1-45). De installatie van niet-genderspecifieke toiletten is dus niet verboden, op voorwaarde dat deze een aanvulling vormen op de aparte toiletten voor mannen en vrouwen.¹

- Zijn er voldoende kleedkamers voorzien zodat vrouwelijke en mannelijke teams tijdens dezelfde tijdsperiodes kunnen spelen?
- Wat wordt er voorzien voor gevallen waarin een persoon door iemand van het andere geslacht naar de kleedkamers of toiletten moet worden begeleid: een vader met zijn dochter, een moeder met haar zoon, een persoon met een handicap met zijn of haar partner, enz.
- Staan er luiertafels in ruimten die toegankelijk zijn voor mannen en vrouwen, in de vrouwenkleedkamers en in de mannenkleedkamers?

2.3. Andere inclusieve voorzieningen

- Beschikt de infrastructuur over een binnenruimte voor kinderopvang (bijvoorbeeld een speeltheek of bibliotheek) en/of een buitenruimte (speeltuin, park ...) waar kinderen terecht kunnen terwijl hun ouders (en met name alleenstaande ouders die geen opvang hebben) aan het sporten zijn?

2.4. Toegankelijkheid en veiligheidsgevoel

- Is de infrastructuur gelegen in een gebied dat goed bereikbaar is met het openbaar vervoer?
- Is er een analyse gemaakt van de dienstregeling van het openbaar vervoer in de buurt en is deze vergeleken met de tijdroosters van de sportactiviteiten? Indien ja, welke conclusies werden er dan getrokken?

¹ [Codex boek III titel 1 Basiseisen betreffende arbeidsplaatsen.pdf](#)

- Is er met de openbaarvervoersbedrijven gesproken over de mogelijkheid om bepaalde openbaarvervoersdiensten tijdelijk te versterken?
- Is de binnen- en buitenverlichting (in- en uitgangen, parkeerplaatsen, bushaltes, enz.) zodanig ontworpen dat gebruikers zich er veilig genoeg bij voelen?

2.5. Verdeling van ruimte-tijd en materiaal

- Is er nagedacht over een billijke verdeling van zalen, terreinen en tijdschema's tussen mannen- en vrouwenteams? En tussen activiteiten die statistisch gezien vooral door vrouwen worden beoefend en activiteiten die statistisch gezien vooral door mannen worden beoefend?
- Zo ja, geef details over de resultaten van deze reflectie in de praktijk:
- Voldoet de sportuitrusting en -materiaal die binnen de infrastructuur beschikbaar is aan ieders behoeften, rekening houdend met verschillen in lichaamsbouw, fysieke vaardigheden, enz.?

2.6. Sportclubs die gebruik maken van de infrastructuur

- Welke sportclubs zullen profiteren van de infrastructuur? En welke sporten bieden deze clubs aan?
- Hebben deze clubs afdelingen/teams voor vrouwen? Voor mannen? Gemengde teams?
- Wat is het aandeel mannen en vrouwen dat de betreffende clubs bezoekt?

2.7. Toegankelijkheid qua openingstijden en kosten

- Zijn er mogelijkheden voor mensen met financiële moeilijkheden (met name alleenstaande moeders, vrouwen die parttime werken, enz.) om tegen lage kosten te sporten in het kader van de activiteiten die door of via de gemeente binnen de infrastructuur worden aangeboden?
- Zo ja, is er kinderopvang beschikbaar voor de kinderen terwijl hun ouders deelnemen aan hun sportactiviteit?

2.8. Communicatie

- Is er aandacht besteed aan de communicatie (egalitair taalgebruik, gebruikte beelden, enz.), zodat meisjes en vrouwen zich verwacht voelen bij de verschillende activiteiten? Zodat mannen en jongens zich kunnen identificeren met activiteiten die traditioneel als vrouwelijk worden beschouwd? Zo ja, welke?

3. ETHISCH ENGAGEMENT

- Is de strijd tegen seksisme, homofobie, racisme en discriminatie een van de uitdagingen voor de sportinfrastructuur? Op welke manier? Zijn deze kwesties expliciet (bijvoorbeeld in een gedragscode of handvest, te ondertekenen door de clubs die gebruik maken van de infrastructuur)?
- Zo nee, wordt er iets aan gedaan?
- Zorgt de gemeente ervoor dat haar sportclubs zich bewust worden van deze uitdagingen? Zo nee, is er actie gepland in de nabije toekomst? Welke? Voor wie?

8.2. BUURTSPOORTINFRASTRUCTUUR:

Buurtsportinfrastructuur is vrij toegankelijke infrastructuur die zich in de buurt van de woonplaats bevindt. Voorbeelden hiervan zijn fit-o-meters, joggingroutes, petanquebanen, pingpongtafels, schaaktafels, badmintonvelden, fitnessapparatuur in parken, speelpleinen om te leren sporten, multisportvelden, enz. Deze infrastructuren vullen het sportaanbod van de gemeente aan en bieden bovendien het voordeel dat ze gratis en flexibel zijn, aangezien ze een "vrije beoefening" van sport buiten de sportclubs en -organisaties om mogelijk maken. Bovendien dragen ze bij tot een sterkere sociale samenhang door mensen uit een wijk de kans te geven om te ontspannen, elkaar te ontmoeten en zich te vermaken.

Studies tonen echter aan dat niet alle lokale sportfaciliteiten in gelijke mate worden gebruikt door mannen en vrouwen, meisjes en jongens, tienerjongens en tienermeisjes. Om een weloverwogen en relevante investeringskeuze te kunnen maken met het oog op het doel van inclusiviteit, is het noodzakelijk om over informatie te beschikken en een aantal aanbevelingen op te volgen.

Een weloverwogen keuze na een inclusief participatief proces

Vooraleer te beslissen om te investeren in lokale infrastructuur, beveelt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om een inclusief participatieproces op te zetten, waarbij zoveel mogelijk verschillende profielen betrokken worden en dat zo representatief mogelijk is voor de diversiteit van de bevolking.

Er zijn verschillende mogelijkheden, die kunnen worden gecombineerd:

- enquête verspreid via sociale media en de gemeentelijke website en/of via een huis-aan-huisverspreiding;
- overlegvergaderingen met buurtbewoners (buurtcomité, buurtvereniging, overlegcomité enz.);

- bekendmaking op de locatie van het toekomstige project, waardoor buurtbewoners de mogelijkheid krijgen om hun mening en opmerkingen te geven;
- raadpleging van het publiek van buurtverenigingen, huiswerkbegeleidingscentra, sportverenigingen, buurthuizen ...

Om doeltreffend te zijn en te garanderen dat iedereen zijn of haar mening kan geven over de gewenste aanpassingen, moet in het participatieve proces speciale aandacht worden besteed aan inclusie (van vrouwen en meisjes, LGBTQIA+-personen, personen met een handicap, personen die de landstalen minder goed beheersen, enz.), zodat onbedoeld geen dominantieverhoudingen worden gereproduceerd die in de samenleving bestaan.

Inclusiebewuste participatieprocessen moeten:

- gevarieerde planningsen omvatten die zodanig zijn opgesteld dat iedereen aan het proces kan deelnemen;
- aandacht besteden aan de spreekijdverdeling (sommige mannen hebben de neiging om de spreekijd te rekken, mensen die de taal niet goed beheersen, hebben de neiging om minder te spreken, enz.);
- kinderopvang organiseren zodat ouders kunnen deelnemen;
- een aangepaste taal en communicatie hanteren, zodat mensen die de landstalen minder goed beheersen, de uitdagingen kunnen begrijpen en zich kunnen uitdrukken;
- inclusieve (mannelijk en vrouwelijk) en toegankelijke communicatie integreren (die voldoet aan de toegankelijkheidsnormen voor personen met een handicap, zoals het gebruik van braille, een website die leesbaar is met

spraaksynthesoftware, aandacht voor contrast voor slechtzienden, enz.);

- specifieke aandacht besteden aan leeftijd: specifieke initiatieven om de mening te peilen van kinderen, tieners en senioren van beide geslachten;
- een mobilisatie opzetten van verenigingen van vrouwen en moeders die actief zijn in de gemeente;
- een mobilisatie tot stand brengen van gemeentelijke verenigingen die met personen met een handicap werken.

Investeren in meer inclusieve infrastructuur

Studies, en in het bijzonder de studie uitgevoerd door perspective.brussels en gepubliceerd op 25 juni 2025, tonen aan dat de meeste open sportfaciliteiten voornamelijk door mannen worden gebruikt. Een dergelijke observatie is consistent gezien de gendersocialisering die jongens en mannen ertoe aanzet om de openbare ruimte in te nemen, terwijl meisjes en vrouwen meer worden aangemoedigd om in de huiselijke sfeer te blijven. Bovendien bewegen mannen zich vaak in groepen in deze openluchtsportruimtes, wat bij vrouwen een onveiligheidsgevoel kan veroorzaken en in sommige gevallen tot seksistische intimidatie kan leiden.

Drie soorten infrastructuren onderscheiden zich echter door een meer gemengd gebruik, **met een verdeling gaande van 70 % mannen en 30 % vrouwen tot 60 % mannen en 40 % vrouwen:**

- **atletiekbanen en Finse piste;**
- **volleybal- en beachvolleybalvelden;**
- **polyvalente openbare ruimtes**, die worden gebruikt voor diverse activiteiten, zoals skaten, dansen, volleybal, roundnet, slackline, frisbee, tai-chi, acro-yoga, cheerleading of klimmen.

Met deze gegevens moet rekening worden gehouden als onderdeel van een inclusief sportinvesteringsbeleid. Als een gemeente ervoor kiest om te investeren in vrij toegankelijke sportfaciliteiten waar doorgaans weinig gemengdheid heerst, zou zij begeleidende maatregelen moeten overwegen om een meer divers publiek aan te trekken. Dit zou kunnen gebeuren door middel van de gerichte aanwezigheid van animatoren of animatrices ter plaatse of door het organiseren van groepslessen. Dergelijke initiatieven zouden een beter gereguleerd en veiliger kader creëren, waardoor een evenwichtiger gebruik van deze ruimtes wordt gestimuleerd.

OM VERDER TE GAAN

- IDEA Consult, in opdracht van de Directie Stadsvernieuwing van de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel. *Beoordeling van de gendergerelateerde impact van de in het kader van de DWC opgerichte wijksportinfrastructuren*, 2018
- FEMP. *Guía per la incorporación de la perspectiva de género a la gestión deportiva local*, 2009.
- perspective.brussels. *Een op vijf gebruikers van sportfaciliteiten in de Brusselse publieke ruimte is vrouw*, About.brussels #9, 2025. <https://perspective.brussels/fr/actualites/les-equipements-sportifs-libre-dacces-dans-lespace-public-bruxellois-un-utilisateur-sur-5-est-une>

9 BIJLAGEN

BIJLAGE 1 : WOORDENLIJST

Deze woordenlijst is overgenomen uit “Mix’outils : Vivre et faire vivre la mixité de sexes en Centres de Jeunes”, een publicatie van CEMÉA, in samenwerking met de Directie Gelijke Kansen van de Federatie Wallonië-Brussel. Om de uitgebreide en in 2024 bijgewerkte versie te downloaden: <https://www.cemea.be/Mix-Outils-edition-2024>.

Opgelet: Om alle nuances volledig te begrijpen, moet dit lexicon worden geraadpleegd in combinatie met de “**Perso-Genre**”, een hulpmiddel om bepaalde concepten met betrekking tot het begrip gender te verduidelijken (zie blz. 17 van deze publicatie).

Agender: persoon wiens genderidentiteit buiten mannelijk en vrouwelijk valt en die zich niet door een bepaald gender laat definiëren.

Androgyn: persoon wiens genderexpressie niet overeenkomt met de binaire categorieën “mannelijk” of “vrouwelijk” en wiens uiterlijk geen uitsluitel geeft over het feit of het om een vrouw of een man gaat. Androgynie kan onvrijwillig zijn, als gevolg van iemands fysieke kenmerken, maar het kan ook vrijwillig zijn en worden benadrukt door een uiterlijk dat speelt met codes en vrouwelijke en mannelijke kenmerken combineert. Androgynie kan ook een hulpmiddel of een toevluchtsoord zijn voor transgenders die wachten op een transitie.

Aseksueel: iemand die weinig of geen zin heeft in seksuele relaties, zelfs niet in het kader van een langdurige relatie. Aseksualiteit is geen ziekte en wordt vaak verkeerd begrepen of geaccepteerd, omdat het soms ten onrechte wordt gelijkgesteld met frigiditeit, een psychologische blokkade, onderdrukte homoseksualiteit ... In tegenstelling tot onthouding is dit geen bewuste keuze: aseksuelen “onthouden” zich niet, ze voelen gewoon geen seksueel verlangen. Aseksualiteit is een seksuele geaardheid, net als heteroseksualiteit, homoseksualiteit, biseksualiteit ... en aseksuele mensen kunnen een gelukkig en vervuld leven leiden.

Biseksualiteit: het feit dat men zich seksueel, fysiek en/of emotioneel aangetrokken voelt tot mensen van beide seksen, tegelijkertijd of op verschillende momenten in iemands leven. In tegenstelling tot een binaire visie die twee gescheiden werelden (heteroseksualiteit en homoseksualiteit) tegenover elkaar stelt, omvat biseksualiteit een grote verscheidenheid aan situaties.

Cisgender of “cis”: een persoon wiens officiële geslacht, het geslacht dat bij de geboorte wordt toegewezen, overeenkomt met zijn of haar gevoelde geslacht, d.w.z. zijn of haar genderidentiteit. Voorbeeld: iemand die bij de geboorte als meisje (vrouw) werd geïdentificeerd en zich nu als vrouw identificeert.

Coming out / Outing : een coming-out is het vrijwillige proces waarbij iemand informatie over zichzelf onthult aan zijn of haar omgeving, bijvoorbeeld over zijn of haar seksuele geaardheid, genderidentiteit, enz. Een outing daarentegen is het onthullen van informatie over iemand aan anderen zonder diens medeweten en/of tegen diens wil.

Deadname : voornaam die bij de geboorte is toegekend en in de burgerlijke stand is opgenomen, maar door de persoon werd opgegeven om een nieuwe voornaam te kiezen die beter aansluit bij zijn of haar genderidentiteit.

Gay : woord van Amerikaanse oorsprong om homoseksuele mannen aan te duiden. Het gebruik van beide termen (homoseksueel en gay) is niet identiek: de eerste verwijst naar seksuele aantrekkingskracht en/of gevoelens voor iemand van hetzelfde geslacht, terwijl de tweede breder wordt gebruikt om te verwijzen naar een cultuur, een gemeenschap of een levensstijl. Gay-friendly zijn betekent dat je vriendelijk, begripvol en sympathiek bent tegenover homoseksuelen en, in bredere zin, tegenover LGBTQIA+-personen.

Hermafrodiet: een woord dat lange tijd ten onrechte is gebruikt, vooral door medische kringen in de 18e en 19e eeuw, om te verwijzen naar intersekse personen. Tegenwoordig is de term intersekueel in de plaats gekomen van hermafrodiet, dat door de betrokkenen als ongepast werd beschouwd omdat het verwijst naar volledige en functionele mannelijke en vrouwelijke geslachtsorganen, wat bij menselijke wezens onmogelijk is.

Heterocentrisme / heteronormatief: heterocentrisme verwijst naar het ontkennen en kleineren van bi- of homoseksuele relaties. Een van de fundamentele uitgangspunten van heterocentrisme is dat heteroseksualiteit als de enige natuurlijke en aanvaarde praktijk wordt beschouwd. Van een samenleving of denkwijze wordt gezegd dat ze heteronormatief is als ze heteroseksualiteit als vanzelfsprekend beschouwt, als de enige aanvaardbare praktijk die aan iedereen moet worden opgelegd.

Heteroseksualiteit: het feit dat men zich voornamelijk of uitsluitend aangetrokken voelt (romantisch, fysiek of seksueel) tot mensen van het geslacht dat als het tegenovergestelde van het eigen geslacht wordt beschouwd. Het woord "heteroseksueel" werd pas algemeen gebruikt na het woord "homoseksueel", als een soort spiegelbeeld of tegenhanger daarvan.

Homoseksualiteit: het feit dat men zich voornamelijk of uitsluitend aangetrokken voelt (romantisch, fysiek, seksueel) tot personen van hetzelfde geslacht. Het woord "homoseksueel" stamt uit de 19e eeuw en heeft het nadeel dat het zich richt op seksuele praktijken, terwijl homoseksualiteit alle andere vormen van aantrekkingskracht omvat (romantisch, emotioneel, intellectueel ...). Om die reden worden de woorden "lesbienne" en "gay", die bredere en meer politieke connotaties hebben, steeds vaker gebruikt.

Intersekse persoon: persoon wiens fysieke, biologische, chromosomale en/of hormonale kenmerken variaties vertonen waardoor hij/zij niet op normatieve wijze kan worden gecategoriseerd als man of vrouw. Er zijn ongeveer veertig mogelijke variaties, die kunnen verschijnen bij de geboorte (ontwikkeling tijdens de embryonale fase) of later in het leven, meestal in de puberteit. In 2016 schatte de VN dat 1,7% van de pasgeborenen intersekse was. De term "intersekse" wordt gebruikt in tegenstelling tot "dyadisch": wanneer de fysieke, chromosomale en/of hormonale kenmerken overeenkomen met de binaire definities van een mannelijk of vrouwelijk lichaam.

Lesbienne: een homoseksuele vrouw die zich seksueel, fysiek, romantisch en/of emotioneel aangetrokken voelt tot vrouwen. De woorden "lesbienne" en "saphisme" (het feit lesbisch te zijn) komen van de Griekse dichteres Sappho, die rond de 6e eeuw voor Christus op het eiland Lesbos leefde. Het gebruik van het woord "lesbisch" om een homoseksuele vrouw aan te duiden gaat terug tot de 19e eeuw.

LGBTQIA+: Acroniem dat wordt gebruikt om alle personen aan te duiden die zich niet identificeren met een uitsluitend heteroseksueel, cisgender en binair model, waaronder lesbiennes (L), gays (G), biseksuelen (B), transgenders (T), queers (Q), interseksuele personen (I) en aseksuele en/of agender personen (A). De + is een symbool dat is toegevoegd om alle andere realiteiten te integreren die al bestaan of nog zullen bestaan, om te praten over seksuele geaardheid, biologische sekse, genderidentiteit of genderexpressie.

Misgenderen: over iemand spreken met een grammaticaal geslacht waarin hij of zij zich niet of niet meer herkent, of het nu gaat om zijn of haar voornaam of om het persoonlijk voornaamwoord dat wordt gebruikt om over hem of haar te spreken.

Non-binair: persoon die weigert zich te identificeren met de door de samenleving opgelegde categorieën "man" en "vrouw" en zijn of haar gender buiten deze twee normen definieert. Non-binaire personen kunnen zichzelf identificeren als genderloos of niet tot een bepaald gender behorend (agender), als tot beide genders tegelijk behorend (bigender) of afwisselend tot beide genders behorend (genderfluid). Personen die zichzelf als non-binair beschouwen, kunnen zich al dan niet ook als transgender identificeren.

Pansexueel: een persoon die zich seksueel, romantisch, fysiek en/of emotioneel aangetrokken voelt tot mensen, ongeacht hun genderidentiteit of -expressie.

Queer: woord dat in Engelstalige landen wordt gebruikt om aan te duiden wat "bizar, vreemd" is, maar ook "ziek, abnormaal". Vanaf het einde van de 19e eeuw wordt dit woord gebruikt in een negatieve, stigmatiserende en beledigende zin voor mensen die niet voldoen aan de normen van mannelijkheid en vrouwelijkheid en/of heteroseksualiteit, waarbij "queer" dan wordt opgevat als "afwijkend". In de jaren 90 krijgt het woord een nieuwe dimensie, met name dankzij de groep "Queer Nation", die zich inzet voor een betere zichtbaarheid van seksuele minderheden en de bestrijding van homofobie. Deze groep eigent zich het scheldwoord toe en verandert het in een inclusieve politieke boodschap met een sterk antiseksistische en antiracistische dimensie. Tegenwoordig heeft de term "queer" zijn politieke en meervoudige connotaties behouden. De term wordt gebruikt door mensen die weigeren in een categorie te worden geplaatst, waardoor een scheldwoord een claim en een bron van trots wordt.

Seksualiteit: seksualiteit van mensen omvat verschillende fenomenen, waaronder het biologische bestaan van geslachtelijke organismen, mannelijk en vrouwelijk, met gespecialiseerde kenmerken die voortplanting mogelijk maken, maar ook en vooral seksuele praktijken, met alle affectieve, emotionele, psychische, cognitieve en culturele aspecten die daarmee gepaard gaan. De menselijke seksualiteit varieert dus naargelang de tijd, de plaats en de cultuur (afhankelijk van zeden, geloofsovertuigingen, verboden, taboes ...) en is niet noodzakelijk gericht op de voortplanting van de soort.

Transgender of Trans': persoon wiens bij de geboorte toegewezen biologische geslacht (mannelijk of vrouwelijk) niet overeenkomt met het gevoelde geslacht (genderidentiteit) en/of persoon die zich non-binair noemt, d.w.z. die weigert zich te identificeren met alleen de door de samenleving opgelegde categorieën "man" en "vrouw". In elk geval kan alleen de persoon zelf beslissen of hij of zij zich als trans identificeert of niet. De term "transidentiteit" omvat alle transpersonen, ongeacht de manier waarop zij hun gender uiten en hun graad van transitie (zelfbepaling).

Gendertransitie: reeks stappen die een transgender persoon kan ondernemen om zijn of haar sociale gender, genderexpressie, fysieke uiterlijk en/of burgerlijke staat te wijzigen. Dit traject kan zich dus in een of meerdere van zijn leefomgevingen manifesteren: we spreken van sociale transitie (bij familie, naasten, school, collega's, enz.), juridische of administratieve transitie (bij de burgerlijke stand om de voornaam of het gender op de identiteitskaart te wijzigen, bij overheidsinstanties, gezondheidsdiensten, enz.) en medische transitie (hormoontherapieën, chirurgische ingrepen). Elk transitietraject is anders en geen van deze stappen is verplicht.

Travestiet: persoon die geheel of gedeeltelijk, incidenteel of langdurig, codes gebruikt (kleding, kapsel, make-up, accessoires, houding, enz.) die in een bepaalde samenleving doorgaans worden geassocieerd met de genderexpressie die tegenovergesteld is aan die van hemzelf, met als doel er vrijwillig op te lijken, soms op extravagante of subversieve wijze (dragkings, dragqueens). In tegenstelling tot transgenders stellen travestieten hun genderidentiteit niet noodzakelijkerwijs ter discussie.

Bronnen:

- C'est comme ça asbl: www.cestcommeça.net
- Le Centre régional d'information et de prévention du sida et pour la santé des jeunes (Crips) - Île de France: <https://www.lecrips-idf.net/jeu-lutte-discrimination-lgbtqi>
- SOS Homophobie France: www.sos-homophobie.org
- "Swipe - L'essentiel des thématiques LGBTQIA+ dans ta poche!", Alter Visio, Crible et Les CHEFF: www.lescheff.be

BIJLAGE 2 : STAND VAN ZAKEN INZAKE GEMENGDHEID VAN GESLACHTEN IN ONZE GEMEENTE/IN ONZE STRUCTUREN MET BETREKKING TOT DE BEOEFENING VAN SPORT

Hieronder vind je veertien vragen, verdeeld in twee categorieën: **jouw beeld van de gemengdheid binnen het publiek dat je ontvangt** (begunstigden, leden, gebruikers, deelnemers aan activiteiten, vrijwilligers en/of professionals ... - je kiest zelf het profiel dat overeenkomt met jouw realiteit) en **jouw beeld van de gemengdheid binnen jouw team(s)** (educatief, administratief, besluitvormend ... - ook hier kun je zelf bepalen welke teamstructuur het meest interessant is om te analyseren).

Het gaat om een **individuele vragenlijst**, zodat iedereen zijn of haar positie kan bepalen, maar het interessante aan deze aanpak is **dat de individuele visies vervolgens in teamverband worden vergeleken** (volgens modaliteiten die worden bepaald op basis van jouw situatie: teamvergadering, gemeentecollege, RvB, andere instanties ...).

A. WAT BETREFT HET PUBLIEK DAT ONTHAALD WORDT

1. Wat is volgens jou **het percentage meisjes/vrouwen en jongens/mannen** dat regelmatig gebruikmaakt van je structuur/activiteiten/sportclubs?
Meisjes/Vrouwen: ..... %   Jongens/Mannen: ..... %
2. Weet je of deze cijfers evolueren **met de leeftijd**? Indien ja, hoe?
3. Zijn er **ruimtes, clubs of sportfaciliteiten** die je duidelijk als gemengd of niet-gemengd beschouwt? Welke?

4. Zijn er **sportactiviteiten/acties gericht op het publiek** die je duidelijk als gemengd en niet-gemengd beschouwt op jouw grondgebied?
5. Zijn er **sportactiviteiten of acties die expliciet** voor jongens/mannen worden georganiseerd? / voor meisjes/vrouwen? Welke?
6. Hoe zijn volgens wat je hoort, **de relaties tussen jongens en meisjes, mannen en vrouwen**, die je sportstructuren bezoeken?
7. Spreekt je publiek **de wens uit, of heeft het dat in het verleden gedaan, om niet-gemengde of meer gemengde sporten te beoefenen**? Zo ja, bij welke gelegenheid of voor welke actie?

B. WAT BETREFT DE TEAMS EN HET TEAMWORK

8. Wat is volgens jou de **verdeling tussen mannen en vrouwen in de teams** (clubs, structuren, enz.)?
 Vrouwen: ..... %   Mannen: ..... % (werknemers)
 Vrouwen: ..... %   Mannen: ..... % (vrijwilligers)
9. Hoe is **de man-vrouwverdeling in de besluitvormingsorganen** van deze structuren (directie, coördinatie, RvB, schepencollege enz.)?
 Vrouwen: ..... %   Mannen: ..... % (werknemers)
 Vrouwen: ..... %   Mannen: ..... % (vrijwilligers)
10. **Werk je persoonlijk liever in een** gemengd team / met mannen / met vrouwen? Waarom? En voor welke taken?
11. Denk je dat het feit **dat een sportactiviteit wordt voorgesteld door een vrouw of een man invloed heeft op de deelname van** meisjes en vrouwen / jongens en mannen aan deze activiteit? Zo ja, in welke richting wordt deze invloed uitgeoefend?
12. Hoe zijn volgens wat je hoort **de relaties tussen vrouwen en mannen in de teams** (clubs, structuren...)? ? Als je ze in een paar woorden zou moeten beschrijven.
13. Heb je ooit **gehoord van of echte voorbeelden gezien van spanningen, seksisme of gendergerelateerd geweld binnen je teams**?
14. **Komt de kwestie van gemengdheid in teams of leidinggevende instanties** aan de orde of is deze aan de orde geweest? Zo ja, bij welke gelegenheid(en)? Zo niet, wat is volgens jou de reden hiervoor?

**BIJLAGE 3 : NAAR MEER GENDERGELIJKHEID IN DE SPORT:
AANBEVELINGEN EN ACTIEPLAN VAN DE GROEP OP HOOG
NIVEAU VOOR EEN BETER GENDEREVENWICHT IN DE
SPORT», EUROPESE COMMISSIE, 2022.**

**Aanbevelingen van de Europese Commissie ter bestrijding van
gendergerelateerd geweld**

- Het ontwikkelen van een globaal beleid en programma's, met name op het vlak van educatie, vroegtijdige opsporing, melding en bemiddeling, evenals diensten voor slachtoffers, klokkenluiders, beschuldigen en getuigen.
- Het uitwerken van een beschermingsstrategie voor competities.
- Het aanstellen van beschermingsverantwoordelijken met een passend certificaat.
- Het delen van goede praktijken en het aangaan van partnerschappen binnen en buiten de sportsector.
- Het voorzien van verplichte opleidingen voor iedereen die in de sport werkt met kinderen, vrouwen en topsporters.
- Het sensibiliseren van getuigen rond de signalen van gendergerelateerd geweld en de passende reacties daarop, evenals hun verantwoordelijkheid inzake melding en interventie.
- Het sensibiliseren van sporters en hun entourage over hoe signalen van gendergerelateerd geweld te herkennen en te melden, en hen informeren waar zij hulp en ondersteuning kunnen vinden.
- Het aanbieden van educatieve programma's en initiatieven tijdens sportevenementen om veilig sporten te bevorderen voor sporters en hun entourage.
- Zich ertoe verbinden gendergerelateerd geweld in de sport niet te tolereren.
- Moreel leiderschap uitoefenen om gendergerelateerd geweld in de sport te voorkomen en te bestrijden.
- Erkennen dat alle vormen van gendergerelateerd geweld, ook online, voorkomen in de sport en schade kunnen toebrengen aan alle leden van de sportgemeenschap.
- Het ontwikkelen van normen, in overeenstemming met internationale praktijken, om sportclubs te ondersteunen bij het uitwerken en implementeren van beschermingsbeleid.
- Een beroep doen op sporters en andere persoonlijkheden als rolmodellen in het kader van preventiestrategieën.
- Sensibiliseren rond gendergerelateerd geweld in de sport, met bijzondere aandacht voor kwetsbare subgroepen: LGBTQIA+sporters en sporters met een handicap, met een migratieachtergrond of uit ontwikkelingslanden.

DANKWOORD

Wij bedanken van harte:

- Vincent Fohal en Emilie Lechein (gemeente Elsene)
- Laurence Roussel (gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe)
- Jan De Paepe en Thierry Themans (gemeente Watermaal-Bosvoorde)
- Xavier Sarlet (gemeente Evere)
- Loredana Romolo (gemeente Schaarbeek)
- Greis Metko (Stad Brussel)

Voor hun **actieve deelname** en **voortdurende inzet** tijdens de werkgroep vergaderingen die hebben geleid tot de productie van deze publicatie.

We willen ook **Lola Mansour bedanken** voor haar authenticiteit en het delen van haar ervaringen.

Titel

Gender en sport • Gids voor Brusselse gemeenten

Redactie

CEMÉA asbl en Brussel Plaatselijke Besturen

Layout

Octopus Creative Communication sprl

Cover

Octopus Creative Communication sprl

Vertaling

Brussel Synergie – Vertaaldienst

Verantwoordelijke uitgever

Rochdi Khabazi, Directeur-generaal

Wettelijk depot: 2025/14.404/05

© 2025 GOB – Brussel Plaatselijke Besturen - Alle rechten voorbehouden

BRUSSEL PLAATSELIJKE BESTUREN

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

Sint-Lazarusplein 2 • 1035 Brussel

plaatselijke-besturen@gob.brussels

www.plaatselijke-besturen.brussels